

טז (א) ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ודתן ואבירם בני

א ואתפלג קרח בר יצהר בר קהת בר לוי ודתן ואבירם בני

ת"א ויקח קרח בן יצהר סנהדרין קט:

תורה תמימה

(א) ויקח קרח. אמר ריש לקיש, שלקח מקח רע לעצמו [סנהדרין טז]. קרח בן יצהר וגו'. אמר ריש לקיש, קרח — שנעשה קרחה בישראל בן יצהר — בן שהרתיה עליו את כל העולם כצהרים, בן קהת — בן שהקהה שיני מולידיו, בן לוי — בן שנעשה לויה בגיהנם [שם טז]. ודתן ואבירם. אמר ריש לקיש, דתן — שעבר על דת אל, אבירם —

בעל הטורים

(א) ויקח קרח. סמך מחלוקת לפרשת ציצית שעל ענין ציצית חלק על משה: ויקח קרח. בגימטריא זה במקח רע. עושר שמור לבעליו לרעתו. בגימטריא עשורו של קרח לרעתו היה לו:

רש"י

(א) ויקח קרח. פרשה זו יפה נדרשת במדרש רבי מנחומא. ויקח קרת. לקח את עצמו ללד אחד להיות נחלק מתוך העדה לעורר על הכהונה א, והוה שמרגס אונקלוס ואתפלג, נחלק משאר העדה להחזיק במחלוקת וכן * מה יקחך לנך (איוב טו, יב), לוקח אותך להפליגך משאר בני אדם. דבר אחר, ויקח קרת, משך ב ראשי סנהדראות שנהם נדברים, כמו שנאמר * קח את אהרן (נמדנר כ, כה), * קחו עמכם דברים (הושע יד,

ג): בן יצהר בן קהת בן לוי. ולא הזכיר בן יעקב, שנקש רחמים על עצמו, שלא יזכר שמו על מחלוקתם, שנאמר * ונקהלם אל תחד כבודי (נבאיש מע, ו), והיכן נזכר שמו על קרת, נהמיחסם על הדוכן נדברי הימים, שנאמר * בן אביסוף בן קרח בן יצהר בן קהת בן לוי בן ישראל (דברי הימים א, ו, כב-כג). מנחומא (ד): ודתן ואבירם. נשצל שהיה שצט לאזנן שרזי במנייתם מימנה ד, שכן לקחת וצניו החונים מימנה,

עיקר שפתי חכמים

א כי הפעל לקח הוא פועל יוצא ופה לא כתב את מי לקח לכן פירש לקח את עצמו וכאלו כתיב ויקח: ב הם המוכרים נפסוק הסמוך נשיאי עדה גו': ג שהולך למעט שלא יזכר שמו כאן: ד דל"כ להם נכנסו הם בהמחלוקת מאחר שלא היו לויים:

רשב"ם

(א) ויקח קרח. כמו ויקח אברהם את שרי אשתו ואת לוט. אף כאן ויקח קרח. ודתן ואבירם. אנשים הרבה עד

דעת זקנים

(א) ויקח קרח. איתא בחלק ויקח את ריש לקיש שלקח מקח רע לעצמו. קרח שנעשה קרחה בישראל ד"א קרח עולה בגימטריא שד"ד ששדד ולא שמר מצותיו של הקב"ה. בן יצהר שהרתיה את כל העולם כצהרים. בן קהת שקיהה שיני מולידיו. בן לוי שנעשה לויה לגיהנם ופריך וליחשוב נמי בן יעקב בן שעקב עצמו לגיהנם ומשני אמר ר' שמואל בר רב יצחק יעקב בקש רחמים על עצמו שנא' ובקהלם אל תחד כבודי. ודתן שעבר על דת. ואבירם שאיבר עצמו מלעשות תשובה. ואון שישב כל ימיו באנינות. בן פלת בן שנעשו לו פלאות. בני ראובן בן שראה והבין. מדרש לפי שהיה ראובן בכור אמרו יש לנו חלק ככהונה לפיכך החזיקו במחלוקת גם הם. ואמר רב און בן פלת אשתו הצילתו אמרה ליה מאי נפקא לך

רמב"ן

שלקח עצמו לצד אחד, וכן מה יקחך לנך, אינו שייקח אותך לצד אחד להפליג עצמך משאר בני אדם, אבל פנות המדרש בויקח קרח, שלקח עצמה בלבו לעשות מה שישפר, כי הלקיחה תאמר על העצה והמחשבה:

וכן מה יקחך לנך, מה מחשבה יקח לך לנך שתחשב בסתור לית דין ולית דין ולא תגלה אותה, או מה ירמזון עיניך, שמתוך רמזותיך נכר שאתה כופר במשפט האלהים, ולא תפרש זה

(א) ויקח קרח. פרשה זו יפה נדרשת במדרש רבי מנחומא (קרח ב). ויקח קרת, לקח עצמו לצד אחד להיות נחלק מתוך העדה לעורר על הכהונה, והוה שמרגס אונקלוס ואתפלג, נחלק מתוך העדה להחזיק במחלוקת, וכן מה יקחך לנך (איוב טו יב), לוקח אותך להפליגך משאר בני אדם, לשון רש"י: ודעת המדרש אינו כפרוש הרב. אבל אמרו שם אין ויקח אלא לשון פליגה, שלבו לקחו כענין שנאמר מה יקחך לנך. ואינו רוצה לומר

רבינו בחיי

שהתלכש במדת הקנאה, והיא מדה רעה ומכה שאין לה רפואה, והשנית שטעה בשלשלת העתידה לצאת ממנו, [הנחת עפדי'] מדת הקנאה, הוא שידוע כי כאשר יקנא האדם במי שהשיג עשר ונכסים יוסיף דאגה על דאגה עד ששיגי כמוהו, ואם השיג יגיע מזה אל אהבת הכבוד ובקשת מיני הממשלה בקניני העולם הזה, ומאהבת הכבוד יעלה על השורה, ומתשורה יגיע מזה לעבוד עבודה זרה, ואם לא השיג יהיה כל ימיו מכאובים ויחיי צער יחיה וסוף שמיית את עצמו או את חברו.

את עצמו, שכן אמר שלמה (משלי י"ד) וירקב עצמות קנאה, וכן אמר אליפו (איוב ה') ופתה תמית קנאה, מי שמתפתה אחר מדת הקנאה תמיתו, וכן דרשו רז"ל הקנאה, והספואה, והנכבוד מוציאין את האדם מן העולם.

את חברו, שהרי מתוך הקנאה יבא לידי שנאה ומן השנאה לידי רציחה, שכן כתוב (דברים י"ט) וכי יהיה איש שנא לרעהו וארב לו וקם עליו והכהו נפש וזמת, ומזה אמר שלמה עליו השלום (קהלת ד') וראיתי אני את כל עמל ואת כל כשרון המעשה

(א) ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי. מה לקח, לקח טליתו ויבא לו אצל משה, ולזה נסמכה למעלה פרשת ציצית.

ועל דרך הפשט ויקח קרח, באור ויקח החזיק במחלוקתו, וכן תרגומו ואתפליג.

והחכם רבי אברהם פירש כי מקרא קצר הוא, ושעורו לקח אנשים. או יאמר ויקח קרח דתן ואבירים ואון. ולפי זה וא"ו ודתן תהיה נוספת.

והנה דתן ואבירים ואון שלקח קרח לעצמו החזיק במחלוקת הזה ואזוהו דרכו ותמכו אשורו,

ונתוצו בה מפני שחשבו כי משה רבינו עליו השלום הסיר הכבודה מראובן אביהם ונתנה ליוסף, והשדו למשה שעשה כן בעבור יהושע משרתו שהיה משקט אפרים ועשה לו דגל בפני עצמו, ולפי שהיה קרח כבוד פענן שכתוב (שמות ו') ויבני יצהר קרח ונפג וזכרי, וכן חמשים ומאתים נשיאי העדה היו גם כן בכורות, ועבודת הקרבנות היתה בכורות גם החקטרת קטרת מקמים רבים, ועל כן לקחם קרח לתבורתו לטען כנגד משה רבנו עליו השלום בחליפי הכבודות. והסבה לקרח במחלוקת הזה שני דברים. האחת,

ספורנו

ומאתים נשיאי עדה, ויקומו לפני משה, ואנשים מבני ישראל. ואחר כך —

(א-ב) ויקח קרח. שעור הכתוב וסדרו כאלו אמר: "ויקח קרח ודתן ואבירים ואון בן פלת, חמשים

אור החיים

ויקח קרח וגו'. ונתן ואבירים, ואם פונתו לומר שקרח לקח אותם הנה לו לומר ויקח קרח וגו' דתן ואבירים וגו'. ד' אומרו ויקמו לפני משה מה יגיד הכתוב בקימה זו, אם לומר שבאו לחלק, אחרי כן הוא אומר ויקהלו וגו' ויאמרו וגו', ואם לומר שעמדו בקומה זקופה לפניו, הנה לו לומר ויקמו אחר ויקהלו על זה הדרך ויקהלו וגו' ויקמו וגו' ויאמרו וגו', ולמה הפסיק בין ויקמו לויקהלו במאמר ואנשים מבני ישראל וגו'.

אכן נחפזו הכתוב להודיע יסוד דבר המחלוקת, שיאמר אדם מנין עלה על דעת קרח לחלק על נביא נאמן אשר צדקו נבואתו וקרח חכם גדול היה ואיך נשפטה לעשות הדרך הזה הלא כל ישראל יקמו אותו אכן, לזה אמר הטעמים שלקח בדעתו לבוא לריב, ראשונה בן יצהר פרוש היותו בן יצהר שהוא גדול מב' אחים

(א) ויקח קרח וגו'. צריך לדעת אומרו ויקח, ורז"ל אמרו (במד"ר פי"ה) לצד שלקח עצמו לצד א', ולדרך זה חסר עצמו, כי זכרון קרח הוא לומר מי הוא החולק וחסר הנחלק, ואם פונתו לומר פדברי אנקלוס ואתפליג, אין שעור תבת ואתפליג כשעור תבת ויקח, אלא שהתרגום מפרש המבון, והגם שדבריהם אמת עוד יש לאלה מלין לדיק תבת ויקח על נכון. ב' יש להעיר על דבר אמת למה יזכיר ה' זכרון הצדיקים יצהר קהת לוי במעשה בלתי הגון כזה ומה צריך יש בדבר, ורז"ל אמרו (שם) שהתפלל יעקב על עצמו שלא יזכר במעשה זה משמע שצריך היה לזכר אלא שהתפלל, ואני מתפלא גם על אותם שהזכירו. ג' יש לדעת פונת הכתוב במאמר ודתן ואבירים מה פונת הכתוב בזכרונם מה מעשיהם, אם לומר שגם הם חלקו עצמן הנה לו לכללן בלקיחה ויאמר

רמב"ן

"וַדַּמְתִּין" קמו ואלה בני צבעון ואיה וענה (כראשית לו כד), ותקונו ויגח קרח דתן ואביהם: וילפי דעמי אין צרף, כי הגזן הוא בלשון שיאמר ויגח קרח ודמתן ויקומו ויגהלו על משה ועל אהרן, כי בכל תחלת מעשה תבא לקיחה והוא לשון התעוררות במעשה ההוא, וכן ואבשלום לקח ויצב לו בחייו את מצבת (ש"ב יח יח). ואם תחפץ לפרש כי הלקיחה על הדבר אשר יזכיר אחריו כן ויגח אבשלום את המצבת ויצב לו בחייו, כף תפרש ויגח קרח את האנשים מבני ישראל חמשים ומאתים ויקומו לפני משה ויגהלו על משה ועל אהרן:

ואמר רבי אברהם כי זה הדבר היה במדבר סיני כאשר נחלפו הבכורים ונבדלו הלוים, כי חשבו ישראל שאדוננו משה עשה זה מדעתו לתת גדלה לאחיו, גם לבני קהת שהם קרובים אליו ולכל בני לוי שהם ממשפחתו, והלוים קשרו עליו

אבל תקרא תגר במסתיר עצמו. ואלפיזו אמר זה לאיוב קדם שגלה איוב מחשבתו במאמר ברור שאין לבורא השגחה בפרטי הנבראים השפלים, ולקח אמר לו (שם כב יג) ואמרת מה ירע אל העבד צרפלי ישפוט, והוא ענין המענה ההוא למתבונן בו. וכן לשון לקיחה במחשבה, קחו מוסרי (משלי ח ט), ולבלתי קחת מוסר (ירמיה יז כג):

אמרו עוד במדרש (רבה יח טו) ויחלק ויבדל ויצו קרח אינו נאמר אלא ויגח, מה לקח, לא לקח כלום אלא לבו נטלו, אמר הכתוב מה יתקדף לבך, והוא כמה שפרשתי. ואונקלוס שתרגם ואתפלג, פתר הענין לא הלשון כמנהגו במקומות רבים, וכן תרגם על דבר קרח (להלן יז יח) על פלוגתא דקרח, ותרגם בדבר בלעם (להלן לא טו) בעצת בלעם, כי הוא מזכיר הענין בתרגומו: ור"א אמר ויגח קרח, אנשים, דרף קצרה, כמו חמור לחם (ש"א טו כ). ואחרים אמרו כי

רבינו בחיי

ומה שקשרו עליו הלוים, לפי שהיו נתונים לאהרן ולכהניו, וחשבו החולקים כי עשה זאת לתת גדלה לאהרן ולכהניו, גם אליצפן בן עזיאל, מנה אותו נשיא, ולפי שהיה עזיאל אחד מאחי אביו של משה והקטן שבכלם לפיכך הקשה לקרח על נשיאות אליצפן בנו ונתקנא על זאת, וזהו הוא שדרשו רי"ל מה ראה קרח לחלק עם משה, נתקנא בנשיאותו של אליצפן בן עזיאל, אמר קרח, אחי אבא ארבעה היו עמכם ויצהר וחקרון ועזיאל, עמכם נטל הבכורה ושני בניו נטלו גדלה, אחד מלך ואחד כהן גדול, מי ראוי לטל את השנייה לא אני שאני בן יצהר שהוא שני לעמכם, והוא מנה את הנשיאות על ידי אחיו הקטן מפלן תריני חולק עליי ומבטל את דברי, מה עשה פנס מאתים וחמשים ראשי סנהדרנות רבן משבט ראובן, מה עשה הלבנישן בלן טליתות של תבלת, וזהו שאמרו ויגח קרח מה לקח לקח טליתו ובא אצל משה, וכן בלן, אמרו לו טלית שבלה תבלת חבת בצייצית, אמר להם חבת, התחילו לשחק עליו אמרו אפשר טלית של מין אחר חוט אחד של תבלת פוטרתה, טלית שבלה תבלת לא כל שכן. בית מלא ספרים מה הוא שיהא פטור מן המזוזה, אמר להן חב, אמרו לו התורה בלה מאתים ושבעים וחמש פרשיות וכלן אין פוטרות את הבית, ושתי פרשיות שבמזוזה פוטרות את הבית, דברים אלו לא נצטוו עליהם ומלבד אהה בודאם.

כי היא קנאת איש מרעהו גם זה הכל ורעות רוח, הזכיר כל עמל, הם קניני הגוף בגון עשר ויבכים וכבוד ושאר מעלות השקרה, כל כשרון המעשה, תורה ותשובה ומעשים טובים, כי היא קנאת איש מרעהו, בין בעשר בין בחכמה או איו מעלה שתהיה, הלא הקנאה מצויה בין איש לחברו, גם זה הכל, גם בחטא זה נכשל הכל שנתקנא בקין אחיו פשהביא מנה לה, ועמד הוא ונתדמה בקרבנו לאביו שהביא בעל חי, ומתוך הקנאה באו לידי שגאה והיתה מריבה ביניהם על ירשת הארץ עד שגהגו, והנה המדה הזו חרן העולם. גם מלאכי השרת נתקנאו בו באדם הראשון עד שהחטיאאוה והפשיטוהו בגדי השכל ולבש בגדים אחרים בגד בוגדים עד שנטרד מגדלתו ונסתלקה שכינה מן התפתוניהם.

וכן קנאתו של קרח הטרידתו מן העולם. וקנאתו זאת לקרח ולכל האוחזים דרכו והסרים אל משמעתו היתה בחלוק המנויין והמעלות בישראל, והיו חושבים כי משה היה עושה זאת מדעתו, שהרי ממה שאמר להם משה כי לא מלפי, נובל ללמד פונתם הרעה שהיו אומרים כי מלבו עשה. והיו טוענים כי מה שהחליף הלוים תחת הבכורות לא עשה אלא כדי לתת גדלה ומעלה לבני לוי שהם ממשפחתו, גם בני קהת שהגדיל מעלתם על כל שאר הלוים לשאת הדברים המדרשין לפי שהם הקרובים אליו יותר כי קהת היה זקנו.

רבינו בחיי

ובמדרש ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי, אמר רבי לוי קרח, שפשה קרח ביישראל, בן יצהר, בן שהרתיב כל העולם בפגרים, בן קהת, בן שקקה שני מולידי, בן לוי, בן שפשה לונה לגיהנם, ודתן, שעבר על דת אל, ואבירם, שאבר לבו מלעשות תשובה, ואזן, שישב באנינות, בן פלת, שנעשה בו פלא, בן ראובן, בן שראה ונהיין, קריאי מועד, שהיו נקראים אל אהל מועד, אנשי שם, קדם צאתם ממצרים. ומכלל חמשים ומאתים אלו היו שנים עשר הנשיאים שהקריבו פגזת מזבח, וכן דרשו רז"ל מגזרה שנה קריאי קריאי, פתיב הכא נשיאי עדה קריאי מועד וכתוב במדבר סיני (במדבר א') אלה קריאי העדה נשיאי מטות אבותם, וכן פרש רש"י ו"ל אליצור בן שדיאור וכתביו, האנשים אשר נקבו בשמות. ואף על פי שלא פרסמן הכתוב, נתן סימניהן, ומתוך המקומות אתה מבין אותם. משל לכן טובים שנבב בלים מבית המרחץ ולא רצה בעל הגובה לפרסמו, התחיל נותן סימניו, אמרו לו מי

קרח מרב חקמתו שאל שאלות אלו והיו מעין הפתלת.

ויש בכללם עוד רמז משל על ישראל כי המשלים לטלית שפלה תכלת ובית מלא ספרים, וכן בזה לומר כי ישראל שפלים קדושים וכלם חשוכים מלאים מן הפעלות למה יצרכו למשפתיים ולמתנשאים עליהם, והמשיל המשפתיים לחוט של תכלת ולמזוזה.

והשנית שפשה בשלשלת העתידה לצאת מגנו, שכן דרשו רז"ל עינו הטעתה ראה שלשלת גדולה שיוצאת ממנו שמואל ששקול כמשה ואהרן, שגאמר (תהלים צ"ט) משה ואהרן בכבודו ושמואל בקראי שמו, אמר בשבילו אני נמלט, ורשעים יאבדוהו משמרות יוצאין מבניו ומתנבאין בריח הקדש מבני הימן, אמר אפסר כל הגדלה הזאת יוצאה ממני ואני אדם, ולכך נפתח לבא בחזקה ששמע מפי משה שפלן אובדין ואחד נמלט, שגאמר אשר יבחר ה' הוא הקדוש, טעה ותלה בפצמו.

אור החיים

עוד יתבאר הפתוב בהקדים דבריהם ז"ל (שם) שאמרו שעקר מחללתו של קרח הוא על אליצפן בן עזיאל שנתן לו משה הנשיאות, והודיע הכתוב שלקח קרח מערכת הסתירות במעשה משה, ראשונה טענת היותו בן יצהר, ממה נפשך אם אתה בא אחר הגדול שבבנים ולזה נתת הבהנה לאהרן לצד היותו בן עמרם אם בן מהטעם עצמו לי יאות הנשיאות לצד שאני בן יצהר שני לעמרם שהוא בן קהת שהוא הענף עצמו שבא ממנו אהרן וקודם לחכרון ועזיאל, ולמה נתת הנשיאות לאליצפן, הרי מעשיך מוכיחות שאין גדלה לגדול שבבנים, אם בן חזור הדין למה שנתת הבהנה לאהרן מטעם שעמרם הוא הבכור אין טעם זה טעם, ומעמה כיון שמצאו דברי משה סתורים אם בן נכנס בכחינת דבר שקר חס ושלום וגם בכחינת אהרן לא יאמנו דבריו לילך בו אחר הקדמת עמרם אלא כל שבט לוי בהשואה הוא, והוא מה שרמז במאמר בן לוי, ויצד שחש קרח שלא יקבלו טענותיו אלא לכטל נשיאות אליצפן אכל לומר שאין לחוש לקדימת עמרם ליצהר אין שומע לו פי מודעת זאת שהגדול קודם

הבאים אחריו בכני קהת ואינם יכולין להחזיק פניהם כנגדו כי גדול מהם, ב' בן קהת הוא המעלה בכני לוי שהיו נושאים קדש הקדשים, ואמרו רז"ל (שם) קרח מנושאי הארון היה ואין גרשון ומררי ידברו כנגדו, בן לוי שהוא שבט מעלה מכל ישראל ואין שאר השבטים מקפחין אותו בדברו לפני משה כי מעלה הוא מכל שאר השבטים גם מכל בני לוי גם בענפי קהת הוא מדרגה ראשונה לב' האחים הבאים אחריו שהם חכרון ועזיאל, ואמרו ודתן ואבירם וגו' פרוש גם אותם לקח כדי לערער גם מפתח שהם גדולי שבט ראובן הבכור ליצקב, ובאמצעות זה החשיבו עצמן וקמו לפני משה פרוש קימה ומעלה בהשואה עם משה, קרח למה שהוא פגזר, ודתן ואבירם לצד היותם גדולי ראובן שהוא גדול מכל האחים וגם מלוי, ואמרו ואנשים וגו' פרוש גם אלו לקח עמו לצד היותם גדולי ישראל כדי לחזק זרועותיו, אבל אלו לא באו לגדר זה לקום לפני משה אלא שנקהלו להחזיק דברי קרח ועצתו, ולזה הקדים לומר וקמו קדם זכרון חמשים ומאתים וגו', ובהו נתישבו כל הדקדוקים:

אֵלִיָּאֵב וְאוֹן בֶּן־פִּלֵּת בְּנֵי רְאוּבֵן׃
(ב) וַיִּקְמוּ לְפָנַי מִשֵּׁה וְאֲנָשִׁים מִבְּנֵי־

אֵלִיָּאֵב וְאוֹן בֶּן־פִּלֵּת בְּנֵי
רְאוּבֵן׃ ב וַיִּקְמוּ לְפָנַי מִשֵּׁה
וְגַבְרִיא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶתֶן

ת"א ויקמו לפני משה ואנשים מבני ישראל שם ק.

תורה תמימה

שאיבד עצמו מעשות חשוכה [מנהדרין קפ:] ואון בן פלת וגוי. אמר ריש לקיש, ואון — שישב באנינות, [בן] פלת — שנעשו לו פלאות, בן ראובן — בן שראה והבין [שם שם].

בעל הטורים

(ב) ויקמו. בנימי לחלק.

רש"י

נשמחפו עם קרח במחלוקתו, או לרשע או לשכנו. ומה ראה קרח לחלוק עם משה ה, נתקנה על נשיותו של אליפן בן עוזיאל, שמינהו משה נשיא על בני קהת על פי הדבור. אמר קרח, אחי אבא ארבעה היו, שנאמר * ובני קהת וגו' (שמות ו, יט), עמרם הבכור נטלו שני בניו גדולה, אחד מלך ואחד כהן גדול, מי ראוי לנטול את השנייה, לא אני, שאני בן יאהר שהוא שני לעמרם, והוא מנה נשיא את בן אחיו הקטן מכולם, הריני חולק עליו ומנטל את דבריו. מה עשה, עמד וכנס מאחיס ונחמשים ראשי סנהדראות, רובן משבט ראובן שכניו, והם אלילור בן שדילור וחציריו וכיוצא בו, שנאמר * נשיאי עדה קריאי מועד ולהלן הוא אומר * אלה קרואי העדה (במדבר א, טו), והלבישן טליתות שכולן חכלת, וצאו ועמדו לפני משה, אמרו לו, טלית שכולה של חכלת חייבת צניעות או פטורה, אמר להם חייבת, התחילו לשחק עליו, אפשר טלית של מין אחר חוט אחד של חכלת פטורה, זו שכולה חכלת לא חפטור את עצמה: בני ראובן. דמן ואצרים ז ואון בן פלת:

עיקר שפתי חכמים

ה ולפיכך חלק על הכהונה שנה ראשונה מיד אחר הקמת המשכן. ואגב שנתקנה על הנשיאות חלק גם על הכהונה ככלל: ו ולכן סמך מחלוקתו של קרח לפי צניעות. אף שהיה לו לכתוב בפי' במדבר בפי' הדגלים: ז שלא מאמר שני ראובן קאי רק על און בן פלת כמו שמשנינו ובני פלוא אליאב וכיוצא. לכ"פ דקאי גם על דמן ואצרים:

דעת זקנים

אתון אמר חד מן עשרה תהוי לכהנא ועוד גיזו לכו למזיכו שנא' והעבירו תער על כל בשרם ומיטלטל לכו כי כופתא שנא' והנפת אותם תנופה אמר לה איהו גמי קא עביד הכי אמרה ליה איהו כיון דרבא הוא וכלה ידידיה הוא תמות נפשי עם פלשתים הוא דקאמר לכו עבידו תכלתא ואי ס"ד תכלתא חשיבא אפיך גלימא דתכלתא ולבשויהו לכלה בני מתיבתך. ולכך נסמכה פרשת ציצית לכאן לו' לך שעל ידי תכלת הוחזק המחלוקת כי באותה שעה עשה קרח משתה לכל אותם ר"נ איש ונתעטפו כלם טליתות שכלה תכלת אמר לו קרח למשה טליתות הללו פטורין מן התכלת אם לא אמר לו חייבין אמר לו ארבע חוטין של תכלת פטורין

מיניה אי משה רבא את תלמידא אי קרח רבא את תלמידא אמר לה ומאי איבדו דהואי בעצה ואשתבעי לי בהדייה אמרה ליה ידעני' דכולה כנישתא קדישתא היא שנא' כי כל העדה כלם קרושים טוב בביתך ואנא מצילנא לך אשקיתיה חמרא וארויתיה ואגניתיה כביתא יתבא אבבא וסתרא לשערא כל דאתא חזי לה רישא פרוע וחזור אדהכי והכי נבלעו והוא ניצול וקיימ' בנפשי חכמו' נשים בנתה ביתה ואולי' בידיה תהרסנו ז' אשתרו של קרח שהחזיקה יד בעלה במחלוקת ואמרה ליה חזי מאי עביד משה איהו הוה מלכא לאחווה שוייה כהנא רבא לבני אחווה שוינהו סגני כהונה אי אתיא תרומה אמר תהא לכהן בכורים לכהן מעשר ראשון גמי דשקליתון

רמב"ן

כתבתי (לעיל א ט) פי על דעתי כל התורה פסדך זולתי במקום אשר יפרש הכתוב ההקדמה והאחור, וגם שם לצורך ענין ולטעם נכון, אכל הנה הדבר הנה במדבר פארן בקדש פרוצ אחר מעשה המרגלים:

בעבור היותם נתונים לאהרן ולבניו, וקשר דתן ואבירים בעבור שהסיר הבכורה מראובן אביהם, גם קרח בכור הנה: וזה מדיעתו של רבי אברהם שהוא אומר במקומות רבים אין מקדם ומאחר בתורה לרצונו. וכבר

רמב"ן

והנה ישאל בהיותם במדבר סיני לא ארע להם שום רעה, כי גם בדבר העגל שהיה החטא גדול ומפרסם היו המתים מעטים, ונצלו בתפלתו של משה שהתנפל עליהם ארבעים יום וארבעים לילה. והנה היו אזהבים אותו כנפשם ושומעם אליו, ואלו היה אדם מורד על משה בזמן ההוא היה העם סוקלים אותו, ולכן סבל קרח גדלת אהרן וסבלו הבכורים מעלת הלויים וכל מעשיו

והנכון בדרש, שפעם קרח על נשיאות אלצפן כמאמר רבותינו (תנחומא קרח א), וקנא גם באהרן כמו שנאמר ובקשפתם גם כהנה (פסוק י). ונמשכו דתן ואבירם עמו, ולא על הבכורה, כי יעקב אביהם הוא אשר בטלה מראובן וימנהג ליוסף, אבל גם הם אמרו טענתם, להמיתנו בפדבך (פסוק י), ולא אל ארץ זבת חלב ודבש הביאתנו (פסוק יד):

רבינו בחיי

שפרסמן אצל המצוה והזכות בהנפת המזבח, וכאן אצל הפרענות הסתירן. ואפשר לומר כי מלבד הסימנין יש רמז בשם האנשים, הראשון שנקרא אליעזר בן שדיאור, כי מאת הצור השלף עליהם אש, וכענין שכתוב ואש יצאה מאת ה'.

גב את פליד, אמר להם אותו בן טובים פעל קומה, שניו נאות, שערו שחור, חטמו נאה, משנתן סימניו ידעו מי הוא, אף כאן אף על פי שלא פרסמן ולא פרש שמותם, מתוך סימניהם אמה ידע מי הם, עד כאן. והנה זה מדרכי התורה שכל דרכיה דרכי נעם

אור החיים

הא' כי ענפי הקדשה אשר הכין וסדר המאציל ברוך הוא הם שבילי ומשפטי התורה אשר חקק ה' בידי משה עבדו, וכל המחליף סדר מסדרו הנה הוא עוקר הענף ההוא בסוד בחינת נשמתו ועושה הענף ההוא ענף רע פי יסתלק ממנו פח המקדש, וזה לך האות סוד הקרבן אשר יתפגל ויחשב טמא במחשבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו ובנותר וירד מקבוד קדשתו להיות טמא ומחייב אוכליו פרת:

במעלה, לזה הקיף בטענת ראובן הבכור לכל השבטים ולקח גדולי ראובן, והוא מאמר דתן ואבירם וגו' בני ראובן לומר כי אם תכריחו לומר הלא אחר הגדול גלף אחר הבכור ששכל האחים ולו יתן הפנהה, ואמרו ויקמו לפני משה פרוש לערף מערכת הסתירות להפיל דבריו, ואמרו ואנשים מבני ישראל וגו' הביאם להצריך לפניהם הוכחות מריכתו שלא ידחגו בכח השררה:

ב' כי הענף עצמו שבו פעל און הוא קודם לשלח בו יד בסוד (רמב"ב) תישרף רעתו, נמצאת אומר כי ענף הקדשה יתפך לרעה ויהיה הודו לו למשחית ורחמנא לצלן:

(א) ויראו ראייתי שאמרו (סנהדרין קט) טעם שהקביר הכתוב זכרון מולידיו וזה לשונם: קרח שעשה קרחה בישראל וכו' יצוה שהרתית את העולם בפגרים, בן קהת שקחה שני מולידיו, בן לוי שנעשה לוייה לגיהנם, ולחשב גם בן יעקב שעקב עצמו לגיהנם יעקב בקש רחמים וכו' עד כאן. ובעיני יפלא למה יבנה דברים הרעים לשמות הצדיקים ולא די זה אלא שמקשה בעל הדרשה ולחשב בן יעקב וכו' אשר לא נכון להזכיר שם מבחר האבות בדרך זה, עוד יש להעיר באומרים שעקב עצמו לגיהנם הלא כבר אמר בן לוי שנתלזה לגיהנם ולמה יכפל הדבר ב' פעמים:

ג' דע כי בחינת הנשמות אשר נטע ה' בעצמו הם אותיות התורה בידוע לידועי חן: ד' דע כי כשברא ה' את האדם ברא נטע אחד שבו כלולים כל ענפי הקדשה, וכשחטא ונפגם נפגמו כל הנשמות שהיו תלויים בו וכל שניצאו ממנו פגומים היו, עד שייצתה נפש אברהם אבינו ונתלבנה באמצעות עשור נסיונות ונתברר הפסלת בישמעאל ויצתה נשמת יצחק ונתלבנה בעקדה, ונתברר הפסלת בתגברת האש הוא עשו ויצתה נשמת יעקב בלא שום דפי, והוא מה שהעירונו רז"ל במאמרם (ב"מ פד):

ויהאיר אור תורה אסדר ב' ג' בגגרים מסתרי תורה:

יִשְׂרָאֵל חֲמִשִּׁים וּמֵאֵתִים נְשִׂיאֵי עֵדָה
 קִרְאֵי מוֹעֵד אֲנֵשֵׁי־שָׁם: (ג) וַיִּקְהֵלוּ
 עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם
 רַב־לָכֶם כִּי כָל־הָעֵדָה כָּלָם קִדְשִׁים
 וּבִתּוֹכֶם יְהוֹה וּמִדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ עַל־

וְחֲמִשִּׁין וּבְרַבֵּי כְּנִשְׂתָּא
 מְעֻרְעֵי זְמַן אֲנִשְׁיָן דְּשָׁמָא:
 ג וְאֶתְפְּנְשׁוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל
 אַהֲרֹן וְאָמְרוּ לְהוֹן סְגִי
 לְכוּן אָרִי כָל כְּנִשְׂתָּא
 כְּלַהוֹן קְדִישִׁין וּבִינְיָהוֹן
 שְׂרִיאָ שְׂכַנְתָּא דִּי וּמָא דִּין
 אַתּוּן מִתְרַבְּרִין עַל קְהֵלָא

ת"א כי כל העדה כלם קדושים שם קט:

תורה תמימה

(ב) נשיאי עדה וגו'. נשיאי עדה — מיוחדים שבעדה, קריאי מועד — שהיו יודעים לעבר שנים ולקבוע חדשים, תתפרו אנשי שם — שהיה להם שם בכל העולם (סנהדרין קי.).

בעל הטורים

חמישים ומאתים. נ"ר רשעים ידעך: קריאי. חסר יו"ד שבערו על י' הדברות: אנשי שם. בחכמה ובעושר ונחתיבו כדור המבול אשר מעולם אנשי השם:

רשי

(ג) רב לכם. הרבה יומר מדאי"ן לקחתם לעצמכם גדולה: כלם קדושים. כולם שמעו דברים נכונים ח

עיקר שפתי חכמים

ח ורב לכם נכאן לא יתפרש די לכם וכמו רב לך, בדברים (ג' כ"ו) חל מל' הרבה גדולה לקחתם לעצמכם ולא הנחתם כלום לאמרים: ט ר"ל שני הדברים ששמעו מה' אנשי ולא יהיה. ולכן פסוק להם ונתחכם ה': י פי' ולכן מגיע לך היתרון להיות מלך כיון ששמעת אתה שאר הדברות מפי הגבורה. למה לקחם לאמין כהגונה וזהו ומדוע תתשאלו בל"ר פי' משה וגם אהרן:

רשב"ם

דעת זקנים

טלית שכולה חכלת אינו דין שתפטור עצמה אמרו לו בית שהוא מלא ספרים פטור מן המזווה או לא אמרו לו חייב אמרו לו כל התורה כלה מאתים ושבעים וחמש פרשיות אין פוטריין את הבית ובי' פרשיו' שבמזווה פוטריין את הבית אין אתה מצוה עלינו אלא מלבך: (ב) ואנשים מבני ישראל. ומי הם אליצור בן שדיאור וחביריו ואע"פ שלא פרסמין הכתוב נתן בהם סימנין כתיב הכא ואנשים מבני ישראל וכתיב התם האנשים האלה אשר נקבו בשמות כתיב הכא נשיאי עדה קריאי מועד וכתיב התם אלה קריאי העדה נשיאי מטוח. משל לבן טובים שנמצא גונב כלים בבית המרחץ ולא היה בעל הגנבה רוצה לפרסמו התחיל נותן בו סימנין אמרו לו מי גנב לך? אומר להם בן טובים שהוא בעל קומה ועיניו נאות ושעורו שחור וקורוזותיו תלתלים וחוטמו זקוף משנתן הסימנין הללו הכירוהו אף כאן אע"פ שסתמן הכתוב על ידי הסימנין אתה יודע מי הם ובא וראה כמה קשה המחלוקת שב"ד שלמעלה אין עונשין עד שיהא בן עשרים ושלמטה מ"ג וכאן נענשו אפי' יונקי שדים כדכתיב הם ובניהם וטפם וכן אמרו גדול השלום שאפי' הקב"ה שינה בו כדפרשי' לעיל:

רמב"ן

ש'ל משה. אָבֵל בְּבֹאֵם אֶל מִדְבַּר פֶּאֶרְן וְנִשְׁרְפוּ בְּאֵשׁ תִּבְעַרְהָ וּמָתוּ בְּקַבְרוֹת הַתְּאֵוָה רַבִּים, וְכִאֲשֶׁר חָטְאוּ בְּמִדְבָּרִים לֹא הִתְפַּלֵּל מֹשֶׁה עֲלֵיהֶם וְלֹא בָטְלָה הַגְּזֵרָה מֵהֶם, וּמָתוּ נְשִׂיאֵי כָל הַשְּׂבָטִים בְּמַגֵּפָה לְפָנָי ה', וְנִגְזַר עַל כָּל הָעָם שְׂיִתְמוּ בְּמִדְבַּר וְשָׁם יָמוּתוּ, אֹ הִיתָה נִפְשׁ כָּל הָעָם מִרְהַ וְהָיָה אוֹמְרִים בְּלִבָּם

רכינו בחיי

(ג) בלם קדשים. על הככרות אמר כן, בענין שפתיב (שמות י"ג) קדש לי כל בכור. ומדוע תתנשא. להיות המלכות למשה והכהנה לאהרן.

ספורנו

לפני אותם אנשים מבני ישראל שגמזאו שם, וכתרו שעה שיהיה שם המזון עם, כדי לפרסם ולהעביר קול בפנתה למען ירבו מתקוממים עמהם. כי כל העדה. כל אחד מהם. בלם קדשים. מכף רגל ועד ראש, כמו שאמר "והייתם קדשים לאלהיכם" (לעיל טו, מא). ומדוע תתנשא. בענין הקדשה, שאסרתם העבודה לבכורות, ומשה כבר פתח כל ז' ימי המלוואים, ואהרן וקניו כהנים לעולם.

(ג) וינקלו על משה ועל אהרן. קרח דתן ואבירם נקטלו להתרעם על משה ועל אהרן, במעמד חמשים ומאתים נשיאי העדה שהלכו שם בעצת אלה המתרעמים, בעת שהיו לפני משה "אנשים מבני ישראל" הנבאים לדין. ואותם התמשים ומאתים נועדו שם כמו הולכים לתמם אל משה להתנצב שם עמו, כדי ששיתקלו קרח דתן ואבירם אחר כך על משה ואהרן, יהי הם בלם קדש מסקמיים לדברי הנקטלים,

אור החיים

ודע שיש מחלקת רז"ל (סנהדרין ק"ח.) בקרח ועדתו אם יש להם חלק לעולם הבא, למאן דאמר אין לו חלק לעולם הבא, גם שרשו בעצקב זמק, והוא מה ששאל השואל ולחשב

שפריה דיעקב אבינו מעין שפריה דאדם קרמא ער פאן. פרוש שלא היה בו פסולת כאדם קדם שחטא:

בין יצקב ודודק לומר שעקב עצמו לגיהנם פרוש לא נתלוה לכו שהוא הזמן מועט אלא עד סוף העולם, והוא מה שרמז במאמר שעקב עצמו לשון סוף ותכלית בעקבים שהם סוף תכונת האדם, ורז"ל ישפתשו בלשון זה כאומרם (סוטה מ"ט:) בעקבות משיחא וכו', ותרוץ לפי שהתפלל על עצמו וכו' פרוש לעולם שכן הוא אלא שה' עשה נמת רוח ליעקב שהתפלל וכו', או אפשר שסובר שיש לו חלק לעולם הבא וזו הימה תפלתו של יעקב שלא יגיע כח החטא עד עקר השרש שביעקב ולא ינתק חבל הכסף מעקרו ויש תקנה לאחריהם, והוא מאמר התנא (סנהדרין שם) עליהם אמר הכתיב (ש"א ב') מוריד שאול ויעל, וראיתי לדקדק אומרו ויעל ולא אמר ומעלה בפעור שאמר בסמוך ה' ממית ומחיה וכמו כן אמר אחר כך ה' מוריש ומעשיר, אכן נתפון לומר דברי התנא עצמו שעל עדת קרח הוא מדבר, לזה אמר ויעל פרוש כבר העלה אותם קדם שהורידם שהרי קדמה תפלת יעקב לירידתם ומאז נכתבו בספר העליה ע"כ: (ג) רב דלם כי כ"ה העדה וגו' ומדוע וגו'. פרוש רבנות גדולה נטלתם לעצמכם יותר מהראוי, ואם תאמר מה היא הרבנות הגדולה, כי כל העדה בלם קדשים ועוד להם שבתוכם ה' מה

נמצינו אומרים שהאילן הוא יעקב, ויצאו ממנו "ב ענפים, ואחד מהם הוא לוי, ענף זה העניף ג' ענפים גרשון קהת ומררי, וקהת העניף ד' ענפים עמרם יצהר חברון ועזיאל, וענפי יצהר הוא קרח, והנה בבא קרח להתלויף ענפי הקדשה ולהפוך הכהנה ממקומה נפגמו ענפי הקדשה שבשרש נשמתו שהיו כלן לשבת, והתחיל ממטה למעלה בראשונה הענף עצמו שהוא קרח בתחלה היה נקרא קרח טהור, כן יצהר שהיה מאיר לעולם כצהרים, כן קהת שהיה מקהה שני כל רואה גדלתו ומעלתו, כן לוי שנתלוה מיום לדתו להקב"ה בכמה מעלות, ועכשו הענף עצמו שנקרא קרח נפגם ועשה בו קרחה, ולא ענפו לכו אלא גם שרש הענף שבא ממנו שהוא יצהר נהפך לרעה כשרש נשמתו והרתיח כל העולם כלו כצהרים, ולא שרש אחד לכו אלא גם שרש הענף הראשון שניצא מיעקב שרש של נפש קרח אשר שם נעקרה נפגמה ועשתה בו נקמה לליותו לגיהנם, וממה שלא הזכיר הכתיב כן יעקב עדין שרש הראשון שהוא בעקר האילן שהוא יעקב לא נודעו מעשיו אם גם עריו הגיע הפגם ונמצא נעקר שרשו של קרח מעקרו או לא:

קָהַל יְהוָה: (ה) וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּפֹּל
 עַל-פָּנָיו: (ו) וַיִּדְבֹר אֶל-קָרַח וְאֶל-כָּל-
 עֵדָתוֹ לֵאמֹר בִּקֹּר וַיֹּדַע יְהוָה אֶת-
 אֲשֶׁר-לוֹ וְאֶת-הַקְּדוֹשׁ וְהַקְּרִיב אֱלֹוֵי

דִּי: ד וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּפֹּל
 עַל אַפּוֹהֵי: ה וַיִּמְלִיל עִם
 קָרַח וְעִם כָּל פְּנֵשֶׁתָהּ
 לְמִימַר בְּצַפְרָא וַיהוָדַע יְיָ
 יֵת דְכָשֵׁר לָהּ וַיֵּת דְקַדִּישׁ
 וַיִּקְרַב לְקַדְמוֹהֵי וַיֵּת דִּי
 תו"א וישמע משה שם קי.

תורה תמימה

(ד) וישמע משה. מה שמועה שמע, א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן, שחשדוהו מאשת איש, שנאמר ויקנאו למשה במחנה [ההלים ק"ו] א"ר שמואל ב"ר יצחק מלמד שכל אחד ואחד קינא את אשתו ממשה, שנאמר [פ' תשא] ומשה יקח את האהול ונטה לו מחוץ למחנה [שם שם].

בעל התוה

(ד) וישמע משה. בנימטריא, מלפני התשעה באשה:

רש"י

אחס לנדכס שמעתס צניי * אכני ה' אלהיך, כל העדה שמעו: (ד) ויפץ על פניו. מפני המחלוקת, כ שכבר זה ידעס סרחון רביעי, טחולו בעגל * ויחל משה (שמות לג, יא), צמתאונניס * ויתפלל משה (במדבר יא, ג), צמרגליס * ויאמר משה אל ה' ושמעו מזריס (שם יד, ג), צמתלוקתו של קרח נתרשלו ידיו. משל לכן מלך סמרה על אציו ופייס עליו אוהבו, פעס ושתיס ושלש, כשסרה רביעיית נתרשלו ידי האוהב ההוא, אמר עד מתי אטריח על המלך שמא לא יקבל עוד ממני (מנחמה ד. נמ"ר יח, ו). (ה) בקר וידע וגו'. עמה עם שפרות הוא לנו ולא נכון להלאות לפניו, והוא היה ממכוין לדחוסם שמה יחזרו צהס (נמ"ר שס ו:). בקר וידע ה' את אשר י"ו. לעבודת ז לויה. ואת הקדוש. לכהונה: והקריב. אותס אליו, והמרגוס מוכיח כן, * ויקרב לקדמוהי ו יקרב לשיוסיה (מנחמה ה.). ומלרשו, בקר, אמר להס משה, גבולות מלך הקציה בעולמו, יכוליס אחס להפוך צוקר לערב, כן תוכלו לצטל את זו, שנאמר * ויהי ערב ויהי בקר (בראשית א, ה) ויצדל (שם ד, א).

עיקר שפתי חכמים

כ דלף שלעיל צפ' המרגליס כתיב ג"כ ויפלו משהואהרן וגו'. שס נפלו להתפלל אצל כאן דכתיב וידבר אל קרח וגו' משמע שדבר עמהס צשעת נפילתו א"כ למה נפל אלא מפני המחלוקת: ד כמ"ש והיו לי הלוים: ב כמ"ש צה"י ויצדל אהרן להקדישו:

רשב"ם

למשפט בין איש לאיש: (ד) ויפוצ על פניו. לתפלה ושם נאמר לו מה שאמר לקרח:

רמב"ן

בלים שם, פי גם ורענו לא יצאו מן המדבר לעולם, ויבטל מן הבנים מה שגדרת להם באשר נתבטל מן האבות. וזה טעם הלויתנות הנה במקום הזה אתר גזרת המרגלים מיד: והקרוב, פי היו אלה הנקהלים פלם בכורות, פי על פן תרה להם על הפנהנה, ולקף אמר להם משה שיקחו מחתות פמהנהם הראשון ויתגלה הדבר אם יבחר השם פהם או בפנהנים: (ד) ויפל על פניו. ולא ויפלו, פי אהרן במוסרו ובקדשותו לא ענה דבר בקל המחלקת הו, ויהי כמתריש וכמודה שמעלת קרח גדולה ממעלתו אכל הוא עושה כדבר משה ומקיס גזרת מלך:

(ה) וטעם וידע ה' את אשר לו. לעבודת לויה, ואת הקדוש, לכהנה, לשון רש"י, ויפה פרוש. יאמר הכתוב שיודיע השם אם הלוים הם שלו, פענין שצאמר (לעיל ח יד) והיו לי הלוים, או עדין הכבורות שלו, פענין שצאמר (שם ג יג) פי לי כל בכור, שלא יחליפם בלוים, ואת הקדוש, הם הכהנים המקדישים לעבודה, כמו שצאמר ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים (דה"א כג יג). פי קרח כדי לאסוף עליו העם, גם על הלוים יחלק וירצה להחזיר העבודה פלה לבכורים. והנה באשר נשרפו אלה הכבורות נודע שלא פחר השם בעבודתם, וכאשר נתקבל קטרת אהרן נודע שהוא הקדוש:

רבינו בחיי

ובמדרש וישמע משה ויפל על פניו. מ'של ל'כן מ'לך
 ש'סר'ח על א'ביו ופ'סי עליו או'ה'בו פע'ם
 ו'ש'פ'ים ו'ש'ל'ש. כ'ש'פ'ר'ח ו'כ'י'ע'ית נ'ת'ר'ש'לו י'ד'י או'ה'בו
 ש'ל מ'ל'ך. א'מר ע'ד כ'מה פ'ע'מים א'ט'ר'י'ת א'ת ה'מ'ל'ך.
 א'ף מ'ש'ה א'מר כ'ף, ח'ט'או כ'פ'ע'ג'ל (ש'מו'ת ל"ב) ו'י'ח'ל
 מ'ש'ה, ב'פ'ת'או'נ'ג'ים (ב'מ'ד'ר י"א) ו'י'ת'פ'ל'ל מ'ש'ה, ב'מ'ר'ג'ל'ים
 (ש'ם י"ד) ו'י'א'מר מ'ש'ה א'ל ה' ו'ש'מ'עו מ'צ'ר'ים, ב'מ'ח'ל'ק'תו
 ש'ל ק'ר'ח נ'ת'ר'ש'לו י'ד'יו, א'מר ע'ד כ'מה פ'ע'מים א'ני
 מ'ט'ר'י'ת א'ת ה'מ'ק'ום, ל'כ'ף ו'י'פ'ל ע'ל פ'ניו.

(ה) ב'ק'ר ו'י'ד'ע ה' א'ת א'ש'ר לו. כ'לו'מר א'ת'ם או'מ'ר'ים
 ש'א'נ'ח'נו מ'ת'נ'ש'א'ים ע'ל ק'ה'ל ה' ו'א'ני ע'ו'ש'ה
 ה'מ'ע'ש'ים מ'ל'כ'י, ל'מ'ח'ר ת'ד'עו ז'ה, כ'י ב'ב'ק'ר י'ו'ד'יע ה'ש'ם
 י'ת'ע'ל'ה א'ת'כ'ם א'ת א'ש'ר לו כ'לו'מר א'ם ה'ל'ו'ים ש'לו,
 ש'כ'ת'וב כ'ה'ן (ש'ם ח') ו'ה'יו ל'י ה'ל'ו'ים, או א'ם ה'כ'ב'ו'ת
 ע'ר'ו ש'לו ש'כ'ת'וב כ'ה'ם (ש'מו'ת י"ג) ק'ר'ש ל'י כ'ל כ'כ'ור,
 ו'א'ת ה'ק'דו'ש, ל'ה'יו'ת כ'ה'ן ג'ד'ול, ה'וא א'ה'ר'ן ש'כ'ת'וב כ'ו
 (ד'ב'ר'י י'מ'י'ם א' י"ג) ו'י'ב'ר'ל א'ה'ר'ן ל'ה'ק'ד'ישו ק'ד'ש ק'ד'ש'ים.

(ד) וישמע משה ויפל על פניו. לא קלל בזה אהרן
 שיאמר ויפלו, וזה לגדל עונותיו ומסרו לפי
 שהיה עקר המחלוקת על קהנתו, אכל משה ראה
 עלבון אחיו וחס על כבודו וליפיקך נפל על פניו
 הוא לבדו. ואולי בנפילת אפים זה הענישו משה
 לקרח ולכל צדו, ומכאן למד רבי אליעזר שהענישו
 לרבן גמליאל בנפילת אפים כמו שנזכר בסוף פרק
 הנהב (כ"ב ט).

וידוע לכל משפיל כי התחנה למדת הדין וכיד שמאל,
 כי היא היד הראויה לזה, ופסוק מלא הוא
 (תהלים ל') אליך ה' אקרא ואל אדני אתחנן, וכתוב
 (איוב ח') אם אפה תשחר אל אל ואל שדי תתחנן, וכן
 הזכיר משה (דברים ג) ואתחנן אל ה', וסמך מיד אלף
 דל"ת ארון אשר בו הרחמים, וכן הזכיר שלמה
 בתפלתו (מלכים א' ח') ויהי דברי אלה אשר התחננתי
 לפני ה', לא אמר לה' אלא לפני ה', כלשון (במדבר
 ט"ו) וחסאתם לפני ה' שגגתם, וזה מבאר.

אוצרות התורה
אוצרות השות

ספורנו

המדבר לכבודו תפבר. ואת הקדוש והקריב אליו.
 יודיע מי הוא הקדוש שראוי שיקריב לפניו קרבנות.

(ה) וידבר אל קרח ואל כל עדתו. הודיעם שהקריב
 בתחבולותם ובקשר צדתם. את אשר לו. מי הוא

אור החיים

שנוגע למשה נפל על פניו להראות קצה האחרון
 ההכנעה ושהו נפשו כעפר הארץ כעבד
 המשפחה לפני השררה, וכנגד גדלת אהרן אמר
 וידבר אל קרח וגו' בקר וגו' פרוש לא תצדיקו
 דברי בזה עד שתבחינו אם ממני יצאו הדברים
 אם מה' יצא הדבר ע"כ:

(ה) בקר ידע וגו'. טעם אומר בקר וגו' ולא
 עשה המבחן באותו זמן עצמו, אולי שכבר
 נעשה קטרת של בין הערפים שבו המבחן, עוד
 שלא יחשדהו שעשה המבחן בזמן בלתי הגון
 שהוא בין הערפים שאינו זמן הרצון, וכמאמרם
 ז"ל בזהר הקדוש (ח"ב ל"ט) שהוא זמן תגברת
 הדינים. עוד נהפוך בזה איש האלהים לתת להם
 זמן הלילה להתבונן במעשיהם אולי יפירו כי
 לא טוב עושים ויחזרו בתשובה ורז"ל אמרו
 (במד"ר פ"ח) טעמים אחרים למה עכב עד בקר,
 אלו ואלו דברי אלהים חיים ע"כ:

את אשר לו ואת הקדוש וגו'. צריך לדעת למה
 כפל לומר את אשר לו ואת הקדוש, ורז"ל

שלא השיגה אמה בעולם ואתם רבנים עליהם,
 עוד רמזו במאמר זה לומר כי השכינה שקנה
 לכבוד ישראל לא לכבוד אהרן והוא מאמר
 בתוכם ה', ואמרו ומדוע וגו' פרוש למה אתם
 מוסיפין הכר הרוממות לעצמכם עליהם, הפנה
 בזה שהם אומרים שאיש ישראל הקרב לגדר
 שעומד בו אהרן חביב מיתו זו יפליג הנשיאות
 על קהל ה' ואין ראוי לזולל כל כף בקהל קדוש
 קרובי אל עליון לפסלם לכלתי הקרב לעבד
 לה' אלהיהם:

(ד) וישמע משה ויפל וגו'. צריך לדעת למה הצריך
 לומר וישמע אחר שאמר הפתוב ויאמרו
 אליהם מנין יעלה על הדעת שלא ישמע. עוד
 צריך לדעת מה זאת נפילה. ונראה כי לצד
 שהמלגלים לא גמרו גזרת המבחן של הצעת
 הדברים הודיע הפתוב שהבין משה תכלית
 הדברים הגם שלא פרוש דבריהם, ואמרו ויפל
 וגו' נגד מה שאמרו שהם מתנשאים על קהל
 ה' שפלו בדבריהם משה ואהרן כנגד מה

וְאֵת אֲשֶׁר יִבְחַרְבוּ יִקְרִיב אֵלָיו: (1)
 זֹאת עֲשׂוּ קְחוּ-לָכֶם מַחְתֹּת קָרַח
 וְכַל-עֲדָתוֹ: (2) וּתְנוּ בָהֶן | אֵשׁ וְשִׁימוּ
 עֲלֵיהֶן | קִמְצָת לִפְנֵי יְהוָה מִחֵר וְהָיָה
 הָאֵשׁ אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה הוּא הַקָּדוֹשׁ
 רֵב-לָכֶם בְּנֵי לֵוִי: (3) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה

תורה תמימה

(1) רב לכם בני לוי, א"ר לוי, ברב בישר — ברב בשוהוה [דכתיב [9] ואחתין]] ויאמר ה' אלי רב לך [מטה י:].

רש"י

קך * ויזל אהרן להקדישו וגו' (דברי הימים א כג, יג):
 (1) זאת עשו קחו לכם מחתות. מה ראה לומר
 להם כך אמר להם, דרכי העובדי כוכבים ומזלות
 יש נימוסים הרבה וכומרים הרבה וכולם (ס"א ואין
 כולם) מתקבלים צדים אחד, אנו אין לנו אלא ה'
 אחד ארון אחד ומורה אחת ומוצא אחד וכהן גדול
 אחד, ואתם מאתים וחמשים איש מנקשים כהונה
 גדולה, אף אני רוצה צדק, הא לכם תשמים חביב
 מכל, היא הקטורת החביבה מכל הקרבנות, וסם
 המות נתון צמוכו שבו נשרפו נדב ואביהוא, לפיכך
 התרה בהם, * והיה האיש אשר יבחר ה' הוא הקדוש,
 כבר הוא בקדושתו, וכי אין אנו יודעים שמי שיבחר
 הוא הקדוש, אלא אמר להם משה, הריני אומר לכם
 שלא תחמיצו, מי שיבחר צו ילא מי וכולכם אובדים
 (צמ"ר יב, זמ"ט): מחתות. כלים שחומקין בהם גמלים,

ויש להם צית יד: (1) רב לכם בני לוי. דבר גדול
 * אמרתי לכם ולא טפשים היו, שכך התרה בהם וקבלו
 עליהם לקרב, אלא הם חטאו על נפשותם, שנאמר
 * את מחתות המטאים האלה צנפשותם. וקרת שפקה
 היה מה ראה לשעות זה, עינו הטעמו, ראה שלשלת
 גדולה יוצאה ממנו, שמואל שקול כנגד משה ואהרן,
 אמר, בשבילי אני נמלט, וכ"ד משמרות עומדות לבני
 בניו כולם מתנבאים צרות הקודש, שנאמר * כל אלה
 בנים להימן (דברי הימים א כה, ה), אמר, אפשר כל
 הגדולה הזאת עמידה לעמוד ממני ואני אדום, לכך
 נשמתך לבוא לאומה חזקה, ששמע מפי משה שכולם
 אובדים ואחד נמלט. אשר יבחר ה' הוא הקדוש, טעה
 וחלה בעצמו, ולא ראה יפה לפי שבניו עשו משונה,
 ומשה היה רואה (תנחומא ה:). רב לכם. דבר גדול
 נטלחם בעצמכם ו לחלוק על הקב"ה: (2) ויאמר משה

עיקר שפתי חכמים

ז השיב להם מעין שאלתם הם אמרו לו רב לכם הרעה גדולה לקחתם לעצמכם והוא השיב להם רב לכם. דבר גדול נטלחם בעצמכם לחלוק על הקב"ה:

דעת זקנים

(1) והיה האיש אשר יבחר ה'. וכי אינם יודעים זה אלא
 כך אמר מתרה אני בכם שלא תחייבו עצמכם כי תדעו
 שהקטרת חביב לפני הקב"ה יותר מכל הקרבנות ובו
 נתון סם המות שבו נשרפו נדב ואביהוא וכל מי שיבחר
 הקב"ה מכם הוא הקדוש כלו' יצא חי וכלכם אובדים
 ואפ"ה קבלו עליהם התראה והקריבו. וזש"ה החטאים

ואלא מנחתם לא יפנה, ואת אשר יבחר בו לדורות,
 לעמוד לשרת לפניו הוא וירעו כל הנימים, יקריב
 אליו מקר. לומר שיהיה להם הנסיון הזה אות

רמב"ן

טעם ואת אשר יבחר בו יקריב אליו פעם שנית,
 שיודיע השם את אשר לו, ואת הקדוש
 והקריב אליו מקר וישע אל מנחתו, ואל האחרים

רמב"ן

ותלילה עולם שלא יחלקו לא על הנבחר ולא על זרעו לעולם:
 וכתב רבנו חננאל, כי אלה הנקהלים כלם היו לויים משבט קרח, וזה טעם רב לכם בני לוי (פסוק ז), שמעו נא בני לוי (פסוק ח), ואולי חשבו כי כל שבטם נבחר להנהיג ומשה מצמו חלק כבוד לאחיו, עד כאן:

ותלילה שהיו בשבט משרתי אלהינו מאתים ותמשים קרואים ונשיאים בני מרי מבעטים ברבם ובגדול שבטם ומלויים על ה'. ואלו היו מן השבט שהוא בלבד, לא היו כל משותף ישראל מתלוננים ממחרת לאמר אתם המתם את עם ה' (להלן י"ז), כי לא מת להם מת רק משבט משה ואהרן. וגם באות המטה ראיה כי

רבינו בחיי

במדבר בקר ידע ה' את אשר לו, אמר רבי נתן אמר הקדוש ברוך הוא אם יתקבצו כל חרשמי העולם לא יוכלו להפוך בקר לערב, ויכשם שהקבילתי בין אור לחשך כך הקבילתי את אהרן להקדישו קדש קדשים.
 (ו) זאת עשו קחו לכם מחתות. אמר משה אתם אומרים שאני החלפתי הלויים תחת הבכורות כדי לתת גדולה לאהרן אחי ולבניו, ועשיתי שיהיו הלויים משעבדין לאהרן, ועשיתי כל זה מלפי ולא מאת ה' היתה זאת, אם כן זאת עשו, הקריבו אתם הקטרת שיש בו ענש מיתה בידי שמים לזרים, שעל זה אמרה תורה והור הקרב יומת, ואם אתם נצולין מן הענש אז אודה לזבחיכם שאין הקדוש ברוך הוא מקפיד בין שבט לשבט ואינו מקביל בין איש לאיש.

היינו מפרשים סם המות ממש, היה פתחון פה לרשעים לומר שלא היה הענש מן השמים. וידעו כל קטרת שבפרשה הזאת לא תרגם בו אנקלוס קטרת בוסמין פמנהגו, אלא קטרת כמשמעו, ונראה שדעתו כי לא הקטירו קטרת ממש שהוא קדש אלא לבונה וכיוצא בה לנסיון, וכן תרגם בכגו אהרן, ואולי עשה כן, כי לא רצה להוסיף בו בוסמין אלא כשהוא נעשה כמצות התורה בסממניו. אבל דעת רז"ל שהיה קטרת של קדש, והוא הנכון. כך פירש הרמב"ן ז"ל.

(ז) רב לכם בני לוי. מה שנתן לכם, ומפרש והולך אחר כך המעט מכם כי הקביל אלהי ישראל אתכם.

ידע שלא תמצא בכל הפרשה הזו שזכיר משה בכל דבריו רק השם המיוחד, אבל בכאן לפי שהזכיר בני לוי הצריך להזכיר אלהי ישראל כדי לרמוז על מדתם.

ספורנו

בלבד. וזה אמר למען יראו וישובו בתשובה ולא יאבדו, כי לא יחפץ במות המת. רב לכם בני לוי. אתם ה"אדם אשר לקרח" דבר גדול אתם מטילים עליכם, כי יותר יקצף ה' עליכם בהיותכם כבר נבחרים לעבודתו.

ואת אשר יבחר בו יקריב אליו. אותו לבדו יקריב ה' לו מתוך ההפכה שתהיה בשאר, כענין "הקדלו מתוך העצה" (להלן פסוק כא).
 (ז) הוא הקדוש. הוא לבדו, שלא יזכה לזה אלא אחד

אור החיים

כי אהרן אינו ראוי כל כך פי גש בהם גדולים וטובים ממנו, והב' שישנו לכיוצא בו בעם הראויים לעמוד לשרת עמו, לזה כנגד מה שנוגע לכהנת אהרן שיש ראוי ממנו אמר את אשר לו פרוש אשר מזמן לו לעבודתו מתחלת הבריאה, על דרך אומרו (ויקרא א') בטרם אצרך בבטן וגו', ואת הקדוש פרוש אחר שיצא לעולם קדש עצמו ועשה עצמו כלי ראוי לשרת בקדש, ודקדק לומר והקריב לומר שפבר הקריבו והשרה

אשר לו זו ליה הקדוש זו כהנה, וצריך לדעת למה הצרך להזכיר ענין הלוינה כיון שלא ערצרו אלא על הנהנה, ולפי מה שפרשתי כי קרח לקח גדולי שבט ראובן עמו בטענתו שתחזיר הגדלה לבכור שבאחים לזה הקרב להשיב גם על החלקה הזו:
 עוד יתבאר בהעיר עוד למה כפל לומר ואת אשר יבחר בו יקריב אליו, אכן ירצה על זה הדרך לצד שבערעונם יש ב' פנים, האחד

אֶל־קֶרַח שָׁמְעוּ נָא בְּנֵי לְוִי: (ט) הַמְעַט
 מִכֶּם כִּי־הִבְדִּיל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֶתְכֶם
 מֵעַד־תִּישָׂרָאֵל לְהַקְרִיב אֶתְכֶם אֵלָיו
 לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת מִשְׁכַּן יְהוָה וְלַעֲמֹד
 לִפְנֵי הָעֵדָה לְשִׁרְתָּם: (י) וַיִּקְרַב אֶתְךָ
 וְאֶת־כָּל־אֲחִיךָ בְּנֵי־לְוִי אֶתְךָ
 וּבִקְשִׁיתֶם גַּם־כְּהֹנָה: (יא) לָכֵן אֲתָה
 וְכָל־עַדְתְּךָ הַנְּעֹדִים עַל־יְהוָה וְאֲתֵרְוּ

מִשֶׁה לְקֶרַח שָׁמְעוּ כַעַן
 בְּנֵי לְוִי: ט הַזְעֵר לְכוֹן אֲרִי
 אֶפְרָשׁ אֱלֹהָא דְיִשְׂרָאֵל
 יִתְכוֹן מִכְּנִשְׁתָּא דְיִשְׂרָאֵל
 לְקֶרַבָּא יִתְכוֹן קְדָמוּהֵי
 לְמַפְלַח ית פּוֹלְחֵן מִשְׁכְּנָא
 דִּינִי וְלִמְקָם קְדָם פְּנִישְׁתָּא
 לְשִׁמְשׁוּתְהוֹן: י וַיִּקְרַב יְתָךְ
 וְיֵת כָּל אֲחֵיךָ בְּנֵי לְוִי עִמָּךְ
 וּכְעַן אֲתוּן כַּעַן אַף
 פְּהוּנְתָא רַבְתָּא: יא כִּן אַתָּה
 וְכָל כְּנִשְׁתְּךָ דְאִזְדַּמְנְתוּן

בעל הטורים

(י) ובקשתם גי. ובקשתם גם כהונה ובקשתם משם את ה' אלהיך ובקשתם אותי וגו' בירמיה על הגלות כשחבקשו אותי בגלות כחשבוה ותגאלו
 אז ובקשתם גם כהונה שהיא בטלה מכס כל זמן שאתם בגלות:

רש"י

אף קרח שמעו נא בני לוי. המחיל לדבר עמו דברים רעים, כיון שראהו קשה עורף, אמר, עד שלא ישתפן שחר השנאים ויאזדו עמו, אזכר גם אל כולם, המחיל וכל עמך הנועדים אחר על ה', כי נשליחמו עשיתי לזרו זהם שמעו נא בני לוי: (ט) ולעמוד לפני העדה. לשיר על הדוכן: (י) ויקרב אותך. לאומו שירות שהרמיק ממנו ש שחר עדת ישראל: (יא) לכן. נשיל כן, אתה שחר השנאים ויאזדו עמו, אזכר גם אל כולם, המחיל וכל עמך הנועדים אחר על ה', כי נשליחמו עשיתי לזרו זהם שמעו נא בני לוי: (ט) ולעמוד לפני העדה. לתת כהונה לאהרן, ולא לנו הוא הממלוקת הזה:

עיקר שפתי חכמים

ס יפה ציאר הראב"ע פה ששעורו וכאשר הקריב לומר ואת כל אחיך, אז רס לנצטס לנקש גם הכהונה:

רשב"ם

(יא) לכן אתה וכל עדתך. הם אותם הנועדים על ה':

רמב"ן

והנה משה מעצמו חשב המחשבה הזאת ורצה בקטרת יותר משאר קרבנות, כי ראה בכר בנדב ואביהוא כי בהקריבם קטרת זרה לפני ה' נשפרו, והחירי לאהרן להקטיר אותה לצרף השעיה, או שהיתה קטרת הבקר שהקטיר בהעלותו את הגרות במשפט, ובטח משה כי השם מקים דבר עבדו ועצת מלאכיו ישלים: ויש אומרים, כי וישמע משה ויפל על פניו, לדרש את השם לדעת מה יעשה, ואז נאמר לו בקר וידוע ה' וגו', ולא נזכר זה רק בספור משה לעם. ויבקר הראייתך כי במקומות רבים פעם יאריך בדבור השם אל משה ויקצר בספור משה, ופעם יעשה בהפך. ולפעמים לא יזכיר האחד כלל, המחלקת מכל שבטי ישראל היא. והכתוב פרש ואנשים מבני ישראל (פסוק ב), להגיד כי היו מכל השבטים לא מן השנים הנזכרים בלכוד: אכל טעם רב לכם בני לוי, בעבור כי קרח היה מפתה לכל השבטים כי לקבודם ורצה להחזיר העבודה לבכוריהם באשר אמר (פסוק ג) כי כל העדה פלם קדושים, ומשה בהקמתו גלה מצפון לבו לכל העם כי הוא על כהנתו צועק, ואמר שדי לו בכבוד שבטו, רב לכם בני לוי. וחרו ואמר שמעו נא בני לוי, לקרח גדולם, וזה טעם ויאמר משה אל קרח (פסוק ח), אכל כולל דבריו עם בני לוי, כי דברי משה בהקמתו פיוס לו וכלל השבט שלא ימשך אדם מהם אחריו:

רמב"ן

שְׂאִינוּ מִדְּרָךְ נְבוֹאָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה לֹא הִזְכֵּר בְּהֵן דָּבָר ה' :

וְרֵאִיתִי בְּאוֹנְקְלוֹס שֶׁתָּרַגְם בְּל קִטְרֹת הַנּוֹזֶרֶת בַּפְּרֹשָׁה "קִטְרֹת" כְּלִשׁוֹנוֹ, לֹא אָמַר בּו "קִטְרֹת בּוֹסְמִין" כְּמִנְהַגוֹ, נִרְאָה שֶׁסָּבַר שֶׁלֹּא הֵיחָה קִטְרֹת הַסַּמִּים שֶׁל הַקָּדָשׁ אֲבָל לְבוֹנָה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ שֶׁהַקִּטְרִיר לְנִסְיוֹן, וְכֵן עָשָׂה בְּכַנֵּי אֶהָרֹן (ויקרא י א). וְדַעַת רַבּוֹתֵינוּ שֶׁהֵיחָה קִטְרֹת הַקָּדָשׁ, וְהוּא הַנְּכֹוֹן. וְאוּלַי לֹא יִרְצָה אוֹנְקְלוֹס לְשַׁבֵּחַ הַקִּטְרֹת לְהוֹסִיף בּו "בּוֹסְמִין" רַק בְּהַעֲשׂוֹת עֲנִינוּ כְּמִצְוָה :

(יא) לְכֵן אֶתָּה וְכָל עֲדֹתְךָ. לְכֵן, בְּשִׁבְלִיל כֶּן, אֶתָּה וְכָל עֲדֹתְךָ הַנוֹעֲדִים עַל ה', כִּי בְשִׁלְיֹחוֹתוֹ עֲשִׂיתִי לְתַת כְּהֵנָּה לְאֶהָרֹן, וְלֹא לָנוּ הַמַּחְלֶקֶת הַזֶּה, לְשׁוֹן רַש"י. וְאִם כֵּן, יֹאמַר אֶתָּה וְכָל עֲדֹתְךָ אֲתֵם הַנוֹעֲדִים עַל ה' לֹא עַל אֶהָרֹן. וְר"א אָמַר, כִּי ה"א הַנוֹעֲדִים נוֹסֵף :

וַיִּתְּכֵן שְׂאִימֵר, לְכֵן אֶתָּה וְכָל עֲדֹתְךָ הַנוֹעֲדִים עַל ה', כִּי לֹא עַל אֶהָרֹן, הֵינִי לִפְנֵי הַשֵּׁם עִם אֶהָרֹן מִחֵר. וּמִקְרָא קָצֵר הוּא בַּתְּנָאִים אֲשֶׁר הִזְכִּיר. וְעַנְּן הַכְּתוּב, כִּי מִתְחַלָּה דָּבָר אֵל קִרְח וְאֵל כָּל

בְּאֲשֶׁר בָּא בְּמַעֲשֵׂה כְּנִי גַד וְכַנֵּי רְאוּבֵן שֶׁסָּפַר הַכְּתוּב הַמַּעֲשֵׂה כְּמֹשֶׁה בְּעֲצֻמוֹ וְהוּא נַעֲשֵׂה עַל פִּי הַשֵּׁם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (להלן לב לא) אֵת אֲשֶׁר דָּבָר ה' לְעִבְדֶיךָ כֵּן נַעֲשֵׂה, וְכְתוּב בִּיהוֹשֻׁעַ (כב ט) אֵל אֲרָךְ הַגִּלְעָד אֵל אֲרָךְ אֲחֻזָּתָם אֲשֶׁר נֹאחֲזוּ בָּהּ עַל פִּי ה' בְּיַד מֹשֶׁה. וְאִם נֹאמַר שֶׁהֵיחָה כֵּן מִפְּנֵי הַסְּקַמַּת הַשֵּׁם, כְּעַנְּנֵן שֶׁאָמַר (להלן לד יג) זֹאת הָאֲרָךְ אֲשֶׁר תִּתְנַחֲלוּ אִתָּהּ בְּגוֹרָל אֲשֶׁר צִוָּה ה' לְתַת לְתַשְׁעַת הַמִּטּוֹת וְחֻצֵי הַמִּטָּה, וַיְהִיחָה זֶה מִן הַדְּבָרִים שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה מִדְּעַתּוֹ וְהִסְפִּים הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל יָדוֹ (שבת פו.), אִינוּ נְכוּוֹן שֶׁיַּעֲשֵׂה מֹשֶׁה דָּבָר בְּחִלּוּק הָאֲרָךְ אֲלֹא בְּרִשׁוֹת, כִּי הַכֹּל בְּמִצְוַת הַשֵּׁם יַעֲשֵׂה, דְּכַתִּיב לְאַלֶּה תִּחְלַק הָאֲרָךְ וְגו' :

וְדַעַתִּי כִּזָּה וּבִמָּה שֶׁאָמַר לְאֶהָרֹן (להלן יז יא) קַח אֵת הַמַּחְתָּה וְשִׁים קִטְרֹת, שֶׁהֵיחָה עֲלֵיו יַד ה' בָּהֶם וְהוּא הַנִּקְרָא רִיחַ הַקָּדָשׁ, כְּעַנְּנֵן בְּסִפְרֵי דוֹד וּשְׁלֵמָה שֶׁהֵינִי בְּרִיחַ הַקָּדָשׁ וְכִמוֹ שֶׁאָמַר (ש"ב כג ב) רִיחַ הַשֵּׁם דָּבָר בִּי וּמְלַתּוֹ עַל לְשׁוֹנִי. כִּי מֹשֶׁה רַבִּינוּ בְּכָל בֵּיתוֹ יֵאָמֵן הוּא, בְּאֲשֶׁר פְּרִשְׁתִּי עַנְּנֵן הַבַּיִת (שמות לג יט) וְהִזְכַּרְתִּי פַעֲמִים רַבּוֹת, וּמִפְּנֵי

הַחֲבִירוֹת הַשְּׁמוֹת

רבינו בחיי

מִתְעַסְקִין בְּעִבּוֹדַת מִשְׁכַּן ה'. וְלַעֲמַד לִפְנֵי הַעֲדָה לְשִׁרְתָם. בְּתִקְבָּאת קְרָבְנוֹתָם. (יא) לְכֵן אֶתָּה וְכָל עֲדֹתְךָ הַנּוֹעֲדִים. כְּלוֹמַר מֵה שֶׁאֲתֵם נוֹעֲדִים, עַל ה' אֲתֵם נוֹעֲדִים, כְּלוֹמַר לֹא עֲשִׂיתֶם

(ח) שְׁמַעוּ נָא כְּנִי לְוִי. הַדְּבָר הַזֶּה כְּלִפֵּי טַעֲנוֹת הַלְוִיִּים, וְהַדְּבָר שֶׁלְמַעֲלָה מִזֶּה הֵיחָה לְקַנְח וְעֲדַתּוֹ כְּלִפֵּי טַעֲנוֹת הַבְּכוֹרוֹת. (ט) הַמַּעֲט מִכֶּסֶם. דָּבָר מַעֲט הוּא אֲצִלְכֶם כְּשֶׁאֲתֵם

ספורנו

לְהוֹדִיעֵם חֲסוֹרוֹנָם שֶׁנִּפְסְלוּ הֵם מִן הַעֲבֹדָה וְאֲתֵם נִבְחַרְתֶּם תַּחֲתֵם. (יא) לְכֵן אֶתָּה וְכָל עֲדֹתְךָ הַנּוֹעֲדִים. אֲנִי אוֹמֵר לְכֶם —

(ט) וְלַעֲמַד לִפְנֵי הַעֲדָה לְשִׁרְתָם. לְשִׁרְתָ אֵת הָאֵל יִתְעַלָּה בְּשִׁיר, וְזֹאת מִשְׁכָּנוֹ בְּעִבּוֹדַת מִשָּׁא זִוְלָתוֹ (סוף פרשת במדבר). וְרִצָּה שֶׁתַּעֲשׂוּ זֶה הַשְּׂרָת "לִפְנֵי הַעֲדָה".

אור החיים

הַלְוִיִּים לְשִׁאֵת קִדְשׁ קִדְשִׁים. וְעַנְּן מֵה שֶׁפְּרִשְׁתִּי בַּפְּסוּק (ד' ב') נִשָּׂא אֵת רֹאשׁ כְּנִי קִהַת, וַיִּכְנַגְדָּ זֶה אָמַר וַיִּקְרַב אֲתָךְ וְזֹאת כָּל אֲחִיךָ פְּרוּשׁ עַנְּנֵן הַקְּהָלִים כְּנִי לְוִי, וְדַקְדַּק לֹאמַר אֲתָךְ רִמְזוּ לוֹ שֶׁכָּלֵן נִסְמְכִין עֲלָיו וְהוּא גְדוֹל שֶׁכָּבְלָן :

שְׁכִינָתוֹ עַל יָדוֹ, וַיִּכְנַגְדָּ הַמּוֹבָן מֵהֶם שֶׁרְצוּנָם לְהוֹסִיף עֲלָיו אָמַר וְזֹאת אֲשֶׁר יִבְחַר בּוּ יִקְרִיב אֵלָיו אִם יֵשׁ רְאוּיִים כִּיּוֹצֵא בְּאֶהָרֹן לַעֲמַד גַּם כֵּן לְשִׁרְתָ יִקְרִיב אֵלָיו :

(יא) לְכֵן אֶתָּה וְכָל עֲדֹתְךָ הַנּוֹעֲדִים. אֲנִי אוֹמֵר לְכֶם הוּא שְׁבוּעָה, וְהַשְּׁבוּעָה הִיא שְׁנוּעֲדִים עַל ה' וְזֶה הוּא שְׁעוֹר הַדְּבָר אֶתָּה וְכָל עֲדֹתְךָ הַנּוֹעֲדִים, בְּשִׁבְעוּעָה שְׁעַל ה' אֲתֵם נוֹעֲדִים לְסִתּוֹ דְּבָרֵינוּ, וְאָמַר כֵּן אוּלַי יִרְתַּעוּ וַיִּרְעַדוּ מִלְּהַתְזִיק בַּמַּחְלֶקֶת :

(י) וַיִּקְרַב וְגו'. צָרִיךְ לְדַעַת מַה הִיא הַהֶבְדָּלָה שֶׁאָמַר בַּפְּסוּק שֶׁלִּפְנֵי זֶה וּמַה הִיא הַקְּרִיבָה שֶׁאָמַר כָּאן, וְאוּלַי שְׁנוֹתְכֵן לְכִי הַדְּרָגוֹת הָא' הוּא הַבְּדִלָת שֶׁכָּט לְוִי מֵעַדַת יִשְׂרָאֵל בְּדָרְךָ כְּלָל וַיִּכְנַגְדָּ זֶה אָמַר כִּי הַבְּדִיל וְגו' מֵעַדַת יִשְׂרָאֵל וְהִב' הַקְּרִיבָה כְּנִי קִהַת שֶׁהַקְּרִיבָה יוֹתֵר מִשְׁאָר

מֵה־הוּא כִּי *תִּלְוֹנוּ עָלָיו: (יב) וַיִּשְׁלַח
 מֹשֶׁה לִקְרָא לְדָתָן וְלֵאבִירָם בְּנֵי
 אֱלִיאָב וַיֹּאמְרוּ לֹא נַעֲלֶה: (יג) הַמַּעַט
 כִּי הֶעֱלִיתָנוּ מֵאֶרֶץ זְבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ
 לְהַמִּיתָנוּ בַּמִּדְבָּר כִּי־תִשְׁתַּרֵּר עָלֵינוּ
 גַּם־הַשְּׂתַרְרָה: שני (יד) אָף לֹא אֶל־אֶרֶץ

על יי ואהרן מה הוא ארי
 אתרעמתון עלוהי:
 יב ושלח משה למקרי
 לדתן ולאבירם בני אליאב
 ואמרו לא נעלה: יג הזעיר
 ארי אסקתנא מארעא
 עבדא חלב ודבש
 לקטלותנא במדברא ארי
 אתרברכתא עלנא אף
 אתרברכא: יד ברם לא

תו"א וישלח משה לקרא לדתן ולאבירם בני אליאב מ"ק טז.

תורה תמימה

(יב) וישלח משה לקרא. אמר רבא, מנלן דמשדרינן שליחא דבי דינא ומזמנינן ליה לדינא דכתיב וישלח משה לקרא לדתן ולאבירם [מ"ק טז].

בעל הטורים

(יא) תלינו עליו. תלנו כתיב וי להם שהרהרו על רבים:

רש"י

אוצרות התורה
אוצרות השניות

(יג) וישלח משה וגו'. מכאן שאין מזמיקין במחלוקת, שהיה משה מחזר אחריהם להשלימם בדברי שלום (פנהרין קי): לא נעלה. פיהם הכשילם שאין להם אלא ירידה:

רשב"ם

דעת זקנים

(יב) ויאמרו לא נעלה. אליך למשפט. לשון עליה רגיל לומר אצל הליכת אל השופטים ועלהת יבמתו השערה. ויעלו אליה בני ישראל למשפט ובעז עליה השער: (יג) גם השתרר. גמים שבתור' הפוכין כי גם תשתרר עלינו גם השתרר. וכן וברכתם גם אותי. גם תברכו אותי.

אלא שנא' ואלה בני היצרה וכי יש בנים לשמן אלא אלו אהרן ודוד שנמשחו בשמן המשחה אהרן נטל כהונה ודוד נטל מלכות ומה אלו שלא נמשחו אלא בשמן בלבד נטלו כהונה ומלכות אני שאני בן השמן אינו דין שאהיה כהן גדול או מלך מיד חלק על משה:

רמב"ן

עצמם ועל כל הנועדים שהם עדתם ולפיס אותם
 בדברים טובים דברים נחומים לישאל, פי דבריו
 עם קרח פייס לבני לוי לבדם:
 טעם "וישלח", פי הלכו מלפניו בדברו עם קרח,
 ואחריו כן ויאמר משה אל קרח (פסוק ה) אשר
 היה עודנו עומד לפניו שם, או מפני שהיה קרח
 לוי עומד במחנה לוייה סמוך לאהל משה, פי כל
 זה היה ביום הראשון באשר אמר אתה והם ואהרן
 מחר (פסוק טז), והוא הבקר שאמר להם (פסוק ה)
 בקר יודע ה' את אשר לו:
 ויפכו שהיו דתן ואבירם נשיאי עדה חשוכים
 מאזן בן פלת, ואם היו הם מתרצים אליו
 היה און הולך אחר עצמתם, על פן לא שלח אליו.
 והנה לא בא, ולא היה עצמם ולא עם עדת קרח,

עדתו לאמר בקר יודע ה' וגו', ואחר כך קזר
 לדבר עם קרח רב לכם בני לוי, ואמר לקרח לבדו
 שמעו נא בני לוי, וילך קזר ואמר אתה וכל
 עדתך הנועדים על ה', פי אין עליו לבדו הענש
 רק על כל עדתו, פי כלם נועדים על ה':
 (יב) וישלח משה לקרא לדתן ולאבירם. הנה דתן
 ואבירם הם היו בעלי המחלוקת הזו בקרח,
 כמו שאמר ויקח קרח ודתן ואבירם ויקומו לפני
 משה ואנשים מבני ישראל וגו', שהם המקהילים
 אותם על משה ועל אהרן. והנה משה דבר אל קרח
 ואל כל עדתו, ואמר לו עוד (פסוק יא) אתה וכל
 עדתך, פי אליו דבר תחלה כי הוא הגדול בהם:
 והנה הנועדים היו עדת דתן ואבירם גם פן, וילך
 רצה עמה לדבר גם עמהם ולהזהירם על

רמב"ן

ה' במקריבי הקטרת, כי היו חמשים ומאתים מלבד ארבעה הנזכרים תחלה: (יג) וטעם פי תשפּתר עלינו גם השפּתר. גם שררות רבות, או אמה ואהרן אחיד, לשון ר"א. ולדעתו "גם" במקום הנה כטעם "אפלו", וכן אין

פי הלך מלפניו פשהלכו להם דתן ואבירם כאשר נתפּח עם קרח ולא הושב שם, שפּכר חזר בו בעצת אשתו שהצילתו, כמאמר רבותינו (סנהדרין קט:). כי הנה הפתוב לא הוזכרו שנקלע עם דתן ואבירם, והוא לא הנה בתוף העדה הנוצדים על

רבינו בחיי

זכת חלב ודבש, היא מצרים, והכא משם לארץ כנען הוא עולה כי היא בדרומה של ארץ ישראל. כי השפּתר עלינו גם השפּתר. [עפ"ר עלינו] כלומר העלינו ממצרים שתשפּתר עלינו גם שררות רבות. או נאמר שפּכר השפּרה להבין מזה שררת המלכות למשה ושררת הפּהנה לאהרן ושאר השררות והמצלות של בני לוי ובני קהת, גם נשיאות אליצפן בן ציאל כלן נכללות במלות גם שהוא לרבות. (יד) אף לא אל ארץ זבת חלב ודבש הביאתנו. יאמר אמה הוצאתנו מקום טוב, ואלו הביאתנו

ועד עלינו כי אם על ה' עשיתם, כענין שפּכתוב (תהלים כ') ורוזנים נוסדו יחד וגו', וכענין שפּכתוב (פסוק כ"ו) בהצאתם על ה'. ואהרן מה הוא. מה עושה לכם ומה פשעו אצלכם שאתם מצרעים על פהנתו. (יב) ויאמרו לא נעלה. הנה אהל מועד במקום גבוה, וכן אמר למטה העלו מסביב. (יג) המעט כי העלינו. כנגד מה שהתחיל להן משה המעט מכס פי הקדיל, אמרו הם המעט פי העלינו, כלומר הדבר קל הוא שהעלינו מארץ

ספורנו

(יד) אף לא אל ארץ... ותמן לנו. לא די שהרעות לנו להוציאנו מ"ארץ זבת חלב ודבש" (פסוק יג) אל

על ה'. דעו שאני משליך על ה' הקי, שיתבע הוא עלבוני, ולא אתקומם אני עליכם פלל.

אור החיים

זה שעשית לנו שהעלינו פרוש עשית לנו הדבר בגדר העלאה וכבוד ביציאת מצרים והנה תכלית העליה ירידה מארץ זבת חלב ודבש שהיינו שם להמיתנו במדבר אם פן מעלותיך אינם אלא השפלות וירידות, ואמרו פי תשפּתר וגו' פרוש אין טעמה בכל הענינים אלא להשפּתר לא להטיב לנו, גם בשליחות זה שאמה שולח אתרנו לא לטובתנו אמה מתפּנן אלא להשפּתר, והוא אמרו גם השפּתר, גם נתפּנו כפּל תשפּתר גם השפּתר לומר כי שררותו של משה היא כפולה ומכפלת מהשררה שהיתה עליהם קדם צאתם ממצרים, וזה שעור הדברים פי תשפּתר עלינו ברובי השררות, והוא אמרו גם השפּתר, ואולי שרמזו לו גם פן שהוא חפץ להתעכב במדבר להמשיך השררה של עצמו לפי מה שאמר ז"ל (שמ"ר פ"ה) פי מלכותו של משה לא היתה עומדת אלא במדבר, ולזה אמרו גם השפּתר:

(יב) וישלח משה לקרא וגו'. נתחכם בזה לדבר עצם ביוחד שלא בשעת הועד אולי ירוח דעתם אחד לאחד, גם באמצעות החשיבות אשר הוא מחשיבם לדבר אליהם מכללות הנוצדים יתרכך לבם להטות ארץ, ודקדק הפתוב לומר וישלח משה לקרא וגו' שלא הנה צריך לזכרון משה ויסמוך על זכרונו בסמוך, אלא להעיר מי הוא השולח משה מלך ישראל ונביא ה' לקרא לב' הדיוטות אולי בזה תעששתו להטות אונם אליו:

לא נעלה וגו' המעט וגו'. אמרו לא נעלה, לפי מה שפרשתי שנתחכם משה לעשות להם מעלה לדבר עמהם ביוחד אמרו אין אנו חפצים במעלה זו שאמה מחשיב אותנו לשלח אתרנו, גם נתפּנו כמאמר זה לומר שהגם ששליחות זה יהיה להנאתם לעשות להם איהו כבוד ומעלה אף על פי כן לא נעלה, מואסים הם אותה המעלה אשר תבוא להם ממשה, ונתנו טעם לדבריהם ואמרו המעט פי העלינו וגו' פרוש הקטן דבר

זִבַּת חֶלֶב וּדְבַשׁ הֵבִיאֲתָנוּ וַתִּתֶּן-לָנוּ
נַחֲלֹת שָׂדֵה וּכְרִם הָעֵינִי הָאֲנָשִׁים
הָהֵם תִּנְקַךְ לֹא נַעֲלָה: (טו) וַיַּחַר לְמֹשֶׁה
מְאֹד וַיֹּאמֶר אֶל-יְהוָה אֵל-תִּפְּן אֶל-

ת"א העיני האנשים ההם תנקך שם: ויחר למשה מאד מגילה ט: נדרים לח.

לֶאֱרֵעָא עֲבָדָא חֶלֶב וּדְבַשׁ
אֶעֱלֵתָנָא וַיִּהְבֵּתָ לָנָא
אֲחֻסְנַת חֻקְלִין וּכְרָמִין
הָעֵינִי גְבֻרָא הָאֵינוֹן
תְּשַׁלַּח לְעֹנְרָא לֹא נִסְק:
טו וַתִּקַּף לְמֹשֶׁה לַחֲדָא
וַאֲמַר גְּדָם יִי לֹא תִקְבֵּל
כְּרַעְוָא קוּרְבָנְהוֹן לֹא

תורה תמימה

(יד) העיני האנשים וגו'. אמר רבא וכו', ומגלן דאי מתפקר [בעל דין] בשליחא דבי דינא ואתי [השליח] ואמר, לא מתחזי כלישנא בישא, דכתיב העיני האנשים ההם תנקך [מ"ק טו].

בעל הטורים

לנו שכבר אמרת להביא אותנו אל ארץ זבת חלב ודבש ועתה אתה אומר להמיתנו במדבר: (טו) אל תפן. ג' במס' אל תפן אל מנחתם אל תפן אל קשי העם הזה אל תפן אל און פ"י הם קשי עם ודבריהם דברי און לפיכך

רש"י

(יד) ותתן לנו. הדבר מוסב על לא האמור למעלה **הפסוק** **העיני האנשים ההם תנקה** **וגו'**. אפילו אתה כלומר לא הביאותנו ולא נתת לנו נחלת שדה וכרם, אמרת לנו * אעלה אתכם מעני מזרים אל ארץ וגו' (שמות ג, יז), משם הולאתנו, ולא אל ארץ זבת חלב ודבש הביאותנו, אלא גורף עלינו להמיתנו במדבר, שאמרת לנו * במדבר הזה יפלו פגריכם (במדבר יד,

עיקר שפתי חכמים

ע כ"י אס לא הנתיבס לא היה חוב עליו להביאס:

רשב"ם

ויאהב גם את רחל. וגם אהב את רחל. גם אותך הרגתי. גם הרגתי אותך: (יד) העיני האנשים ההם תנקר. כסבור אתה שאלו האנשים אשר מתרעמים עליך אין להם עינים לראות המכשול הזה. שמארץ מצרים ארץ טובה העליחנו למות במדבר כי לא השלמת תנאי שלך להביאנו אל ארץ זבת חלב ודבש אבל באלו ארבעים שנה ימותו במדבר: לא נעשה לפיכך לא נעלה אליך. כלל ופרט וחזרו וכלל לא נעלה אמר תחלה ואח"כ פירש למה יחזרו וכלל לפיכך לא נעלה: (טו) אל תפן. אל תפנה:

רמב"ן

גם אָחֻד (תהלים יד ג), גַּם לְרַעְיוֹ יִשְׁנָא רַשׁ (משלי יד כ), וְדוֹמִיָּהּ: אָמְרוּ הַמַּעַט מִמֶּךָ כִּי עֲשִׂיתָ עִמָּנוּ רָעָה גְדוֹלָה לְהַמִּיתָנוּ בַּמִּדְבָּר שְׁהֵינּוּ רְאוּיִים לְרִגְם אוֹתָךְ, כִּי תִשְׁתַּרֵּר עָלֵינוּ אִפְלוּ שְׂרָרָה מַעֲטַת לְשַׁלַּח לָנוּ לְעֹלוֹת לְפָנֶיךָ, כֹּל שֶׁפָּן שִׁתְּמַלֵּךְ וַתִּתְנַשֵּׂא עָלֵינוּ: (טו) אֵל תִּפְּן אֶל מִנְחָתָם. לִפִּי פְשׁוּטוֹ הַקְּטַרֶת שֶׁהֵם מְקַרְיָבִים לְפָנֶיךָ לְמַחַר אֵל תִּפְּן אֵלֶיָּהּ. וּמִדְרָשׁוֹ אָמַר יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁיֵּשׁ לָהֶם חֵלֶק בַּתְּמִידִי

צְבוּר חֲלָקָם לֹא יִקְרַב לְפָנֶיךָ לְרַצוֹן, לְשׁוֹן רַשׁ"י: וְאֵינוּ נִכּוֹן בְּעֵינֵי שְׁיֵהִיָּה עַל הַקְּטַרֶת, לִפִּי שְׁעַל דָּתָן וְאַבְיָרָם הוּא אוֹמֵר בֶּן שְׂתָרָה לוֹ עַל דְּבָרֵיהֶם וְהֵם לֹא הָיוּ בְּתוֹף הַעֲדָה הַנּוֹעֲדִים לְהַקְטִיר קְטַרֶת. אֲבָל פְּשׁוּטוֹ, כִּי בְּעֵבֹר שְׁהָיוּ אֵלָּה רוֹצִים בְּכַהֲנָה לְהַקְרִיב קֶרְבָּן, אָמַר מֹשֶׁה "אֵל תִּפְּן אֶל מִנְחָתָם", אֵל תִּפְּן אֶל קֶרְבָּן שְׁיִקְרִיבוּ לְפָנֶיךָ וְאֵל תִּפְּלָה שְׁיִתְּפַלְּלוּ לָךְ, כִּי כָּל הַקְּרָבָנוֹת גַּם הַתְּפִלָּה יִקְרְאוּ מִנְחָה בְּתוֹבָה. וְגַם אָמַר אוֹנְקְלוֹס קֶרְבָּנְהוֹן, אֵיזָה דְּבָר שְׁיִקְרִיבוּ לְפָנֶיךָ:

רבינו בחיי

אל מקום טוב כמוהו ונתת לנו שדה וקרח פאשר
 הנה לנו במצרים ותבקש להשתרר עלינו היינו
 סובלים ארתיך, רק הוצאתנו משדותינו וקרמינו ולא
 הביאתנו אל מקום כמוהו, ואם פן למה תשתרר.
 העיני האנשים ההם תגור. אלו העונות אונתו בנקור
 עינים לא נעלה, ובאמרו האנשים ההם כנה,
 פי הנה ראוי לומר העינינו.
 ויש שפרש התרצה לגור עיני האנשים ההם שלא
 יראו, והזכיר אמר התרצה להם על היוצאים
 ממצרים, ובאלו אמר התרצה לגור עיניהם שלא
 תראנה, כי בודאי זה שששית דבר נגד ונראה לעינים,
 והוא משל הדיוט שאומרים בני אדם עיני פלוני
 סגורות הן לכך אינו רואה.
 והנה הרשעים פיהם הכשלים בתחלה ובסוף, תחלת
 דבריהם סכלות שהתחילו לומר לא נעלה, גם
 בסוף דבריהם סימו לא נעלה.
 ובמדרש העיני האנשים ההם תגור לא נעלה, לא
 גלף, ולא נבא, אין כתיב כאן, אלא לא
 נעלה, (משלי י"ח) פי כסיל מחתה לו, פתחו פיהם
 לפרענות לומר שהם מתים בירידה ולא בעזליה,
 כשם שאמרו כף מתו.
 אל תפן אל מנתתם. רדעו פי העולה והמנחה
 נוחתת אריכות אף על הרשעים, ועל פן התפלל
 שלא יאריך להם אלא שייענישם מיד. ורש"י ו"ל
 על ידי השקלים.

ספורנו

אל תפן אל מנתתם. אל תפן אל שום מין קרבן
 שקריבו לכפר עליהם, על הפך "רח מנחה"
 (שמואל א' כו. יט), וזה פי איני מוחל על עלבונך, ואין
 למחול להם בלעדי זה, כאמרם: 'עונות שבין אדם
 לחברו, אין יום הספורים מכפר עד שיעצה חברו'
 (יומא פה, ב במשנה). וכן ירמיהו (יה, כ"ג) אמר: 'פי כרו
 שוחה לגפשי, וזכר עמדי לפניך לדבר עליהם טובה...'

אור החיים

יעיניהם ממעלה אשר יבטחו בה ממנו, בזה גלו
 עצם הפלגת השנאה אשר שנואה טובת הצדיק
 אצלם יותר מנקור עיניהם, לזה תרה אפו של
 משה מאד ע"כ:
 ויאמר אל ה' אל תפן וגו'. הפונה לצד שראה
 הפלגת שנאת הרשעים עמו מזה הפיר היותם
 בחינת הרע גמור אשר טבעו לשנא בחינת הטוב
 שנאת מות בלא סבה, ולזה אמר אל ה' אל
 תפן אל מנתתם, והפונה בזה לצד שאין לך

המדבר, פי גם אתה מצחק בנו שלא הביאתנו אל
 הארץ שאמרת כלל, ויברך הם כאלו נתת לנו בה
 נחלת שדה וקרח, בציוותך מצות התלויות בארץ ואמרת
 "לא תכלה פאת שדך... ופרט פרמך" (ויקרא ט, ט"ו).
 כאלו כבר היתה שלנו והיו לנו בה שדה וקרח. העיני
 האנשים ההם תגור. התחשב לגור עינינו באפן שלא
 נפיר תחבולותיך.

מדונה קטנה ממנה, ורש"י ו"ל ישב ברחק,
 ואולי שנתפנונו לומר ששלילת הליכתם אצלו
 לא לצד גדר הרעה שקבלו ממנו שהוציאם
 להמיתם במדבר אלא אפלו לצד העדר הטוב
 המבטחים ממנו לבד, והוא אומרם אף לא אל
 וגו' פרוש אף לצד לא אל ארץ וגו' לטעם זה
 לבד העיני האנשים וגו' ומכל שפן שספקם
 הקרבת הגזק:
 (יד) העיני וגו' לא נעלה. פרוש בותרים נקור

מִנְחָתָם לֹא חֲמֹר אֶחָד מֵהֶם נִשְׂאתִי
 וְלֹא הִרְעֵתִי אֶת־אֶחָד מֵהֶם: (טז) וַיֹּאמֶר
 מֹשֶׁה אֶל־קֹרַח אַתָּה וְכָל־עַדְתְּךָ הֵיוּ

חֲמֹרָא דְחַד מִנְהוֹן שְׁחִירִית
 וְלֹא אֲבָאִישִׁית יַת חַד
 מִנְהוֹן: טז וַאֲמַר מֹשֶׁה
 לְקֹרַח אַתְּ וְכָל כְּנִשְׁתְּךָ הֵיוּ
 תו"א ויאמר משה אל קרח מ"ק טז.

תורה תמימה

(טו) לא חמור אחד. תניא, מעשה בתלמי המלך שכינס ע"ב זקנים והכניסם בע"ב בתים וכו' ויאמר להם כתבו לי תורת משה רבכם, נתן הקב"ה בלב כל אחד ואחד עצה והסכימו כולם לדעת אחת וכתבו לו וכו' לא חמד אחד מהם נשאתי (מגילה ט). לא חמור אחד וגו'. א"ר יוחנן כל הנביאים עשירים היו, מנלן ממשה וכו', דכתיב לא חמור אחד מהם נשאתי, [היכי דמי], אי בלא אגרא וכו' [פשיטא], אלא דאפילו באגרא [נדרים לה]. (טז) ויאמר משה אל קרח. אמר רבא וכו', ומנלן דמזמנינן לדינא, דכתיב ויאמר משה אל קרח אתה וכל עדתך היו לפני ה', [ומנלן דמזמנינן]

בעל הטורים

אל תפן אל מנחתם: אחד מהם. ד' במסרה ולא הרעותי את אחד מהם וידיך כי ישבור אחים יחידו ומת אחד מהם. יהי נא דברך כדבר אחד

מהם ודברת טוב אם לא כעת מתר אשים את נפשך כנפש אחד מהם
 כאלהיו פ"י משמה פייסו לקרח שידבר טובה ויחזרו בו וכיון שלא רצה

רש"י

בתימדי נזכר פ, חף חלקס לא יקובל לפניך לנזון, מניחמו האש ולא מאכלנו: לא חמור אחד מהם נשאתי. לא חמורו של אחד מהם נטלתי ז, אפילו כשהלכתי י, ומרגוס אונקלוס * שְׁחִירִית ר, לשון

עיקר שפתי חכמים

פ כי הקטורת לא חקלה מנחה. ל"פ שהכוונה על מנחת נטלים שקרבה עם התמיד: ז ומסר מלח של: ק היא לשון התרגום על נשאתי:

רשב"ם

לא חמור אחד מהם נשאתי. אפילו חמור אחד לא נשאתי מהם כשאר משתררים על העם. וא"כ למה מפשיעים אותי בשררה ואם היה נקוד לא חמור אחד מהם (בפתי"ח) פתרונו היה חמור של אחד מהם כמו אחד העם וכמו את אחד מהם:

רמב"ן

וַיַּעַם לֹא חֲמֹר אֶחָד מֵהֶם נִשְׂאתִי. אָמַר מֶה שְׁרָרָה אֲנִי מִשְׁתַּרְרָה עֲלֵיהֶם, כִּי מֵעוֹלָם לֹא לְקַחְתִּי מֵהֶם אֶפְלוֹ חֲמֹר אֶחָד לַעֲשׂוֹת צָרְכִי כְּדָרְךָ הַמְלָכִים אוֹ הַשְּׂרִים, כִּי זֶה מִשְׁפַּט הַמְּלוּכָה, דְּכָתִיב (ש"א ח טו) וְאֵת חֲמוֹרֵיכֶם יָקַח וְעָשָׂה לְמַלְאכָתוֹ. וְזֶה טַעַם שֶׁל אֲוֹנִקְלוֹס "שְׁחִירִית", שֶׁכֶּף נִקְרָא אֲנֹגְרִיא שֶׁל מְלֶךְ שְׁחוֹר (כ"ב מז). הַזְכִּיר הַדְּבָר הַקָּשָׁן שֶׁבְּדִינֵי מְלָכוֹת. וְחוֹר וְאָמַר וְלֹא הִרְעֵתִי אֶת אֶחָד מֵהֶם, לְשׁוֹמוֹ בְּמִרְכָּבָתִי וּבְמַלְאכָתִי כְּאֲשֶׁר יָאוֹת לְמֶלֶךְ, אוֹ לְהַטּוֹת דֵּינוֹ וּלְבַזּוֹת עַל כְּבוֹדוֹ, כִּי כָּלֵל עַל הַרְעוֹת פְּלִן:

(טז) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל קֹרַח אַתָּה וְכָל עַדְתְּךָ הֵיוּ לִפְנֵי ה'. כָּתַב רַבִּי אֲבָרְהָם בְּכָר נְאֻמָּה בֵּן (לעיל פסוקים ה"ד), אָבֵל הַטַּעַם, כְּאֲשֶׁר אָמַר מֹשֶׁה לְקֹרַח הֵיוּ לִפְנֵי ה' לְקַחוּ אִישׁ מִחֻתּוֹ:

וְהַנְּכוֹן בְּעִינָי, כִּי מִתְחַלָּה אָמַר לָהֶם זֹאת עֲשׂוּ קַחוּ לָכֶם מִחֻתּוֹת קֹרַח וְכָל עַדְתּוֹ וְגו', וְהִזְיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר יִבְחַר ה' הוּא הַקָּדוֹשׁ, וְלֹא אָמַר שִׁיחֵיהִ אַהֲרֹן עִמָּהֶם, וְהֵם שְׂתָקוּ, וְאוֹלֵי לֹא נִתְרַצּוּ וְלֹא הוֹדוּ בְּכֹף. כִּי חָשְׁבוּ אִם יִהְיֶה אַהֲרֹן עִמָּנוּ תִּרְדֵּ הָאֵשׁ לְכַלְנוּ אוֹ לֹא תִרְדֵּ כָּלֵל וְהִזְיָה כְּלָנוּ שְׂוִים, וְאִם לֹא יִהְיֶה אַהֲרֹן עִמָּנוּ וְלֹא תִרְדֵּ הָאֵשׁ, יֹאמְרוּ כִּי לֹא בָחַר בָּנוּ, וְיִחְשְׁבוּ כִּי בּוֹ כְּכָר בָּחַר שִׁיחֵיהִ הָאֵשׁ בְּקָרְבָנוֹתָיו בְּיוֹם הַשְּׂמִינִי. וְאוֹתוֹ הַיּוֹם יֵשׁ לָנוּ טַעֲנָה עֲלֵינוּ, שְׁלֵא הִזְיָה לְבַחוֹר בְּאַהֲרֹן שִׁיחֵיהִ הוּא לְבַדּוֹ הַפְּתָן רַק בְּזֻכּוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁעָשׂוּ הַמִּשְׁכָּן, וְלִכְּל שְׁלִיחַ צְבוֹר הִיָּה יוֹרֵד, וְעֵדִין לֹא הוֹחֵלְפוּ הַבְּכוֹרִים בְּעַת הַהִיא. עַל כֵּן לֹא הִזְיָה קֹרַח חִפְץ לְנִסּוֹת דְּבַר בְּלֹא אַהֲרֹן. וְהִיוּ שֵׁם דָּתָן וְאֲבִינָם כְּאֲשֶׁר דְּבַר לָהֶם מֹשֶׁה בֵּן, וְהִיוּ הֵם בְּכַלֵּל מֶה

רבינו בחיי

שָׁבָהּם גַּם בַּבְּהֵמוֹת שֶׁלֹּהֶם כְּפִי מֵה שֵׁיִצְטָרְכוּ לְמִלְאָכָתָם, וְעַל כֵּן מֹשֶׁה יִדְבֵר בְּתַפְלָה וַיִּתְנַצֵּל כִּי

לֹא חָמור אֶחָד מֵהֶם נִשְׁאָתִי. מִנְהַג הַמּוֹשְׁלִים בְּעַם הַנוֹהֲגִים עֲלֵיהֶם שָׂרֵרוֹת שֵׁשֶׁת־מֵשׁוּ בְּאָנָשִׁים

ספורנו

אֵלָּא מִצַּד מֵה שֶׁהֵם כְּפִינִי טוֹבָה. וְלֹא הִרְעוּתִי אֶת אֶחָד מֵהֶם. אֲפֹלוּ אֵיבַת הַיּוֹצֵא מִבֵּית דִּין חֹזֵב אֵין לָהֶם עֲלֵי, שְׁלֹא קָרָה לָהֶם שִׁיבּוּאוּ לִפְנֵי לְדִין בְּאִפְּן שְׂאֲחִיבָם. (טז) אִתָּהּ וְכָל עֲדָתְךָ הָיוּ לִפְנֵי ה'. הָיוּ מִיּוֹמָנִים לְדִין לִפְנֵי.

אֵל תִּכְפַּר עַל עֲוֹנָם, וְחִשָּׁאתָם מִלִּפְנֵיךְ אֵל תִּמְחִי. לֹא חָמור אֶחָד מֵהֶם נִשְׁאָתִי. אֲפֹלוּ בַּמָּה שֶׁיִּהְיֶה הַדְּיוֹט מִחִבְרוֹ לֹא נִהְיִיתִי מֵהֶם שְׁלֹא קִבַּלְתִּי מֵהֶם אֲפֹלוּ חָמור בַּהֲשָׂאָה. וְאִם כֵּן, הִיָּתָה שְׂרָרְתִי עֲלֵיהֶם כָּלָה לְתוֹעֲלָתָם וְלִתְנֹן עֲנִיָּהֶם, לֹא לְתוֹעֲלַתִּי וְהִנָּאתִי, כָּל כֵּן מִנְהַג כָּל מִשְׁתַּר. וְאִינִם מִתְרַעְמִים עַל שְׂרָרְתִי.

אור החיים

וְהוּא אֲפֹלוּ חָמור אֶחָד שֶׁהָיָה צָרִיף לוֹ לְבוֹא עֲלָיו וּלְנַאֲלָם לֹא נִשְׂאָ, וְאִם כֵּן מִנֵּין לָהֶם מְקוֹם לְחֻשְׁדוֹ בְּשָׂרָה ע"כ:

וְהוֹסִיף לֹמַר וְלֹא הִרְעוּתִי וְגו'. פְּרוּשׁ תֵּאמַר שֵׁשׁ לָהֶם שִׁנְאָה עֲמִי לְאִיזוֹ סִבָּה שֶׁגִּרְמַתִּי לָהֶם בְּדָבָר הַגָּבִיל בְּעוֹלָם שִׁיִּאָרְעוּ דְבָרִים בֵּין בְּנֵי אָדָם שֶׁמֵּהֶם יִמְשָׁכוּ אֵיבּוֹת, לֹא הִרְעוּתִי וְגו'. פְּרוּשׁ מִיָּמִי לֹא עֲשִׂיתִי לָהֶם רָעָה שֶׁתִּמְשָׁף לָהֶם שִׁנְאָה עֲמִי מִסִּבְתָּהּ, וְדָקְדַק לֹמַר אֶת אֶחָד מֵהֶם פְּרוּשׁ אֲפֹלוּ בְּהַמְשַׁכַּת הָרַע מֵאֶחָד מֵהֶם לְחִבְרוֹ לֹא סִבְבַתִּי, כְּמוֹ שֶׁתֵּאמַר לֹא בָּאוּ לִפְנֵי לְדִין וְחִיבְתִּי אֶת הַזָּכָאִי אוֹ זְכִיתִי אֶת הַחֹזֵב שֶׁהִרְעֵה הוּא אֶת אֶחָד מֵהֶם פְּרוּשׁ כְּשֶׁמְחִיב מִמּוֹן לְאֶחָד לְתַת לְחִבְרוֹ הָרָעָה נִמְשַׁכַּת לוֹ מִחִבְרוֹ שֶׁנוֹטֵט מִמֶּנּוּ מֵה שְׂאִינּוֹ חֹזֵב לוֹ, וְאֲפֹלוּ זֶה לֹא עָשָׂה עֲלָיו הַשְׁלוֹם לְצַד שֶׁהָיָה דָן בְּנִבְוָאָה דִּין אָמַת לְאָמַתוֹ, וְכִמוֹ שֶׁאָמְרוּ ז"ל (וַחֲז"ב ע"ח). בְּפִסּוּק כִּי יִהְיֶה לָהֶם דְבָר בָּא אֵלַי, מַעֲתָה אֵין סִבָּה לְשִׁנְאָתָם וְחֻשְׁדָם בְּשׁוֹם אִפְּן וְאֵין זֶה אֵלָּא לְצַד הַיּוֹתֵם חֵלֶק רַע גְּמוּר וְטַבַּע הָרַע לְשׁוֹא הַטוֹב שִׁנְאָה עֲזָה טַבַּעִית בְּלֹא סִבָּה, מַעֲתָה כָּל פִּיּוֹצֵא בְּזָה מַצְוָה לְעַקְרוֹ וְלְהַפְקִיעַ זְכוּתוֹ לְכָל יִפְן ה' לְמַנְחָתָם כִּי בְּאָבֹד רְשָׁעִים רָנָה, וְסוֹבֵר אָנֹכִי כִּי הָאֲנָשִׁים הַרְשָׁעִים הָאֵלֶּה אֵינִם בְּכָלֵל עֲדַת קִרַח שִׁנְאָמַר עֲלֵיהֶם (פְּנִיחֵרִין ק"ח). מוֹרִיד שְׂאוֹל וַיַּעַל שְׂאוֹל אֶבְדָּה תִּקְוָתָם שֶׁכָּל עֲנַף הַקְּלָפָה כֵּן יֵאבְדוּ כָּל אוֹיְבֵי ה':

אָדָם שְׂאֵין בְּיָדוֹ מַצְוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, וְכָבֵר קָדָם לָנוּ שְׂאֵין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקַפֵּחַ שְׂכָר כָּל בְּרִיָּה וְכָרְיָה וְאֲפֹלוּ שֶׁל רְשָׁעִים דְּכַתִּיב (דְּבָרִים ל"ב) אֵל אֲמוּנָה וְאֵין עוֹל, וְצָא וְלָמַד מִשְׂכָּר פְּסִיעוּתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ רָשַׁע (פְּנִיחֵרִין צ"ג). אֲשֶׁר עַל כֵּן חֵשׁ מֹשֶׁה שֶׁתַּעֲמַד לָהֶם אֵיזָה מַצְוָה שֶׁבִּיָּדָם שֶׁהִזְכּוֹת תוֹלָה, לָזֶה בְּקִשׁ מָה וְאָמַר אֵל תִּפְן אֵל מִנְחָתָם פְּרוּשׁ אֲפֹלוּ זְכוּת שֶׁכָּבֵר הַגִּיעָה מִנְחָה לָה' לֹא יִפְן לָה' וְלֹא יִכְרֹשׁ אֵלֵיהֶם:

וְאִם תֵּאמַר אֵיךְ יִכְטַל מִדְּתוֹ ית' לְאֲנָשִׁים הֵהֱם לְעֹנֹת מִשְׁפָּטָם:

דַּע כִּי הַצַּדִּיקִים יֵשׁ כַּח בָּהֶם לְהַפְקִיעַ זְכוּת הַנִּמְצָאָת לְרְשָׁעִים כְּשִׁיִּרְאוּ שֶׁהֵם מְחַלְטִים בְּרַע, וְהוּא סוּד (ש"ב כ"ג) צַדִּיק מוֹשֵׁל יִרְאֵת אֱלֹהִים פְּרוּשׁ מוֹשֵׁל בְּיִרְאֵת ה' שִׁיעֲשֶׂה הָאָדָם אִם יִרְאֶה בְּעִינֵיהֶם לְהַפְקִיעַ זְכוּתוֹ מִמֶּנּוּ יֵשׁ כַּח בִּיָּדָם מֵה שְׂאֵין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכִיכּוֹל עוֹשֶׂה, וְתִמְצָא בְּדִין שֶׁלְמַטָּה פִּיּוֹצֵא בְּדָבָר שִׁיכּוֹלִין בֵּית דִּין לְהַפְקִיר נְכִסֵּי אָדָם רָשַׁע כְּאוֹמְרָם (בְּשׁוֹן ל"ד): הַפְקֵר בֵּית דִּין הַפְקֵר, וְאִם תֵּאמַר לָמָּה לָךְ מֹשֶׁה לְהַפְלִיא עֲנָשָׁם שֶׁל אֱלוֹ, וְאִם לְצַד שִׁנְאָתָם אוֹתוֹ לֹא מִפְּנֵי זֶה יִתְחַיְבוּ כָּל כֵּף עֲנָשׁ, גַּם יֵשׁ לְכַעַל הַדִּין לְחוּשׁ בָּאֵן וְלֹמַר אֵין אָדָם נִחְשָׁד עַל דְבָר אֵלָּא אִם כֵּן יֵשׁ בּוֹ (מוֹעֵק י"ח):, וְאִם אֵין בּוֹ כֵּל בּוֹ מְקַצְתוֹ, לָזֶה אָמַר לִפְנֵי ה' טַעַם הַמְּסַפִּיק לְחִיבָם, וְהַתְחִיל לְהִסִּיר מִחוּשׁ הַחֻשָׁד וְאָמַר לֹא חָמור וְגו'. פְּרוּשׁ אֵין לָהֶם מְקוֹם לְחֻשְׁדָנִי מִמֶּנּוּ בְּשָׂרָה, שֶׁהָרִי דָרָף הַמְלָכִים לְקַחַת צְרִיבֵיהֶם מֵהָעַם וּבִפְרָט בְּעִינֵיהֶם שֶׁהֵם לְצַדֵּף הָעַם,

(טז) אִתָּהּ וְכָל עֲדָתְךָ הָיוּ וְגו'. קָשָׁה הָיָה לוֹ לֹמַר אִתָּהּ וְכָל עֲדָתְךָ וְאֶחָד וְגו'. וְכִזָּה לֹא הָיָה

לפני יהוה אתה והם ואתהוּן מחר: ^(י) וקחו איש מחתתו ונתתם עליהם קטרת והקרבתם לפני יהוה איש מחתתו חמשים ומאתים מחתת ואתה ואתהוּן איש מחתתו: ^(יב) ויקחו איש מחתתו ויתנו עליהם איש וישעמו עליהם קטרת ויעמרו פתח אהל מועד ומשה ואתהוּן: ^(יג) ויקהל עליהם קרח את כל העדה אל פתח אהל מועד וירא כבוד יהוה אל כל העדה: ^(יד) וישעו וידבר יהוה אל משה ואל אתהוּן לאמר: ^(טו) הבדלו מתוך

ומינין לקדם יי את ואינון ואתהוּן מחר: יי וסבו גבר מחתייה ותשונן עליהוּן קטרת בוסמין ותקרבון קדם יי גבר מחתייה מאתן ומשין מחתין ואת ואתהוּן גבר מחתייה: יח ונסיבו גבר מחתייה ויהבו עליהוּן אשתא ושואו עליהוּן קטרת בוסמין וקמו בתרע משפן זמנא ומשה ואתהוּן: יט ואכנש עליהוּן קרח ית כל פנשתא לתרע משפן זמנא ואתגלי וקרא דיי לכל פנשתא: כ ומליל יי עם משה ועם אתהוּן למימר: כא אתפרשו מגו

ת"א הבדלו מתוך ברכות כא: מגילה כג: סנהדרין עד:

תורה תמימה

הוצאות התורה

לקמי גברא רבה, דכתיב לפני ה', ונמגלן דמחיתין אתהוּן ופניא, דכתיב אתה והם ואתהוּן, ונמגלן דקבעין וזימנא, דכתיב מחר ומ'קמ. [כא] מתוך העדה הזאת. עיין לפנינו לעיל כפ' שלח בפסוק עד מתי לעדה הרעה הזאת [י"ג כ"ו].

בעל הטורים

רמז לו שימות דעס מחר: ^(יט) ויקהל עליהם קרח. כמו שנעשה לאהרן כשנמשח ואת כל העדה הקהל:

רש"י

ארמי כן נקראת אנגריא של מלך, שחזור: ^(טו) והם ו. עדמך: ^(יז) והקרבתם וגו' איש מחתתו. החמשים ומאתים איש שצנכס: ^(יט) ויקהל עליהם קרח. דצברי לזנות, כל הלילה הסוף הלך אלל השצנטיס ש ופמה

עיקר שפתי חכמים

ר שלא תאמר דעס מוקצ על אנשים אחרים שהיו צאוחו מעמד: ש דל"כ למה צאו פה כל העדה: ת דהא ממיד היה שזן כבוד ה'

רמב"ן

שְׂאֵמֶר (פסוק ו) קִרַח וְכָל עֲדָתוֹ, וְכַאֲשֶׁר שִׁלַח לָהֶם וַיֹּאמְרוּ "לֹא נַעֲלֶה" וַיַּחֲר לְמֹשֶׁה מְאֹד, וְרָצָה לְגֹדַר עֲלֵיהֶם שֶׁלֹּא יָמוּתוּ כְּמוֹת כָּל הָאָדָם, אֲזַי חָזַר מֹשֶׁה אֶל קִרַח וְאָמַר קַחוּ אִישׁ מִחַתָּתוֹ חֲמִשִּׁים וּמְאֹתַיִם מִחַתֹּת וְאַתָּה וְאַתְּהוּן אִישׁ

מחבתו, והנה הוציא מכללם דתן ואבירים. וזה טעם "חמשים ומאתים מחתות", פי מה צריך להזכיר המנין במקום הזה. והכניס אתהוּן שיהיה עמהם, אז שמע קרח אליו, פי חשב שישתנה המעשה בהם ובאתהוּן:

רמב"ן

ולא הזכיר "העם" כמו בעגל ובמרגלים, כי אלו היו כל ישראל היה אומר "ואכלה אתם כרגע ואעשה אותך לגוי גדול":

(יט) וטעם ויקהל עליהם קרח את כל העדה. את גדולי העם הנוצרים תמיד אל פתח אהל מועד, או בכורי כל ישראל הראויים לעבודה.

רבינו בחיי

משה שיהיו נתינים לאהרן ולכהנו. ושאר שבטי ישראל למה הספימו עמו, שאומר ויקהל עליהם קרח את כל העדה, דרשו רז"ל שהיה קרח אומר להן ואו מה עשה לכם בן עמרם, ואובן בכור ישראל והוא הקדים נחשון בן עמינדב לשאר השבטים בחגבת המזבח, וזהו הסבה שנטפלו עמו הכל, וזהו ויקהל עליהם קרח את כל העדה בא וראה כמה גדול כח הנחיד החוטא וכמה גדול כח לשון הרע.

מעולם לא התנהג בשררה זו על ישראל שישתמש בתמור אחר משלהם לשום עליו משא, אף כי באנשים, ואיך הם אומרים שאני משתרר עליהם. וכן מצינו בשמואל הנביא עליו השלום שהתנצל בזאת ואמר (שמואל א' י"ב) הנני צנו בי נגד ה' ונגד משיחו את שור מי לקחתי וחמור מי לקחתי ואת מי עשקתי את מי רצותי ומיד מי לקחתי כפר וגו'.

(יט) ויקהל עליהם קרח. הבכורות הספימו עמו בטענה שהיה משה פוסלן, גם שבט לוי בטענה שצויהו

ספורנו

(כא) הַבְּדִלוּ. שלא תגן זכותכם עליהם, כעננן "ימלט אי נקי" (איוב כב, ל).

אור החיים

כשאמר עדתך שם היה לו לומר מאתים וחמשים ולא היה צריך לחזר ולהזכיר אתה ואהרן, ואולי שנתחכם לומר שלא יתערב קרח עם הר"ן אלא ביוחד עם אהרן, ועשה בן כדי שלא יהיה מקום לטועים אחר קרח לומר כי דבקתו הרעה לצד היותו עם רבוי מקטירי הקטרת אבל אם היה בפני עצמו היה כאהרן, לזה אמר ואתה ואהרן בפני עצמכם איש מחתו, והגם שכלן הקריבו יחד, על כל זה נעשו ב' פתות פת אחת קרח ואהרן וכתב ר"ן איש ע"כ:

צריך לחזר ולומר אתה והם, אולי שנתפנן להזמין הנוצרים לבוא מחר לקבר הדבר, ונתפנן בזה לבל יהיו נשמטים מיום אל יום ויתרבו עליהם מאהבי המחלוקת, לזה רצה להכריחם לבוא מחר לפני ה', אשר על בן לא הזמין אלא הנאים במחלוקת, קרח ועדתו, מה שאין בן אהרן, אלא שהזכירו שיקח מחתו עמהם: עוד רצה לומר שכינו עצמן בקדושה ובטוהרה כדי שיהיו ראויים להיות לפני ה', והוא מאמר ה"י לפני ה', ואולי כי לזה נתן להם זמן ואמר מחר, ובפטר זה לא שתף עמהם אהרן כי מוכן ועומד הוא, אלא שהזכירו אחר כך ואמר אתה והם ואהרן שגם הוא היה עמהם, והגם שפבר אמר להם הדברים עצמן למעלה דכתיב קחו לכם מחתות וגו' לפני ה' מחר, לפי שהוכיחם בדברים אחרי כן ואמר להם המעט מכם וגו' רב לכם בני לוי וגו' תכן הדברים יגיד הפניות מה שאמר מקדם, לזה כשלא קבלו התוכחה חזר לומר דברים הראשונים לעשות מבחן הקטרת:

(ט) ויקהל עליהם וגו'. פרוש שלא נקהלו לרצונם אלא קרח הקהילים, וכפי זה יגיד הכתוב שבח העדה, או ירצה לתת טעם למאמר ה' שבא אחר כך הַבְּדִלוּ מתוך העדה וגו' ואכלה אתם, ויאמר האומר אם קרח ועדתו חטאו אלה הצאן למה יפלו, לזה הקדים ואמר כי נקהלו לרצון קרח ולחבתו ולזה נראים כחפצים במעשיו ולזה אמר ה' הַבְּדִלוּ וגו' ואכלה אתם: וירא כבוד ה' וגו'. נתגלית שכיתו יתברך לכל העדה כדי שפירו כי הוא העושה משפט כתוב והוא הבורר הראוי לשרת לפניו ע"כ: (כא) הַבְּדִלוּ מתוך וגו'. לא על משה ואהרן הוא אומר כי לאלה לא תפגע מדת הדין הגם

(ז) חמשים ומאתים וגו' ואתה ואהרן וגו'. כל זה מיותר שכבר אמר אתה וכל עדתך וגו' ואהרן, ואם רצה לומר חשבון כלם, למעלה

הַעֲדָה הַזֹּאת וְאַכְלָה אֹתָם כָּרְגַע: וַיַּפְּלוּ עַל-פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ אֵל אֱלֹהֵי

כַּנְשָׂתָא הָדָא וְאַשִׁיזֵי יְהוֹזֵן כְּשַׁעָה: כב וַיַּפְּלוּ עַל אִפְּיֵיהוֹן וַאֲמָרוּ אֵל

בעל הטורים

(כא) כרגע. ב' במסרה בהאי פרשה ואיך היו לשמה כרגע רמו למ"ד ערת קרח אין להם חלק לעוה"ב והיינו דכתיב היו לשמה כרגע ספו תמו ספו בעוה"ז תמו בעוה"ב:

רש"י

(כב) אל אלהי הרוחות. יודע מחשבות א, אין מדמך נפרע מכולם, אצל אמה, לפניך גלויות כל המחשבות כמדת נטר ודס, מלך נטר ודס שטרחה עליו מקלת

עיקר שפתי חכמים

משכן: א יורה מהוראת אלהי הנשמות:

רשב"ם

(כב) אלהי הרוחות. אתה מכיר רוחות ולבות שאר העם שלא פשעו:

רמב"ן

יָקַל זֶה שֶׁהִזְכַּרְתִּי עַל הַבְּכוֹרִים (לעיל פסוקים א ה) הוא על דָּרָךְ רבותינו (ובחים קיב): שְׂאוּמְרִים פי העבֹדָה הַיְהִיה לְבְכוֹרוֹת. אָכַל עַל דָּרָךְ הַפְּשֹׁט. הָיוּ מִתְחַלְּה פֶל יִשְׂרָאֵל רְאוּיִים לְעֹבְדַת הַקְּרָבּוֹת, פִּי כֵן הוּא הַדִּין לְעוֹלָם בְּכַמוֹת יְחִיד, וְנִבְחַר אַהֲרֹן לְעֹבְדַת הַמִּשְׁכָּן וְהַמִּקְדָּשׁ, וְהָיָה קִרַח טוֹעֵן עַל הַבְּחִירָה הַזֹּאת, וְרוֹצֵה לְהַחְזִיר הָעֹבְדָה לְכָל יִשְׂרָאֵל, פִּי כָל הָעֵדָה פָּלֵם קְדוּשֵׁים:

(כא) הַבְּדִלוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת. יֵשׁ לְשָׂאֵל, אִם יִשְׂרָאֵל לֹא חָטְאוּ וְלֹא מְרָדוּ בְּרַבָּם לְמַה הָיָה הַקְּצָף עֲלֵיהֶם לֵאמֹר וְאַכְלָה אֹתָם כָּרְגַע, וְאִם גַּם הֵם מְרָדוּ בְּקִרַח וּבְעֵדוֹתָו, אִיךְ יֹאמְרוּ מִשֶּׁה וְאַהֲרֹן הָאִישׁ אֶחָד יִחְטָא וְעַל כָּל הָעֵדָה תִּקְצָף. וְכַתּוּב רַבְּנוּ חֲנִנְאֵל הַבְּדִלוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת, עֲדַת קִרַח לֹא עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהֵי הַרוּחֹת לְכָל בְּשָׂר וְגו', מִיֵּד הוֹדִיעַ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשֶּׁה פִּי לֹא פֶל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקֵשׁ לְכַלּוֹת אָכַל עֲדַת

רבינו בחיי

וְלַהֲתִיּוֹת וְלֹא הָיָה צָרִיךְ הַבְּדִל אֶצְלוֹ שֶׁהָיָה יְכוּל וּמִשֶּׁה חָשַׁב פִּי הָעֵדָה הַזֹּאת אֵל פֶּל יִשְׂרָאֵל אָמַר, וְלִפְיֶכָּה הַשִּׁיב לוֹ הָאִישׁ אֶחָד יִחְטָא וְעַל כָּל הָעֵדָה תִּקְצָף, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא פָּרַשׁ לוֹ מִיֵּד פִּי הָעֵדָה שֶׁנֶּאֱמַר עַל עֲדַת קִרַח הוּא, וְזֶהוּ הָעֵלוּ מִסְּבִיב לְמִשְׁפַּן קִרַח, וְאִם כֵּן הָעֵלוּ הוּא פְרוּשׁ הַבְּדִלוּ. וְזֶה שֶׁהִזְכַּר לֹא מֵר הַבְּדִלוּ וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יֵשׁ בְּדִדוֹ לְהִמִּית

רבינו בחיי

באשתו של לוט (בראשית י"ט) ותפס אשתו מאחרי ותהי נציב מלח, או מטעם שאמרו ד"ל לשמדת הדין מתוחה אינו מבחין בין צדיק לרשע. או אפשר לומר שאמר בן לכבוד הצדיקים, שהקדוש ברוך הוא לא ישלח ידו בהם בעוד שהצדיקים ביניהם.

(כב) ויפלו על פניהם. להתפלל. ומכאן נפילת אפים בתפלה. ודע כי ענין נפילת אפים בתפלה יש בו שלש פונות, האחת למורא השכינה,

והשנית להראות צער והכנעה, והשלישית להראות אסירת חושינו ובטול הרגשותינו. האחת למורא השכינה כדי שיתלבש בזה בשת וצניעות כי כספי הפנים מדרכי העונה והבשת, ולפי שכונת המתפלל שהשכינה כנגדו ויענין שכתוב (תהלים ט"ו) שויתי ה' לנגדי תמיד, לכך תקנו בטכסיסי התפלה כספי הפנים, והכל ליראת ה' ותברך, כענין שכתוב במשה (שמות ג') ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלהים.

אור החיים

בקדו שיתקו בין ישפכח ליוצר לחזר מעורכי המלחמה (ירושלמי) הגם שאין בחטא כדי להמית, וכמו בן במה שלפנינו כיון שהיו מחיבי מיתה אין נמלטים בצאת המשחית ויכלו באפס תקנה: שוב הצפתי וראיתי כי דברי ה' כאן הם רפואה ותעלה לעדת ישראל, כי אם לא היה ה' אומר הבדלו מתוך העדה והיה יוצא המשחית היו נמלטים הצדיקים שלא היו בכלל גזרת המרגלים וכל שהיו בכלל גזרת המרגלים היה המשחית מכלה אותם, ולומר ה' לישראל שיהיו נבדלים מהם לכל יקר להם מקרה רע, לא היה להם זכות לזה שהרי סוף סוף היה בידם שמץ מהחטא שלא מחו בקרח ואדרבא באו לרצונו, לזה נהפכם ה' וצוה למשה ולאהרן להבדיל הצדיקים והעירו לבקש רחמים עליהם ובאמצעות זכותו של משה אמר ה' אליו דבר אל העדה וגו' העלו מסביב וגו', ולדרך זה נוכל לפרש פי מאמר ה' שאמר למשה ואהרן הבדלו לא בא הדבור אלא להעירם להתפלל לא שהיה צריך משה להבדיל לכל יספו בחטאת קרח, ואולי כי הוא זה מה שרמז בפאמר לאמר פרוש שתכלית המאמר האמור בענין הוא לאמר מאמר הבא אחריו שהוא ענין הבדלת ישראל מעדת קרח כי לענין משה ואהרן אין צריכין להבדיל, וכפי זה אין אנו צריכין למה שפרשנו שבא הדבור על בני בתיהם ועל הצדיקים שפיוצא בהם:

בקדו שיתקו בתוך העדה הפלה ח"ו, וזה לך האות אהרן שהיה בתוך עברת קרח ונבקעה האדמה תחתיהם ולא נפגע, אלא פונת מאמר ה' הוא על הצדיקים שהיו בתוך העדה כיהושע וכלב ושאר הצדיקים ובני בתיהם של משה ואהרן ושל שאר הצדיקים, ולזה אמר קדם לפאמר הבדלו וידבר ה' אל משה וגו' לאמר, ואם על משה ואהרן הוא אומר לא היה צריך לומר תבת לאמר, אלא לאמר לעדת הצדיקים הבחונים אצלם ולבניהם ובני ביתם שהיו בתוך העדה: ואכלה אתם כרבע. צריך לדעת למה אמר כרבע ואם להודיע כי הוא שגיאה כח להרג ששים רבוא כרבע כבר הודיע זה מקדם דכתיב (שמות ל"ג) רגע א' אעלה בקרבך וכליתיך. ונראה לפי דברי המדרש (נבה) שהביא רש"י בפסוק ויפל על פניו זה בידם סרחון רביעי, בעגל במתאוננים במרגלים וכו' עד כאן. אם בן עון המרגלים קדם למחלקת קרח, ושם פרשתי כי גזרת בליה שגור ה' על הדור ההוא נתקמה אלא שהועילה תפלת משה שלא ימות העם כאיש אחד אלא בהמשך זמן ארץ, אם בן העדה כבר היא מחיבת בליה, לזה בא מאמר ה' כאן בחדוש הגזרה שיהיה כרבע פרוש שלא יארץ להם הזמן כמו שנתרצה מקדם, ולדרך זה מצאנו נחת רוח לקשיא שבענין למה יגזר ה' מיתה על עדת ישראל שלא היה ידם במעל וכמו שנתגלה ממאמר משה בסמוך, ולדברנו לצד שפבר היו ישראל מחיבי מיתה מעון המרגלים אלא שהי הארץ להם זמן ואמרו ז"ל (שפ"ב ל"ב) שהשטן מקטרג בשעת הספנה, וצוה למי שיש

(כב) ויאמרו אל אלהי הרוחות וגו'. אמר שם אל, לצד שראה התעוררות תגברת הדינים הזכיר חסד אל למתק הדינים ואמרו אלהי הרוחות

בקדו שיתקו בתוך העדה הפלה ח"ו, וזה לך האות אהרן שהיה בתוך עברת קרח ונבקעה האדמה תחתיהם ולא נפגע, אלא פונת מאמר ה' הוא על הצדיקים שהיו בתוך העדה כיהושע וכלב ושאר הצדיקים ובני בתיהם של משה ואהרן ושל שאר הצדיקים, ולזה אמר קדם לפאמר הבדלו וידבר ה' אל משה וגו' לאמר, ואם על משה ואהרן הוא אומר לא היה צריך לומר תבת לאמר, אלא לאמר לעדת הצדיקים הבחונים אצלם ולבניהם ובני ביתם שהיו בתוך העדה: ואכלה אתם כרבע. צריך לדעת למה אמר כרבע ואם להודיע כי הוא שגיאה כח להרג ששים רבוא כרבע כבר הודיע זה מקדם דכתיב (שמות ל"ג) רגע א' אעלה בקרבך וכליתיך. ונראה לפי דברי המדרש (נבה) שהביא רש"י בפסוק ויפל על פניו זה בידם סרחון רביעי, בעגל במתאוננים במרגלים וכו' עד כאן. אם בן עון המרגלים קדם למחלקת קרח, ושם פרשתי כי גזרת בליה שגור ה' על הדור ההוא נתקמה אלא שהועילה תפלת משה שלא ימות העם כאיש אחד אלא בהמשך זמן ארץ, אם בן העדה כבר היא מחיבת בליה, לזה בא מאמר ה' כאן בחדוש הגזרה שיהיה כרבע פרוש שלא יארץ להם הזמן כמו שנתרצה מקדם, ולדרך זה מצאנו נחת רוח לקשיא שבענין למה יגזר ה' מיתה על עדת ישראל שלא היה ידם במעל וכמו שנתגלה ממאמר משה בסמוך, ולדברנו לצד שפבר היו ישראל מחיבי מיתה מעון המרגלים אלא שהי הארץ להם זמן ואמרו ז"ל (שפ"ב ל"ב) שהשטן מקטרג בשעת הספנה, וצוה למי שיש

הַרוּחַת לְכָל־בֶּשֶׂר הָאִישׁ אֶחָד יַחְמָא וְעַל כָּל־הָעֵדָה תִּקְצָף: ׀ (כג) וַיִּדְבֵּר

אֶלֶהָ רֹחֵהָ לְכָל בֶּשֶׂרָא
גְּבַרָא חַד יִיחֹב וְעַל כָּל
כְּנִשְׂתָא יְהִי רֹגְזָא:
כג וּמְלִיל יִי עִם מֹשֶׁה

רש"י

וידוע אמה מי החוטא: האיז אחד. הוא החוטא, ואמה על כל העדה מקנוף. אמר הקב"ה יפה אמרם, אני יודע ומודיע מי חטא ומי לא חטא:

רמב"ן

חָיב על כָּל פְּנִים. וְכֵן אָמַר דָּוִד (ש"ב כו י"ז) הִנֵּה אֲנֹכִי חַטָּאתִי וְאֲנֹכִי הַעֲוִינִי וְאֶלֶה הַצָּאֵן מִה עָשׂוּ תְהִי נָא יָדֶךָ בִּי וּבְכִבִּית אֲבִי:
וְהִנֵּה הַעֲנֵשׂ הַהוּא על הַעֲנֵם גַּם בְּחַטָּאִים, שְׁהִיָּה לָהֶם לַחַת הַשְּׁקָלִים מַעֲצָמָם, אִם הַעֲנֵשׂ הַהוּא על זֶה כְּדַבְּרֵי רַבּוּתֵינוּ (ברכות סב.). כִּי לֹא צָוָה אוֹתָם הַמֶּלֶךְ שְׁלֹא יִתְּנוּ הַשְּׁקָלִים, כִּי הוּא לְדַעַת הַמֶּנִּין בְּלִבָּד הֵיחָד חֲפִץ, וְעִנְשָׁם וְעָנְשׁוּ בְּזֶה שְׁוֵה הוּא:
וְעוֹד כִּי מְלֻבֵּד הַמֶּנִּין הֵיחָד עֲנֵשׂ על הַעֲנֵם מִתְּחִלַּת דְּבַר, כְּדַכְּתִיב (ש"ב כד א') וַיִּוְסֹף אִף ה' לַחֲרוֹת בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּסַּח אֶת דָּוִד בָּהֶם. וְכַתֵּב שֵׁם רִשְׁי לֹא

וּנְקַהְלוּ כָּלֶם לְרֵאוֹת אוֹלֵי יִישָׁר בְּעֵינֵי הַאֲלֹהִים וְתָשׁוּב הַעֲבוּדָה לְכַבֻּרֵיהֶם, וְזֶה טַעַם וּבִקְהַל עֲלֵיהֶם קָרַח אֶת כָּל הָעֵדָה (פסוק טו). וְהִנֵּה נִתְחַיְבוּ כָּלֵיהָ שְׁהִי מְהַרְהִים אַחֲרֵי רַבָּם, וְהֵם כְּמַהֲרָהִים אַחֲרֵי הַשְּׂכִינָה וּמְתָרִים על גְּבוּאָת גְּבִיא בְּלֶבָם וְחִזְבִּין מִיָּתֶה בְּיַדֵי שְׁמַיִם. וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לְמַדּוּ עֲלֵיהֶם זְכוּת, שְׁלֹא חָטָא בְּמַעֲשֵׂה אֶלָּא קָרַח, וְהוּא הַגּוֹרֵם וְהוּא הַמַּפְתָּה אוֹתָם, וְרֵאוּי הוּא שְׁיִמוּת לְבַדּוֹ לְפָרֶסֶם וְלִהְדִיעַ עֲנֵשׁוּ לְרַבִּים:

וְזוֹ דֶרֶךְ מְבַקְשֵׁי רַחֲמִים, שְׁקָלוּ הַחַטָּא מַעַל הַעֲנֵם וְגוֹתְנִין אוֹתוֹ על הַיָּחִיד הַגּוֹרֵם, מִפְּנֵי שְׁהוּא

חֲזוֹנוֹת הַתּוֹרָה רַבִּינוּ בַּחַיִּי

הַתְּפִלָּה מִפְּסוּק (שם א') וְרַגְלֵיהֶם רִגְלוּ יִשְׂרָה, הָאָמַר בְּחִיּוֹת הַקֹּדֶשׁ.

הַשְּׂנִית, לְהַרְאוֹת צַעַר וְהַקְּנָה, וְהוּא כִּי הַנוֹפֵל על פְּנָיו מִצְטַעַר וְנוֹכְעוּ, וְהַהֲכָנָה מִעַקְרֵי הַתְּשׁוּבָה, וְאִז תְּפִלְתוֹ מִקְבֵּלַת וְתַדְוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חוֹשֵׁשׂ על צַעְרוֹ וּמְמַלֵּא שְׂאֵלָתוֹ. וְכֵן אָמַר רַש"י על הַצַּדִּיק הַמַּצְטַעַר חֵלֵשׁ דַּעֲתִיה וְאִתָּא מִטְּרָא, אֲכַסְיָ וְאִתָּא מִטְּרָא.

וְדוּמָה לְזֶה אָמַר בְּכָא מַצִּיעָא שְׁלֵהִי פֶרֶק הַזֵּהִב (דף ג"ט), דְּבִיתְהוּ דְרַבִּי אֲלִיעֶזֶר אַחֲתִיה דְרַבִּין גְּמִלְיָאֵל הָיִי כו' מִהֵהוּא עֲבָדָא וְאֵילָף לֹא הָיָה שְׂבָקָא לִיה לְרַבִּי אֲלִיעֶזֶר לְמַנְפֵּל אֶפִּיה בְּתַחֲנוּנָא, וְהַעֲנִין כְּדִי שְׁלֹא יִצְטַעַר וּמִתוֹךְ הַצַּעַר וְהַהֲכָנָה וְהַעֲלִיבּוֹן יַעֲנִישׂ אֶת רַבִּין גְּמִלְיָאֵל אַחִיהָ שְׁהִיָּה רֹאשׁ יִשְׂרָאֵל וְשִׁיבָה לְשִׁכְרוּהוּ בַעֲצוֹתוֹ.

וְהָא לְמַדְתָּ שְׁלֹא הִיָּתֶה מִתְּנִירָת הַגְּבֻרָת הַזֹּאת שְׁיַעֲנִישֵׁנוּ בְּתַפְלָתוֹ אֶלָּא מִתוֹךְ נְפִילַת אֶפִּים. וְשֵׁם גּוֹמַר הַמַּעֲשֵׂה שְׁמִתוֹךְ נְפִילַת אֶפִּים הַעֲנִישׁוּ, שְׁהִיא לֹא נִזְהַרָה בְּיוֹם אֶחָד שְׁהִיָּתֶה סְבוּרָה בּוֹ שְׁהִיָּה רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְלֹא חִשְׁשָׁה לְשִׁמְרוֹ בְּאוֹתוֹ יוֹם, וְאִז גִּפֵּל על פְּנָיו וְשִׁמְעָה קֶל שְׁפוּרֵי בִי רַבִּין גְּמִלְיָאֵל אַחִיהָ, וְאָמַרָה לִיה קִטְלִיתִיה לְאַחִי.

וְהַלְשׁוֹן הֵנָּה שֶׁל נְפִילַת אֶפִּים הַזְּפוּרוּהוּ רַש"י גַּם בְּחִיּוֹת הַקֹּדֶשׁ, וְכָף דָּרָשׁוּ רַש"י חִיּוֹת הַקֹּדֶשׁ נּוֹפְלוֹת על פְּנֵיהֶן כְּדִי שְׁלֹא יִצִּיעוּ בְּפָנֵי הַשְּׂכִינָה, כְּעוֹנֵן שְׂפָתוֹב (תּוֹקָאֵל א') וְהַחִיּוֹת רְצוּאֹ וְשׁוֹב, כְּלוֹמַר שְׂאֵינִן וְשְׂאוֹת לְהַתְעַכֵּב בְּאוֹתָהּ מְרוֹצְהָ וּלְהַצִּיץ לְמַעֲלָה מִן הַרְקִיעַ הַנְּטוּי על רֹאשֶׁם מְפָנֵי אִימַת הַשְּׂכִינָה, לְכָף הַזְּפוּרֵי מִדְּ שׁוֹב כְּלוֹמַר שְׁמַמְהוּרוֹת לְהַשִּׁיב רֹאשֵׁיהֶם מִתְּחַת הַרְקִיעַ, וְזֶהוּ (שם) כְּמִרְאֵה הַבְּזוּק וְלֹא אָמַר מִרְאֵה בְּרָךְ, לְפִי שֶׁהַבְּזוּק הוּא מְשַׁמְלַח לְמִטָּה וְהַבְּזוּק עוֹלָה וְיוֹרֵד, וְיִלְשׁוֹן בְּזוּק מְלִשׁוֹן זִיקוֹת, וְדָרָשׁוּ רַש"י כְּמִרְאֵה הַבְּזוּק כִּי הוּא שְׂבוּזוֹק גִּפֵּת בְּכִינָה, כִּי כְּשֶׁהוּא מֵשִׁים פְּסֻלַת שֶׁל יָתִים בְּכִינָה מִדְּ עוֹלָה הַשְּׁלֵהֶכֶת בְּכַפְשׁוֹן וְהַלְהַב עוֹלָה וְיוֹרֵד, וְזֶהוּ עֲנִין רְצוּאֹ וְשׁוֹב.

וְדַעַת יוֹנְמֵן כְּרְצוּאֹ וְשׁוֹב עֲנִין אֶחָד, וְהוּא שְׁתַּרְגָּם וּבְרִיתָא חֲזוֹן וּמְקַפֵּן ית עֲלֵמָא וְתִזְבִּין בְּרִיתָא כְּתֻדָּא וְקִלְיָן כְּחִיּוֹ בְּרָקָא, בְּנַתְהוּ לומר כִּי בְּשִׁלְחִיתֵם מְקִיפּוֹת אֶת הָעוֹלָם לְאַרְבַּע רִיחּוֹת שְׁהִרֵי יֵשׁ לְכָל חִיָּה אַרְבַּעַה פְּנִים לְכָל רִיחַ וְרִיחַ, וְאַחַר כֵּן שְׂבוּת חִיָּה אַחַת בְּהַשְּׁלִים שְׁלִיחוֹתֵם, כִּי כֵן תִּמְצָא בְּמִרְכָּבָה הַשְּׂנִית (שם י"י) הִיא הַחִיָּה אֲשֶׁר רִאִיתִי גּוֹי'. וְכֵן הוֹכִיחוּ רַש"י כְּפִיּוֹן הַרְגָּלִים שֶׁגַּם הוּא מְשַׁכְּסִי

רבינו בחיי

אֵלָיו, וּלְפִי שְׁתַּנּוּעַת הַרְגָלִים גְּדוּלָה מִתְנַוְעַת הַיָּדִים
לְקַרֵב תּוֹעֵלְתוֹ וְלִדְחוֹת נִזְקוֹ, לְכַף נִהְגְּנוּ בְכוּיֹן הַרְגָלִים
וְלֹא הַיָּדִים.

וּבִשְׁם רַבְּנוּ הָאֵי גָאוֹן וְ"ל כִּי מִן הָרְאוּי לְאָדָם לִפְל
עַל פְּנֵי בְצַד שְׂמָאל, וְנָתַן טַעַם בְּזֶה כְּדִי
לְשַׁעֲבֵד בְּנִפְיֵלֵת אִפְיִים הַיָּד הַרְוּמוֹת חֲרוֹת בְּלִיל
הַפִּסְחָה, וְהִנֵּה הַתַּפְּלָה שֶׁהַתַּפְּלָל מֹשֶׁה בְּנִפְיֵלֵת אִפְיִים
זֶהוּ וְשָׁמַר אֶל אֱלֹהֵי הַרְוּחַת לְכָל בֶּשֶׂר, וְעִנְיָנו אֵל
מִקִּיף שְׂתוּכָל לְכַלּוֹתָם כְּרָגַע, אַבְּל אִתָּה אֱלֹהֵי הַרְוּחַת
וְהַרְוּחַת בִּיָּדָךְ הֵן, וְאִתָּה יוֹדַע מִי אֲשֶׁר חָטָא לָךְ
וּמִי אֲשֶׁר זָכָה לְבוֹ וְטָהַר מִחֲטָאתוֹ, וְאֵין מִדְּתָךְ כְּמִדַּת
בֶּשֶׂר וְדָם, מִלֶּךְ בֶּשֶׂר וְדָם אִם סְרַחָה עֲלָיו מִקִּרְצָת
מְדִינָה נִפְרַע מִקְּלָן לְפִי שְׂאִינוּ יוֹדַע מִי הוּא הַחוּטָא
אַבְּל אִתָּה בּוֹחֵן לְבוֹת וּבְלִיּוֹת.

הָאִישׁ אֶחָד יַחְטָא, הוּא קִרְח וְעִדְתוֹ שֶׁהִקְהִיל עַל
מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן כֹּל הָעֵדָה.

הַשְּׁלִישִׁית, לְהִרְאוֹת אֶסִּירַת חוּשֵׁי וּבִטּוֹל הַרְגָשׁוֹתָיו,
וְהוּא כִּי הַנּוֹפֵל עַל פְּנֵי מִכְסָה עֵינָיו
וְסוֹתָם פִּיּו וְהוּא מִסְכִּים בְּמַחְשַׁבְתּוֹ שְׂאִינוּ רֹאֶה נִזְקוֹ
וְתוֹעֵלְתוֹ, וְאִינוּ יוֹדַע דְּרָכּוֹ וְעִנְיָנו וְאֵין בִּיָּדוֹ לְהַפְיֵק
רְצוֹנוֹ אִם אֵין הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִסְכִּים עַל יָדוֹ
וּכְעִנְיָן שְׂכַתּוּב (וְרַמְבַּ"ם) כִּי לֹא לְאָדָם דְּרָכּוֹ, וּבְאֵלוֹ
הַרְגָשׁוֹתָיו בְּטוֹלוֹת וְאֶסִּירוֹת מִמַּצָּא חֲפְצוֹ, וְעִנְיָנו
וּשְׂפָתָיו מִסְתַּמֵּין לֹא יוֹכַל לְרְאוֹת וּלְדַבֵּר כִּי אִם
בְּהַפְקַת רְצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְזֶה הַגְּמַת מֶה שְׂמִסְכִּים
עִם לְבוֹ בְכוּיֹן רְגִלָיו בְּתַפְּלָה כְּאֵלוֹ רְגִלָיו כְּבוֹלִים,
אֵין חֲפְצוֹ תְלוּי בְעַצְמוֹ.

וְהִנֵּה הָאֲמוֹת מֵרְאִים הַכְּפֻנָה הַזֹּאת בְּכוּיֹן הַיָּדִים
בְּכַקְשֵׁת תַּחְנוּנִים, וְהֵן עֲצָמָן אֵינָן יוֹדְעִין לְמַה
הַרְגָלוֹ בְּכַף.

וְהַטַּעַם בְּזֶה הוּא לְהִרְאוֹת בִּטּוֹל כַּח עַצְמוֹ כְּאֵלוֹ
יָדָיו אֶסִּירוֹת וְהוּא מוֹסֵר אוֹתוֹ לְמִי שֶׁמַּחְחֵנּוּ

ספורנו

(כב) הָאִישׁ אֶחָד יַחְטָא. שֶׁהוּא עֹשֶׂה שְׂנֵקְהָלָה עֲלֵינוּ הָעֵדָה, כְּאָמְרוּ "וַיַּקְהֵל עֲלֵיהֶם קִרְח אֶת כָּל הָעֵדָה"
(לעיל פסוק ט).

אור החיים

הַחַיִּים, וְכָלָם נוֹתְנִים שִׁיר וְשִׁבְחָה וְהוֹדָאָה לְבוּרָא
יְתַעֲלָה שְׂמוֹ בְּסוֹד (מִשְׁלֵי ט"ז) כֹּל פְּעַל ה' לְמַעֲנֶהוּ.
לְמַעֲלָה מֵהֶם הַשִּׁיר וְהַשְּׂבַח הָעוֹלָה מֵהַנְּשֻׁמוֹת
אֲשֶׁר הֵם בְּעוֹלָם הַזֶּה אֲשֶׁר הֵם תוֹךְ הַבֶּשֶׂר וְהוּא
מוֹנַעֲם מֵהַפִּיר ה' וְהֵם מְחַעֲצָמִים לְאַהֲבֵה ה'
וּלְשַׁבְּחוֹ וְלַהֲוֹדוֹת לְמַאֲמְרוֹ, זֶה עֲלִיּוֹן וְחֲשׂוֹק
אַבְּל הַבוּרָא לְמַעֲלָה מֵהַכֹּל, וּכְמוֹ שֶׁמְבַאָּרִים
הַדְּבָרִים בְּהַרְחֵקָה בְּסִפְרֵי הַזֵּהרָגִם בְּדַבְרֵיהֶם ז"ל:
וְזֶה נִתְחַפֵּם מִשֶּׁה וְרָצָה ה' בְּדַבְּרָה שֶׁהוּא חֲפֵץ
בוֹ וְאָמַר אֱלֹהֵי הַרְוּחַת לְכָל בֶּשֶׂר שְׂאִתָּה
חֲפֵץ שְׂאֵלְהוֹתָךְ תִּהְיֶה לְרוּחַת בְּזִמְנָן שֶׁהֵם בְּבֶשֶׂר,
וְאִם אִתָּה מִמִּיתָם אִתָּה חֶסֶר רְצוֹן זֶה, וְאֵין נִכּוֹן
לְהַגְבִּיר הַיָּדִים שִׁיִּסּוּכְבוּ הַפִּסְד קִבְּלַת אֱלֹהוֹתָךְ
לְרוּחַת שֶׁבְּבֶשֶׂר שֶׁהוּא רוּם תְּכַלִּית חֲשִׁקָךְ, וְאָמַר
הָאִישׁ אֶחָד יַחְטָא לומר שֶׁכִּפִּי הַדִּין אֵין לָהֶם
חַיּוּב כִּי כָּלֵן לֹא חָטְאוּ לְחִיבָם אֲלָא אִתָּה כָּא
עֲלֵיהֶם בְּקִרְצָה שֶׁהוּא תַּגְּבֵרַת הַדִּין, וְהוּא אוֹמְרוֹ
תַּקְצַף:

הָאִישׁ אֶחָד יַחְטָא. אָמַר לְשׁוֹן עֵתִיד, לְצַד שְׁעִדִּין
לֹא חָטָא חָטָא שְׂחָבַב עֲלָיו מִיתָה שֶׁהִיא

לְכָל בֶּשֶׂר טַעַן טַעֲנָה הַנּוֹשְׁמַעַת לְפָנֵי הַבוּרָא כִּי
ה' חֲפֵץ שֶׁכָּל הַרְוּחַת יִקְבְּלוּ אֱלֹהוֹתוֹ עֲלֵיהֶם
בְּעוֹדָם בְּבֶשֶׂר בְּעוֹלָם הַזֶּה וְהוּא אוֹמְרוֹ אֱלֹהֵי
הַרְוּחַת פְּרוּשׁ הַרְוּחַת הוּא לְשׁוֹן מַחְשַׁבָּה וְרְצוֹן
עַל דְּרָךְ אוֹמְרוֹ (יִחְזַקְאֵל כ') וְהַעֲלָה עַל רוּחְכֶם,
וְאִם כֵּן הֵגַם שֶׁהַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לְכַלּוֹתָם
כְּרָגַע הוּא מִשְׁפָּט אֲמַת וּכְמוֹ שֶׁכְּתַבְתִּי הַטַּעַם
לְמַעֲלָה, עִם **כָּל זֶה הַיָּדִים** הַנּוֹרָאָה בְּמַעֲשֶׂה הוּא
שְׂאִישׁ אֶחָד יַחְטָא וְעַל כָּל הָעֵדָה תַּקְצַף שְׂאֵין
כָּל הָעֵדָה בְּחָטָא זֶה וְאִתָּה מִמִּית כָּלָן וּמַעֲתָה
חַס וְשִׁלוֹם הַרִיחַ תַּמָּאֵן בְּאַלְהוּת כְּזֶה:

עוֹד נִתְפַּנֵּן לְדַבֵּר לְפָנָיו דְּבָרֵי רְצוּי הַמִּתְקַבֵּל
לְפָנָיו, עַל פִּי מֶה שֶׁקָּדַם לוֹ בִּידְעִיעַת הַרְגַּת
הַחֲפֵץ שִׁישׁ לְבוּרָא, הָאֶתָּד הוּא שְׂבַח וְהַלֵּל אֲשֶׁר
יִתְנוּ לוֹ צְבָא מַעֲלָה, לְמַעֲלָה מִמֶּנּוּ שְׂבַח וְהַלֵּל
אֲשֶׁר יִתְנוּ לוֹ נְשֻׁמוֹת הַצְּדִיקִים מִב' אוֹצְרוֹת
הַחַיִּים, אוֹצֵר א' שֶׁל נְשֻׁמוֹת שְׁעִדִּין לֹא בָּאוּ
לְעוֹלָם הַזֶּה שְׁעֲלֵיהֶם אָמְרוּ ז"ל (נְכֻמוֹת ס"ב). עַד
שִׁיְכַלּוּ נְשֻׁמוֹת שֶׁבַּגְּנוּ, וְאוֹצֵר ב' שֶׁל נְשֻׁמוֹת
שֶׁכָּבַר בָּאוּ לְעוֹלָם הַזֶּה וְחֲזָרוּ וְנִתְּנוּ בְּאוֹצֵר

יְהוָה אֱלֹהֵי מֹשֶׁה לְאמֹר: (כד) דְּבַר אֱלֹהֵי
הַעֲדָה לְאמֹר הֵעָלוּ מִסְכֵּיב לְמִשְׁכַּן
קָרַח דָּתָן וְאַבִּירָם: (כה) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה וַיֵּלֶךְ
אֶל־דָּתָן וְאַבִּירָם וַיִּלְכּוּ אַחֲרָיו וַיִּגְּיוּ
יִשְׂרָאֵל: (כו) וַיְדַבֵּר אֶל־הַעֲדָה לְאמֹר
סוּרוּ נָא מֵעַל אֹהֲלֵי הָאֲנָשִׁים

לְמִימַר: כד מִלֵּל עִם
כְּנִשְׁתָּא לְמִימַר אֶסְתְּלִקוּ
מִסְחֹר סְחֹר לְמִשְׁכְּנָא
דְּקָרַח דָּתָן וְאַבִּירָם:
כה וְקָם מֹשֶׁה וַאֲזַל לְוֹת
דָּתָן וְאַבִּירָם וַאֲזַלוּ בְּתוֹרְהִי
סְבִי יִשְׂרָאֵל: כו וּמִלִּיל עִם
כְּנִשְׁתָּא לְמִימַר זִירוּ כְעַן
מַעֲלוּ מִשְׁכְּנֵי גְבֻרָא
חִיבְבָא הָאֲלִין וְלֹא

ת"א ויקם משה וילך אל סנהדרין קי. סורו נא מעל שבועות לט.
תולדות התורה
תולדות השנה

תורה תמימה

(כה) ויקם משה וילך. אמר ר"ל מכאן שאין מחזיקין במחלוקת (סנהדרין קי.).

רש"י

(כד) העלו וגו'. כמרגומו * לסמלקו, מסכיצות משכן קרח: (כה) ויקם משה כסנור שיטאו לו פנים, ולא עשו (נמ"ר יט, כ):

רשב"ם

(כה) וילך אל דתן ואבירם. אולי יחזרו בתשובה:

רמב"ן

הבונים. אכל באשר העם לא השגיחו, ודרך הוא
המשגיח והמתעורר והוא אשר הכין הכל, הנה
הוא הבונה, והוא איש משפט ומחזיק במדת הדין
ולא הכשר בפית הרחמים, ועל כן נתאחר הכנען
כל ימי דוד בפשיעת ישראל, ועל כן היה הקצף
עליהם. ועל כן היה המקום אשר יקבר ה' לשום
שמו שם נודע בענשם ובמגפתם:
והפחית ירמז כל זה, שגאמר (ש"ב יז ט) כי לא
ישכתי בבית למיזם העלתי את בני ישראל
ממצרים ועד היום הזה ואהיה מתהלף וגו' בכל
אשר התהלכתי בכל בני ישראל הדבר דברתי את
אחד שבטי ישראל אשר צויתי לרעות את עמי
את ישראל לאמר למה לא בנייתם לי בית ארזים.
הרי נאשים הפחיתים, כי השכינה מתהלכת בכל
ישראל מאהל אל אהל וממשכן אל משכן ולא
היה אחד בכל שופטי ישראל הרועים אותם
מתעורר בדבר. ואמר הפחית עור, כי גם השם

ידעתי על מה. ואני אומר בדרך סבא, שהיה
ענש על ישראל בהתאחר בנין בית הבחירה, שהיה
הארון הולך מאהל אל אהל כגר בארץ, ואין
השכטים מתעוררים לאמר נדרש את ה' ונבנה
הבית לשמו, כענין שגאמר (דברים יב ה) לשכנו
תדרשו ובאת שמה, עד שנתעורר דוד לדבר מימים
רבים ולזמן ארוך, שגאמר (ש"ב ז א ב) ויהי פי ישוב
המלך בביתו וה' הניח לו מסביב מפל אִיבוי.
ויאמר המלך אל נתן הנביא אנכי יושב בבית
ארזים וארון האלהים ישב בתוף היריעה:
והנה דוד מעוה השם יתברך מפני שאמר (דה"א א
כב ה) כי דמים רבים שפכת ארצה לפני,
ונתאחר עוד הכנען עד מלך שלמה. ואלו היו
ישראל תפצים בדבר ונתעוררו בו מתחלה, הנה
נעשה בימי אחד מהשופטים או בימי שאול, או
גם בימי דוד, כי אם שבטי ישראל היו מתעוררים
בדבר לא היה הוא הבונה, אכל ישראל הם היו

רכינו בחיי

בנפילת אפים, היתה קצרה, וכן משה קשהתפלל
על מרים קצר תפלתו ואמר אל נא רפא נא לה,

ועל כל העדה תקעף, הוא ועדתו הקטיאום, וחסא
הרבים תלוי בהם, והתפלה הזאת למשה ואהרן

רבינו בחיי

ולפי שהאבות קלסוהו באלהי השמים ואלהי הארץ שהן שתי קצוות מעלה ומטה, רצה משה לקלוטו בארבע רוחות העולם כדי להשלים השבח בקשש קצוות כי הוא יתעלה שולט על כלו ואין לו מונע, ומי יאמר לו מה תעשה.

(כד) העלו מסביב למשפך קרח דתן ואבירם. היה ראוי שיזכיר עמהם און בן פלת, כי בן הזכר בראש הפרשה בכלל הנקנסים במחלוקת שחלקו על משה ועל אהרן, אבל רז"ל דרשו שתור בו ונסלק מן המחלוקת, וכך אמרו במדרש, און בן פלת, אשתו היצילתו, אמרה לו מה אכפת לך, אי משה פהנא רבא את תלמידיא, אי קרח פהנא רבא את תלמידיא, ועליה נאמר (משלי י"ד) חקמות נשים בנתה ביתה, זו אשתו של און, ואולת בנייה תהרסנו, זו אשתו של קרח, שהיא פתתה ובעצתה בא כנגד משה והיתה סבת כל המחלוקת, ורבים חקלים הפילה.

(כה) וילכו אחריו זקני ישראל. הם שבעים זקנים.

ושם ספר שבחו של בורא באמרו אל, והתפלל בלשון תחנונים באמרו נא, ובכאן הארכו יותר לספר בשבחו, וכמו שאמרו רז"ל לעולם יספר אדם בשבחו של הקדוש ברוך הוא ואחר כך ישאל צרכיו, ועל בן תקנו בתפלה אבות, וגבורות, וקדושת השם, ואחר כך ברכות אמצעיות שהן שאלת צרכים.

ונראה לי שיאמר הכתוב אל אלהי הרוחות, שהוא אלהי המלאכים שהן רוחות, וכענין שכתוב (דניאל ב') להן אלהיך די מדרהון עם בשרא לא איתוהי, והוא גם בן אלהים לכל בשר, והפנהו אדון העליונים והתחתונים אהא, וראוי לך שתשפט משפט צדק, האיש אחד היטא ועל כל העדה חקנף.

עוד נראה לרש"י שיקראוהו משה ואהרן אלהי הרוחות בשם שקראוהו האבות (בראשית כ"ד) אלהי השמים ואלהי הארץ, והפנהו שהוא האלהים המושל בארבע רוחות העולם, כלשון הכתוב (שמות ח) אני ה' בקרב הארץ, כי הוא יתעלה כמלך אשר יכילו באמצע המדינה משגיח על ארבע רוחותיה.

ספורנו

(כד) דבר אל העדה לאמר, העלו מסביב. פרש שמה שאמר "הקדלו מתוך העדה" (פסוק כא) לא אמר אלא על צדת קרח.

אור החיים

(ט"ו) לפני שבר גאון (שם ט"ו) ולפני כבוד ענוה, ואמרו ז"ל (שמו"ר פמ"ה) השפילתי הגבהתי, והוא מאמר הכתוב ויקם משה קימה היתה לו במה שהלהך לדתן ולאבירם האנשים הרשעים אשר חרפוהו ולא רצו לבוא אצלו והשפיל עצמו הוא והלהך אצלו עליהם נאמר לפני שבר גאון, ועל משה ולפני כבוד ענוה ע"כ:

(כו) וידבר אל העדה לאמר. פרוש לאמר שיאמר להם שכן נאמר לו מפי הקדוש ברוך הוא לומר להם:

סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים. נתחכם עליו השלום לזכותם בנעם דבריו באמצעות שיצריכום בערף רשעים, והוא אומר האנשים הרשעים פרוש שיהיו בעיניהם ערף רשעים ונסורו מעליהם פי יאמינו בכליזנים ויראו פן תדבקם הרעה ובשכר זה יחונגם ה', והגם ששכר נתרצה ה' לומר להם העלו, עם כל זה הצדיקים חפצים לצדק בני דורם לאכל מפרי דרכם ע"כ:

ההקדמה כי עד עתה לא עשה אלא לגלוג ואם היה חוזר בו אין עליו חיוב:

(כד) דבר אל העדה לאמר. אמר דבר לשון קשי בענין זה שאינו אלא טובה להציל נפשם, להגיד כי יקפיד ה' על הרוצה לחבל בעצמו שלא לעלות, לזה בא דבר מלך שלטון להכריחו לעלות לכל יפסידו עצמן שהם נכסי שמים, ואמר תבת לאמר פעם ב' ולא הספיק במה שקדם לומר וידבר וגו' לאמר, לצד שאמר דבור לשון קשי הודיע כי קשי זה עצמו הוא לרוממות עם סגולה שיקפיד ה' על חסרונם. עוד נתפנן בתבת לאמר שאין חיוב לומר בלשון זה עצמו העלו וגו' אלא בלשון שיהיה המכון בו העלו וגו' ואפלו יאמר בלשון אחר, ולזה תמצא שלא אמר העלו אלא סורו נא וגו', ובמקום שיאמר משפך קרח וגו' אמר מעל אהלי האנשים הרשעים האלה:

(כה) ויקם משה ויצדק וגו'. צדיק לדעת טעם אומרם ויקם, ואם להודיע שהיה יושב מה יצא לנו מהודעה זו, אכן ירצה על דרך אומרם (משלי

הַרְשָׁעִים הָאֵלֶּה וְאֶל־תִּנְעוּ בְּכָל־
 אֲשֶׁר לָהֶם פֶּן־תִּסְפּוּ בְּכָל־חַטָּאתָם:
 (כו) וַיַּעֲלוּ מֵעַל מִשְׁבַּן־קָרַח דָּתָן
 וְאַבִּירָם מִסָּבִיב וְדָתָן וְאַבִּירָם יַעֲזֹאוּ
 נֹעָזִים פֶּתַח אֹהֶל־יְהוָה וַנְּשִׂיָהֶם
 וּבְנֵיהֶם וּמִטְפָּם: (כח) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּזֹאת
 תִּדְעוּן כִּי־יְהוָה שְׁלַחְנִי לַעֲשׂוֹת אֵת
 כָּל־הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה כִּי־לֹא־מִלְבִּי:
 (כט) אִם־כְּמוֹת כָּל־הָאָדָם יִמְתּוּן אֵלֶּה

תִּקְרְבוּן בְּכָל דִּי לְהוֹן
 דְּלָמָּא תִּלְקוּן בְּכָל
 חוֹבֵיהוֹן: כו וְאֶסְתְּלִקוּ
 מֵעַלְי מִשְׁבְּנָא דְקָרַח דָּתָן
 וְאַבִּירָם מִסְּחוּר סְחוּר וְדָתָן
 וְאַבִּירָם נְפִקוּ קְרִימִין פֶּתְרַע
 מִשְׁפְּנֵיהוֹן וַנְּשִׂיָהוֹן
 וּבְנֵיהוֹן וּמִטְפְּלֵהוֹן:
 כח וַאֲמַר מֹשֶׁה בְּדָא תִדְעוּן
 אֲרִי יִי שְׁלַחְנִי לְמַעַבְדַּי יְת
 כָּל עוֹבְדֵינָא הָאֵלִין אֲרִי לֹא
 מִרְעוּתִי: כט אִם כְּמוֹתָא
 דְּכָל אֲנָשָׁא יִמּוּתוּן אֵלִין
 ת"א כי ה' שלחני עקרה שער פד: אם
 כמות כל נדרים לט:

תורה תמימה

(כט) אם כמות וגו'. אמר ריש לקיש, רמז למצות בקור חולים מה"ת מניין, שנאמר אם כמות כל האדם ימותון אלה, מאי משמע, אמר רבא וכו' שהם חולים ומוטלים בעריסתן ובני אדם מבקרין אותן [נדרים לט].

בעל הטורים

(כו) תספו. כ' במסרה פן תספו בכל חטאתם ואם הרעו תרעו גם אתם גם מלככם תספו שאמר להם שאם לא יחזרו בהם שימותו הם וקרח

רש"י

(כו) יצאו נוצבים. צקומה וקופה ד לחרף ולגדף (מנחומא טו.) כמו * ויחילצו ארבעים יום ה (שמואל-א יו, טו.) דגלית: ונשיהם ובניהם וטפם. זוא וראה כמה קשה המחלוקת, שהרי צית דין של מטה אין עוגשין אלא

עיקר שפתי חכמים

ד לחל"כ מאי יאלו דילאו משמעו הלכו, ונלכיס משמעו עמדו לכ"פ צקומה וקופה כו': ה וסס כתיב אני חרפתי וגו':

רשב"ם

(כח) כי לא מלבי. שחנכתים בקטורת כשאמרתי אתה ואהרן איש מחתתו:

רמב"ן

רחק מהם ולא דבר לאחד מכלם לבנות הבית, רק עתה שנתעוררת הטיבות כי היה עם לבדך, ואצויה עתה לבנותי על יד שלמה בנדך שיהיה איש שלום:

(כו) ואל תגעו בקבל אשר להם פן תספו. שערור הפתוב, סורו נא מעל אהלי הנאששים הרשעים האלה פן תספו בקבל חטאתם ואל תגעו בקבל אשר

רמב"ן

הָאֵדָם, בְּאֶמְרָם (פסוק יג) כִּי תִשְׁמְרֶר עָלֵינוּ גַם הַשְׁמֵרָה. כִּי עָשׂוּ שְׁתֵּים רְעוּת, בָּזוּ עַל כְּבוֹד הַרְבֵּ, וְכִפְרוּ בְּכָל מַעֲשֵׂה ה' אֲשֶׁר עָשָׂה בְּמִצְרַיִם וּבַמִּדְבָּר

(כט) אִם כְּמוֹת כָּל הָאֵדָם יִמְתּוּן אֱלֹהִים. הִנֵּה גַם רַבִּים כְּעַם אֲמָרוּ לוֹ פְּעָמִים רַבּוֹת "לָמָּה הִעֲלִיתֵנוּ מִמִּצְרַיִם", אֲבָל הִנֵּה הַעֲנֹשׁ עַל אֱלֹהִים מִכָּל

רבינו בחיי

הָהֵם הָיוּ כְּכוֹרוֹת, וּבְנֵי לֵוִי שֶׁהָיוּ מְגִקִּין מֵאוֹתוֹ עוֹן וְשֶׁהָרְגוּ עוֹבְדֵי הָעֵגֶל נִתְקַדְּשׁוּ פַחַת הַכְּכוֹרוֹת וְנִכְתְּרוּ לְעַבְדוֹת ה'. וְכָל מִי שֶׁלֹּא הִנֵּה מֵאֲמִין בְּכַחֲרֵית הַלְוִיִּים וְחִלּוּפֵיהֶן פַּחַת הַכְּכוֹרוֹת הִנֵּה מַעֲרִי עַל עַצְמוֹ שֶׁלֹּא נִשְׁלַם עוֹן הָעֵגֶל אֲצֵל הַשָּׁם יִתְבָּרֵךְ. וְהִנֵּה זֶה עוֹן פְּלִילִי וְסִתְרֵית הַכְּתוּבִים.

(כז) וְאֵל תִּגְעוּ בְּכָל אֲשֶׁר לָהֶם. שְׂאֵם יְבִאוּ לְהַצִּיל מְמוֹנָם יִרְדוּ שְׂאוֹל כְּמוֹתָם. וְיֵמָה שְׂאֵמֶר יִצְאוּ נִצְבִּים, אֲמָרוּ בְּמִדְרָשׁ הָיוּ מְחַרְפִּין וּמְגַדְּפִין, נֹאמְרוּ כִּאֵן יִצְיָאָה וְהַצָּבָה וְנֹאמְרוּ בְּגִלְתִּי יִצְיָאָה וְהַצָּבָה, שְׂנֹאמְרוּ (שְׂמוּאֵל א' י"ז) וַיֵּצֵא אִישׁ בְּהַנְבִּים וְגו', וַיִּגַּשׁ הַפְּלִשְׁתִּי הַשֶּׁכֶם וְהַעֲרַב וַיִּתְחַבֵּב אֶרְבָּעִים יוֹם, מֵה יִצְיָאָה וְהַצָּבָה הַתָּם בְּגִדְיוֹפִין אִף כִּאֵן בְּגִדְיוֹפִין. לְכֹף פַּחַח מִשָּׂה בְּזֹאת תִּדְעוּן וְגו', אִם כְּמוֹת כָּל הָאֵדָם וְגו'.

(כט) אִם כְּמוֹת כָּל הָאֵדָם. מְשָׁלוּ רַבּוֹתֵינוּ וְ"ל לָמָּה הַדְּבָר דּוֹמָה, לְשׁוֹשְׁבֵינָ בְּתוֹ שֶׁל מֶלֶךְ שֶׁהָיוּ עֹדוּתֵיהֶ בְּיָדוֹ, עֲמַד אֶחָד מֵהַמְּסָבִין וְקָלָל אֶת הַשׁוֹשְׁבִין, אָמַר לֹא הָיוּ בְּתוֹלִים לְבַתּוֹ שֶׁל מֶלֶךְ, עֲמַד הַשׁוֹשְׁבִין לְפָנָי הַמֶּלֶךְ וְאָמַר לוֹ אִם לֹא תַעֲשֶׂה לִּי נְקָמָה מִזֶּה, אִף אֲנִי אוֹמֵר בְּיָדָי לֹא נִמְצָאוּ בְּתוֹלִים לְבַתּוֹ שֶׁל מֶלֶךְ, אָמַר הַמֶּלֶךְ מוֹטֵב לְהַרְגֵּ

(כח) בְּזֹאת תִּדְעוּן כִּי ה' שֶׁלַּחְנִי לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה. לְהַחֲלִיף הַכְּכוֹרוֹת בְּלוֹיִים, לְפִי שֶׁהַכְּכוֹרוֹת נִפְסְלוּ בְּעוֹן הָעֵגֶל כְּעִנְיָן שֶׁכְּתוּב (שְׂמוֹת ל"ב) וַיַּעֲלֵנוּ עִלְיָה וַיַּגִּישׁוּ שְׂלֵמִים וְהַמְקַרְבִּים

הַמְּקַרְבִּים וְהַשְׂלֵמִים

ספורנו

(כז) פֶּן תִּסְפוּ. שְׂאִינְכֶם רְאוּיִם לְהַנְצִל אִם תִּהְיוּ עִמָּהֶם כְּשִׁילְקוֹ.

אור החיים

שֶׁמִּצְאָ מִשֶּׁה חֵן בְּעֵינֵי ה' כְּשֶׁהִנֵּה מִשֶּׁה חֲפִץ לְתַת גְּדֻלָּה לְאֶחָד מִקְרוֹבָיו כְּגוֹן הַכְּהֵנָה לְאַהֲרֹן וְהַנְּשִׂאוֹת לְאַלְיָצֵפֶן וְכַדּוּמָה הִנֵּה עוֹשֶׂה וְנִמְלֵךְ בַּה' וְהִנֵּה ה' מְסָכִים עַל יָדוֹ, אוֹ הִנֵּה חֲפִץ וְחוֹשֵׁק בְּלִבּוֹ לְתַת לְאַחֵיו וְכַדּוּמָה וְה' יִתֵּן לוֹ פַּאֲוֹת לְבוֹ, אֲבָל לֹא לַצַּד שֶׁיֵּשׁ עֲכוּב בְּדָבָר כִּי הוּא זֶה הָרְאוּי לְכַהֲנָה, לָזֶה אָמַר בְּזֹאת תִּדְעוּן כִּי ה' שֶׁלַּחְנִי לַעֲשׂוֹת אֶת וְגו' לֹא שֶׁהִיִּיתִי עוֹשֶׂה וְהוּא מְסָכִים עַל יָדֵי לָמָּה שֶׁהִיִּיתִי חֲפִץ בְּדַעֲתִי, וּכְנֻגַּד חֲשַׁשׁ הַב' שֶׁהִנֵּה חוֹשֵׁק בְּלִבּוֹ עַל הַדְּבָר אָמַר כִּי לֹא מְלַבֵּי פְרוֹשׁ לֹא הִיִּיתִי אֲנִי חֲפִץ בְּדָבָר וְה' מְסָכִים עַל מֵה שֶׁבְּלַבִּי, וְשַׁעוֹר תַּבַּח כִּי הוּא עַל זֶה הַדְּרָף טַעַם שְׂאִינִי צְרִיף לְהוֹכִיחַ שֶׁה' שֶׁלַּחְנִי לְשַׁלֵּל שְׂאִינִי עוֹשֶׂה מֵה שֶׁלֹּא הַסָּכִים ה' עָלָיו, אֲלֹא לְשַׁלֵּל שֶׁלֹּא מְלַבֵּי הָיוּ הַדְּבָרִים כְּנֻבָר וְהָבִין:

(כז) וַיַּעֲלֵנוּ מֵעֵל וְגו' וְדָתָן וְאַבְרָהָם יִצְאוּ וְגו'. יוֹדֵיעַ הַכְּתוּב עֲצָם רָשַׁע הַקְּלָפוֹת שֶׁאֶפְלוּ אַחַר שֶׁרָאוּ שֶׁיִּשְׂרָאֵל יִרְאוּ לְנַפְשָׁם פֶּן תִּדְבַקֶם הָרַעַה אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶת דָּתָן וְאַבְרָהָם אִף עַל פִּי כֵן יִצְאוּ נִצְבִּים, וְיִמְזָה נִתְרַגַּשׁ מִשֶּׁה וְאָמַר בְּזֹאת תִּדְעוּן וְגו' פְרוֹשׁ כִּי שֶׁרָאָה שֶׁלֹּא הִרְגִישׁוּ דָתָן וְאַבְרָהָם מִהַהֲרַגֵּשׁ שֶׁעָשׂוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁעָלוּ מְסָבִים וְאַדְרָבָה יִצְאוּ בְּקוֹמָה וְקוֹפָה דֵּן מִשֶּׁה בְּדַעֲתוֹ בְּיָדָי כִּי הִרְשָׁעִים חוֹשְׁבִים בְּרַעְתָּם כִּי מִשֶּׁה עוֹשֶׂה דְבָרִים אֵלוֹ מַדַּעֲתוֹ בְּתַחֲבִלוֹת וְעֲרַמוֹת לֹמַר לָהֶם לְהִתְרַחֵק כְּדִי שֶׁיִּרְאוּ וְיִחַתּוּ וְלֹא מְדַבְרֵי ה', לָזֶה אָמַר בְּזֹאת תִּדְעוּן כִּי ה' שֶׁלַּחְנִי לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה פְרוֹשׁ אֶפְלוּ פְרִטֵי דְבָרִים אֵלוֹ, וְהַתְּנָה כִּי מְלַבֵּד שְׂמִימוֹתָו עוֹד לָהֶם שְׂמִימוֹתָו מִיִּתָּה מְשֻׁגָה מִכָּל הַמִּיתוֹת וּבְקִסְמוֹף יִתְבָּאָר עוֹד:

(כח) בְּזֹאת תִּדְעוּן וְגו' כִּי לֹא מְלַבֵּי. צְרִיף לְדַעַת אִיךָ יִחַשֵׁב מִשֶּׁה לַעֲמֵם ה' שְׁעוֹדִין לֹא הִקְלִימוּנוּ בּוֹ לְנִבְיָא אֲמַת, עוֹד לָמָּה כִּפְּל לֹמַר לֹא מְלַבֵּי, וְאוֹלֵי כִּי צַד הַתְּשׁוּד הִנֵּה עַל זֶה הַדְּרָף כִּי לַצַּד

אִם כְּמוֹת כָּל הָאֵדָם. פְרוֹשׁ עַל דְּרָף אוֹמְרָם כְּפִסּוֹק אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאֵדָם אֶפְלוּ וְגו', (כ"ק ל"ח.) וְכִאֵן נִתְפַּנֵּן לֹמַר שֶׁאֶפְלוּ בְּמִיתָה

וּפְקַדְתָּ כָּל־הָאָדָם יַפְקֹד עֲלֵיהֶם לֹא יְהוֹה שְׁלַחְנִי: (ל) וְאִם־בְּרִיאָה יִבְרָא

וּסְעֵרָא דְכָל אַנְשָׂא יִסְתַּעַר עֲלֵיהוֹן לֹא יִי שְׁלַחְנִי: ל וְאִם בְּרִיאָה יִבְרִי יִי

ת"א ואם בריאה שם סנהדרין קי.

תורה תמימה

(ל) ואם בריאה יברא ה'. דרש רבא וכו', אמר משה לפני הקב"ה, רבש"ע, אם בריאה גיהנם — מוטב, ואם לאו

בעל המורים

לאילו כמו שעושה לכל אדם שהואפוקד עון אבות על בנים ועל שלשים ועל רבעים. אלא שיענישם מיד: (ל) בריאה. ב' במסרה מתור לישיני ואם בריאה ומאכלו בריאה שהאכיל קרח לעדתו עד שהמשיכם אחריו כדאיתא

תחת: ופקודת. ג' במסורה הכא ואידך ופקודת משמרת ופקודת אלעזר כן אתרן בשביל שרצו ליכנס בפקודת אלעזר שבקשו כהונה ע"כ ופקודת כל האדם וגו': ופקודת כל האדם יפקד. אמר משה אם הקב"ה לא יעשה

רש"י

הקהמי: (כט) לא ה' שלחני. אללל אני עשיתי הכל מדעמי, ונדין הוא מולק עלי: (ל) ואם בריאה. חדשה:

עיקר שפתי חכמים

ו כי בריאה חדשה לא מולק להיות כי אין כל חדש וגו':

רשב"ם

(כט) לא ה' שלחני. אלא עשיתים מדעתי שצויתי להקטיר קטורת: (ל) ואם בריאה. חדשה יברא ה' בארץ כדכתיב

רמב"ן

בְּעִינֵיכֶם, רָמַז לְכָל אֲשֶׁר עָשָׂה מִיּוֹם שָׁמַר לוֹ לָךְ וְאֲשַׁלְחֶךָ אֶל פְּרָעוֹה (שמות ג י), כִּי תַחֲלֵת בִּיאַת הַנְּבִיא יִקְרָא שְׁלִיחוֹת, בְּעִנְיֵן אֵת מִי אֲשַׁלַּח וּמִי יִלְךְ לָנוּ (ישעיה ו ח), וְאֲשַׁלַּח לְפָנֶיךָ אֶת מֹשֶׁה אַהֲרֹן וּמִרְיָם (מיכה ו ד). וְאִין טַעַם "כָּל הַמַּעֲשִׂים" לְהַחֲלִיף הַבְּכוֹרִים לְלוּיִם וּכְהֹנָת אַהֲרֹן בְּדַבְּרֵי הַמְּפָרָשִׁים, אֲלֵא לְכָלֵּל הַמַּעֲשִׂים אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה לְעִינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁפָּרַשְׁתִּי:

(ל) וְאִם בְּרִיאָה יִבְרָא ה'. קַבַּב ר"א יֵשׁ אוֹמְרִים כִּי בְּרִיאָה תוֹרָה עַל הַמַּצָּא יֵשׁ מֵאִין, וּכְבָר

וְגַם בְּמַעֲמַד הַר סִינַי, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ וְגַם כִּי יֵאֱמִינוּ לְעוֹלָם (שמות יט ט), וְהֵם אָמְרוּ שֶׁאִינוּ נִדְּאִי לְהַשְׁתַּרְרַר עֲלֵיהֶם וְלֹא כָּא לְהֵם עַל יְדוֹ וְכַיּוֹעַ, וּמִפְּנֵי זֶה אָמַר (פסוק טו) וַיַּחַר לְמֹשֶׁה מְאֹד. וְגַם קִרַּח אָמַר (פסוק ג) וַיִּמְדוּעַ תִּתְנַשְׂאוּ, וְעַל כֵּן נִבְלַע אֶהְלֹו עִמָּהֶם: וְזֶה טַעַם לֹא ה' שְׁלַחְנִי, שֶׁלֹּא שְׁלַחְנִי כָּלֵּל לְהוֹצִיאֵם מִמִּצְרַיִם, כְּטַעַם אֲשֶׁר שְׁלַחוֹ ה' לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם (דברים לז יא), וְזֶה לָךְ הָאוֹת כִּי אֲנֹכִי שְׁלַחְתִּיךָ (שמות ג יב). וְכֵן כִּי ה' שְׁלַחְנִי לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה (פסוק כח), הַמַּעֲשִׂים אֲשֶׁר רְאִיתֶם

רבינו בחיי

וְדָבָר יָרֹעַ הוּא שֶׁהַמְחַלְקֵת הַזֶּה הָיָה סִבַּת בְּטוּל הַתּוֹרָה כְּלָהּ, שֶׁזֶה חוֹלֵק עָלָיו הַיּוֹם בְּעִנְיֵן אַחַד, וְזֶה חוֹלֵק עָלָיו לְמַחֵר בְּעִנְיֵן אַחֵר, וְכֵן מַעֲנֵן לְעִנְיֵן עַד שֶׁיָּבֵא לְכַפֵּר בְּעַקֵּר וְלוֹמַר אִין תּוֹרָה מִן הַשָּׁמַיִם אֲלֵא שֶׁהַכֹּהֵן נִבְרָא מִשָּׁה מַלְבוּוֹ, וְעַל כֵּן הָיָה עֲנֻשָׁם חֲמוּר. וּלְפִי שֶׁהֵם בָּאוּ כִּנְגַד הַתּוֹרָה שֶׁהִיא קִיּוּם הַשָּׁמַיִם וְהָאֶרֶץ, בְּעִנְיֵן שְׂפָתוּיב (וְהִמִּיחַ ל"ג) אִם לֹא בְּרִיתִי יוֹמֵם וְלַיְלָה וְגו', וְנִעֲשׂוּ בְּעֵשׂוֹ חֲמוּר מִן הַשָּׁמַיִם וּמִן הָאֶרֶץ, מִן הָאֶרֶץ בְּקַלְעִיָה וּמִן הַשָּׁמַיִם בְּשִׂרְפָה, וְהִנֵּה זֶה אֲמַת נְכוּן לְפִי הַפְּשֻׁט רְאוּיִן הֵיוּ לְעֵשׂוֹ גְדוֹל חֲמוּר בְּזָה, וְהֵם גְּרַמּוּ לְעִצְמוֹן לְפִי שֶׁהַמּוֹרֵד בְּדַבְּרֵי מֹשֶׁה כְּמוֹרֵד בְּשִׂכְיָהּ.

אֵת זֶה וְאֵל יוֹצִיא הַנְּאָמֵן שֶׁם רַע עַל בְּתִי. כִּי אָמַר מֹשֶׁה אִם יָמוּתוּ עַל מַטְוִיתֵהֶם כִּדְרָךְ שֶׁכָּל כְּנִי אָדָם מְתִים, וְהַרְפָּאִים מִבְּקָרִין אוֹתָן כְּכֹל הַחוֹלִים, אִף אֲנִי כּוֹפֵר וְאוֹמֵר לֹא ה' שְׁלַחְנִי אֲלֵא אֲנִי עֲשִׂיתִי הַכֹּל מִדַּעְמִי, וּבְדִין קִרַּח חוֹלֵק עָלַי. וְכֵן אָמַר מִיִּכְיָהוּ (מְלִכִּים א' כ"ב) אִם שׁוֹב תָּשׁוּב בְּשִׁלּוּם, אִף אֲנִי אָמַר לֹא דָבָר ה' בִּי, וְכֵן אָמַר אֱלִיהוּ (שם י"ח) הַיּוֹם יִדְּעַ כִּי אִתָּה אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל וְאֲנִי עַבְדְּךָ וּבְדַבְּרֶךָ עֲשִׂיתִי וְגו', עֲנִי ה' עֲנִי וְיִדְּעוּ הַעַם הַזֶּה כִּי אִתָּה ה' הָאֱלֹהִים וְאִתָּה הַסִּבָּת אֵת לְבָם אַחֲרֵנִית, כְּלוֹמַר וְאִם אִין אִתָּה עֲוֹנָה אוֹתִי, אָמַר שֶׁאִתָּה הַסִּבָּת אֵת לְבָם.

רבינו בחיי

בתחלה גער בו, שניה מכהו ומיסרו, שלישיית מתיאש
ממנו ומשלחו כידי פשעו, כן דור הפלגה שפחוב
בהם וזה החלם לעשות, מה עשה, הפיצם, ואנשי
סדם הם בסגורים, ועדת קרח נאבדו מן העולם
כי היו ראויין שיצקרו מן העולם, והנה פנת השם
:תברך שהוא עושה חסד לאלפים היתה בטלה בהם.
ועל טוד הענין הזה אמר (קולת ד') טובים השנים מן
האחד, והזכיר אחריו והחוט המשלש שהוא
הפעם השלישית. וממה שאמר לא במהרה ינתק, אמה
למד כי לפעמים ינתק אפלו בשלישית, אבל רחוק
הוא ואינו דבר מצוי, ולכך אמר לא במהרה ינתק.
ובספר הבחיר מציינו בפרוש, אמר רבי עקיבא, מאי
דכתוב (שם א) דור הלך ודור בא, שפבר בא,
משל למה הדבר דומה, למלך שהיו לו עבדים
והלבישן בגדי משי ורקמה כפי יקלתו, קלקלו
השורה, השליכן וידחפו מעליהם הפשיטן והלכו להם,
לקח הבגדים ורחצם היטב עד שלא נשאר בהם
שום סיג והניחן אצלו מזמנים, וקנה עבדים אחרים
והלבישן הבגדים ההם והוא לא ידע אם הם טובים
אותן עבדים אם לאו, והרי זכו בבגדים שפבר באו
לעולם ולבשרם אחרים לפניהם, עד כאן.
ומעשה תחבאר לך הפרשה באר היטב ונסתלקה
הקשיא לנמרי ממה שלא התפלל משה
עליהם, וממה שחל הענש גם בטרף, והבן זה. ואולי
כי לזה רמזו רז"ל שאמרו במדרש תהלים (תהלים
מ"ו) למנצח לבני קרח על עלמות שיר, כך אמרו
בני קרח מעלמין הן הדברים שראינו ואין אנו יודעין
מה ראינו.

ובמדרש, אמר רבי ברכיה בא וראה כמה קשה
המחלקת, שהרי בית דין של משה אין
עונשין עד שביא שתי שערות, והוא בן שלש עשרה
שנה ויום אחד, ובית דין של מעלה עד עשרים
שנה, וכאן אבדו אף יונקי שדים, שנאמר ותבלע
אתם ואת בתיהם ואת כל האדם אשר לקחה, וירדו
הם וכל אשר להם חיים שאולה. ומלת אותם חוננת
לדמן ואבירם שהזכיר למעלה, ונשיהם ובניהם וטפם,
שהיו פלם נצבים גדולים וקטנים באותו מעמד.
(ל) ואם בריאה יבא ה'. הזכיר לשון בריאה שהוא

אבל יש לשאל ולתמה תימה גדול בענין פרשה זאת
על שני דברים, האחד, משה שהיה רועה נאמן
שהתפלל על ישראל כמה פעמים על כמה עברות
שעשו, בענין מעשה העגל וחסא המרגלים וזולתם,
איך לא התפלל עליהם בכאן ואיך לא היה מחזירן
למוטב, והרי התשובה עולה על הכל, ואין לך עברה
בכל התורה פלה חמורה שפחמורות שלא תהא לה
סקנה בתשובה, והלא מינו פשוטה לקבל שבים
ואפלו אל המורדים והפושעים בו, ואם היו מספקים
בדברי משה והיתה מחשבתם בו שהיה מחלק מנוי
המעלות והשורות כרצונו, ולא מאת ה' :תעלה היתה
לו, היה אפשר למשה לתת להם אות שאמינו בדבריו
כי פקחים ונבכים גדולים היו, ומתוף האות שהוא
היה מתברר אצלם כי אהרן הוא הקדוש הנבחר
למעלת הכהנה, והוא הדין שיאמינו בשאר מנוי
המעלות שהכל נאמר לו מפי הגבורה ואין משה
בודא אותה מלבו, ועוד אם חטאו ומרדו בה ובמשה
עבדו והם המסבכים לעצמן כל הענש הזה, מה חטאו
הקטנים המוטלים בעריסה שהיו בכלל הענש הזה,
בענין שפחוב ונשיהם ובניהם וטפם, והטף מתי חטאו,
והשם צדיק לא יעשה עולה.
ואמנם אם בקשנו להלם פרשה זו בדרך הפשט
:יקשה עלינו כל זאת, אבל אי אפשר להולמה
כי אם בדרך הקבלה הנאמנה. והני רומז רמזים,
שמענה ואמה דע לך. תמצא בדר הפלגה (בראשית
"א) הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים ונעשה
לנו שם, וכתוב בהם וזה החלם לעשות ותמצא
באנשי סדם (שם י"ט) ואנשי העיר אנשי סדם נסבו
על הבית, ובאר הכתוב כי אנשי העיר והמגדל הם
אנשי סדם, ואמר עליהם (שם) ואת האנשים אשר
פתח הבית הכו בסגורים, ותמצא באנשי סדם ואנשי
העיר, ובפרשה זו בעדת קרח ויקמו לפני משה,
והיה ראוי לומר על משה, אבל רמז כי היה לפני
משה ומפני זה קראם אנשי שם, וחרגם אנקלוס
ויקח, ואתפלג, רמז על דור הפלגה, והזכיר בכאן
בעונשם העיני האנשים ההם תנור, כמי שמפחיד
חברו במכה שפבר באה לו, ומשל למה הדבר דומה,
לאב רחמן שהיה לו בן כסיל ואינו נוהג בשורה,

אור החיים

שלחני פרוש אלא מלבי וה' לא מכה בי, ואם
בריאה וגו' שפכה תהיה להם מיתה רעה ויאבדו
גוף כנפש:
(ל) ואם בריאה וגו'. כפל לומר בריאה יבא ה',

האמות שהיא מיתה מנוגלת, זה בערך המיתה
עצמה, וכנגד הגוף אמר ופקדת כל האדם וגו'
על דרך אומרו (מ"ב ט') פקדו נא את הארורה
הזאת וקבריה, קברו בדרך כל הארץ, לא ה'

יְהוָה וּפְצַתָּהּ הָאֲדָמָה אֶת־פִּיהָ
 וּבִלְעָה אֹתָם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר לָהֶם
 וַיִּרְדּוּ חַיִּים שְׂאֵלָה וַיִּדְעוּתָם כִּי נִאֲצוּ
 הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֶת־יְהוָה: (לא) וַיְהִי
 כְּכַלְתּוֹ לְדַבֵּר אֵת כָּל־הַדְּבָרִים
 הָאֵלֶּה וּתְבַקַּע הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
 תַּחְתֵּיהֶם: (לב) וּתְפַתַּח הָאָרֶץ אֶת־פִּיהָ
 וּתְבַלַּע אֹתָם וְאֶת־בְּתֵיהֶם וְאֵת כָּל־

וּפְתַחְתָּ אֶרְעָא יְת פּוּמָה
 וְתַבְלַע יְתַהוּן וְיֵת כָּל דִּי
 לְהוּן וְיִחְתּוּן כַּד חַיִּין
 לְשִׂאוּל וְתִרְעוּן אַרְי אַרְגִּזוּ
 גּוּבְרִיא הָאֵלִין קָדָם יי:
 לא וְהוּהּ כַּד שְׂיַצִּי לְמַלְלָא
 יְת כָּל פְּתַגְמֵיא הָאֵלִין
 וְאִתְבְּצַת אֶרְעָא דִּי
 תַּחְוֹתֵיהוּן: לב וּפְתַחְתָּ
 אֶרְעָא יְת פּוּמָה וּבִלְעַת
 יְתַהוּן וְיֵת אָנְשׁ בְּתֵיהוּן
 וְיֵת כָּל אָנְשָׁא דִּי לְקַרְח
 תִּרְיָא וּתְפַתַּח הָאָרֶץ סְנַהֲרִין לו:

תורה תמימה

— יברא ה', למאי אי למברי ממש והא אין כל חדש תחת השמש, אלא לקרובי פיתחא [דגיהנם] [סנהדרין קי]. ואם בריאה יברא ה'. אמר רבי שמעון בן לקיש, שלשה כפרו בנבואתם מפני פוניר, ואלו הן משה ואלהיו ומיכה, משה אמר ואם בריאה יברא ה' [וישלב סנהדרין פ"ה הא], (לב) ותפתח הארץ את פיה. וא"ר יהודה בריה דרבי חייא, מיום שפתחה הארץ את פיה וקבלתו לדמו של הבל שוב לא פתחה שנאמר וגו', איתביה חזקיה אחיזי, והא כתיב ותפתח

בעל המורדים

ברק חלק: כי נאצו האנשים האלה. ר"ח הכהן על שבקשו כהונה: (לא) ותבקע. ד' במסורה ותבקע האדמה ואיך ותבקע הארץ בקולם (לב) ותבקע העיר דירמיה ודמלכים על ירושלים ותבקע הארץ בקולם והיינו

דכתיב וכל ישראל אשר סביבותיהם נסו לקולם ורמז להא דאיתא בעירובין שפתחה של גיהנם בירושלים ותבקע העיר פי' בירושלים שם ותבקע האדמה וירדו שאולה: (ב) האדם אשר לקרח. ס"ח חרם מלמד שעשאן

רש"י

ותנלעם, אז, וידעם כי נאלו הם את ה' והני מפי הגזורה אמרתי, ורומינו פירשו (סנהדרין קי) אם

רמב"ן

נקבעו מדינות רבות וירדו הדרים בהן שאולה, אכל פרושה כטעם גזרה, מן וברא אוהתן (יחזקאל כג מז):

טעם ותכס עליהם הארץ (פסוק לג). ולקח אמר הכתוב אחרי כן ותבקע האדמה (פסוק לא), ותפתח הארץ את פיה ותבלע אותם (פסוק לב). ועל דעת רבותינו (סנהדרין קי) בקרוב פתח גיהנם, גם הוא ענין נחמד לשעתו:

(לב) ואת כל האדם אשר לקרח. קנה לו עבדים ושפחות ובני בית היו לו, מצרים וכושיים וקנעניים קנן כספו, ונענשו בכלל הרכוש שלהם שהם לקו בגורפם ובממונם:

ואולי גם מישראל היו בבייתו גרים ותושבים, ונמשכו אחר עצתו ונענשו. כי איננו רומז לנרעו, דכתיב (להלן כו יא) ובני קרח לא מתו, פי' היו גדולים צדיקים וטובים וזכותם עמדה להם,

בלשון הקדש מורה על זה וזלתי המלה הזאת. אכל הענין, כי בקיעת האדמה אינה בריאה מחדשת, אכל פתיחת הארץ את פיה לבלע הוא חדוש לא נהיה מעולם. כי כאשר תבקע האדמה כמו שנעשה פעמים רבים ברעש הנקרא זלולה השאר פתוחה, גם ימלא הבקע מים ויעשה כאגמים. אכל שפתח וחסגר מיד כאדם הפותח פיו לבלוע ויסגר אותו אחרי בלעו, זה הדבר נחמד ביום ההוא כאלו הוא נברא מאין, וזה

רבינו בחיי

לשון מורה על מציאנות יש מאין, ובא להורות כי היה הפלא בגם הגדול הזה כפלא חדוש העולם. ונראה כי היה הכתוב ראוי לומר ואם בריאה יבא אליהם, כלשון בראשית ברא אליהם, כי זאת בקש משה שתהיה מדת הדין מתוחה כנגדם, כענין שנאמר ופצתה האדמה את פיה ובלעה אתם וגו'. ומה שהזכיר השם המיוחד, כה משפטו של משה בכל התורה שלא יזכיר בדבריו כי אם השם המיוחד, והענין מפני שאין נבואתו ושליחותו אלא בשם המיוחד, וכן הזכיר למעלה בזאת תדעון כי ה' שליחתי כי מהמהרה הנקראת זאת ידע היום כי הוא שליח השם המיוחד, ומפני שחשאת החוטאים האלה כבדה מאד והעמיקו שחתו בעגרי התורה לעקר היסודות כמעמיק ומקצץ שרש האילן ויהיו כאים כנגד נבואתו של משה המתנבא בשם המיוחד, ואמר ואם בריאה יבא ה', כלומר ואם בריאה תדושה ופלא בקרסם עתיד ה' ותברך ולא נגד כל ישראל באחד מן הזמנים כמו שהבטיחנו בסני' (שמות ל"ד) נגד כל עמך אעשה נפלאות אשר לא נבראו, יבא ה' עמה, כי עמה הגיעה השענה, ועת לעשות לה' הפרו תורתו, שאין ראוי שתעשה הנקמה על ידי מלאך כי אם על ידי השם המיוחד, וכענין שכתוב במפת בכורות (שם י"ב) ועבר ה' לנגף את מצרים, ודרשו רז"ל במכה ההיא, לא על ידי מלאך ולא על ידי שרף ולא על ידי שליח אלא הקדוש ברוך הוא בעצמו ובכבודו. ואחר כך אמר וידעתם, הזכיר לשון ידיעה בתחלת דבריו ובסוף דבריו, כי עם ישראל ידבר בדבריו אלה.

ידיוע כי קשם שאלו לא נשתלחו ישראל במפת בכורות היה חלול השם בדבר, וכמו שבארתי שם במקומו, כך אלו לא ארע זה הענין בקרח ועדתו, נפלה עטרת התורה והיה שם שמים מתחלל. (לא לב) ותבקע האדמה אשר תחמיהם, ותפתח הארץ את פיה ותבלע אתם. כתב הרמב"ן, מה שהצריך לומר ותפתח הארץ אחר שהזכיר ותבקע האדמה, שלא תאמר כי בקיעת האדמה היתה כפצתו של עולם ומנהגו, שהרי יש מדינות נבקעות מפני הרעש הנקרא [עפד"ר אלולולא] טרימוט"ו, והנה הענין בטבע גמור אין בזה גם כלה, לפיכך בא להשמיענו אחר כך ותפתח הארץ את פיה, לבאר שהיה גם גדול וענין כמוהו לא היה מעולם, שפתחה הארץ את פיה ובלעה אותם אחר כך נתפסה המקום, והו שאמר ותכס עליהם הארץ, ואין זה ענין טבעי כי בבקיעת האדמה בקצת מדינות בנהג שבעולם אחר שהמזלם הוא מתבקע הוא נשאר פתוח, אבל בקצתן אחר הבקיעה הזכיר שפתחה הארץ את פיה ותבלע אותם וחררה לכפות עליהם, וזה היה גם גדול מן הנסים המפורסמים, ומפני זה הזכיר הכתוב לשון בריאה, ואם בריאה יבא ה', שהוא לשון המצא יש מאין, והענין המחדש היה פלא עצום וחדוש גדול כחדוש המצא יש מאין, עד כאן. ואת כל האדם אשר לקרח. אלו בני ביתו וכל הסרים אל משמעתו. גם בניו בפלל שובלעו בארץ אבל לא מתו, הוא שכתוב (במדבר כ"ו) ובני קרח לא מתו, ודרשו רז"ל מקום נתבצר להם בגיהנום וישבו עליו. והנה יכול לומר ואת כל האנשים כמו שהזכיר

ספורנו

(לב) ותפתח הארץ את פיה. הרחיבה את הבקיעה עד מקום בתיהם. וכל האדם אשר לקרח. ואת כל

(ל) וידעתם כי נאצו. שאינם ראויים ליקרא דשכבי ולהקרב עם שאר העם.

אור החיים

הארץ את פיה שהיה לה מקדם ובלעה אותם. ואולי כי זה יהיה לה תקון למה שפצתה לבלע איש צדיק עתה תפצה פיה לבלע אויבי ה' ע"כ: (לא) כפלתו וגו' את כל הדברים. פרוש לא אתרה ולא קדמה אלא המתנה עד שאמר כל הדברים הצריכין בענין ותכף לכלותו נבקעה: ותבקע האדמה וגו' ותפתח הארץ וגו'. ולא הספיק לומר ותפתח וגו' או ותבקע עוד אמר בבקיעה האדמה ובפתיחה הארץ, אולי כי לא היה שם פה הארץ במקום דריסת רגליהם

תבאר על דרך אומרים ז"ל (סנהדרין ל"ו): בפסוק ארור וגו' האדמה אשר פצתה את פיה שמאותו יום נסתם ונתחם פי הארץ, וכשהיא רוצה לומר שיהיה לפני ה' כדרך כל הנבראים שאומרים שיהיה לפני הבורא היא אומרת בכנפייה דכתיב (ישעיה כ"ד) מכנף הארץ זמרת שמענו, וכאן כשרוצה משה להעניש לרשעים ההם אמר ואם בריאה פרוש אותה בריאה שכתב ברא ה' שהיא פי הארץ ועל ידי מעשה נסתם והיה כלא היה יחזר ה' לברא אותה הבריאה שהיה לה פה ופצתה

הָאָדָם אֲשֶׁר לָקַח וְאֵת כָּל־הָרְכוּשׁ:
 (לג) וַיֵּרְדוּ הֵם וְכָל־אֲשֶׁר לָהֶם חַיִּים
 שְׂאֵלָה וְתַכְסֵם עֲלֵיהֶם הָאָרֶץ וַיֵּאבְדוּ
 מִתּוֹךְ הַקְּהָל: (לד) וְכָל־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
 סָבִיבֵיהֶם נָסוּ לְקִלְמֵם כִּי אָמְרוּ פֶּן־

וְיָת כָּל קְנִינָא: לג וַיִּנְחְתוּ
 אֵינִינֵן וְכָל דִּי לְהוֹן כִּד
 חִיִּין לְשֹׂאוֹל וְחִפְתָּ עֲלֵיהוֹן
 אֲרַעָא וְאָבְדוּ מִגּוֹ קְהֵלָא:
 לד וְכָל יִשְׂרָאֵל דִּי
 כְּסַחְרֵינִיהוֹן עֲרָקוּ לְקַלְהוֹן
 אֲרִי אָמְרוּ דְלִמָּא תְכַלְעֻנָּא
 תו"א וירדו הם וכל אשר עירובין יט. ותכס
 עליהם סנהדרין קח.

תורה תמימה

הארץ את פיה, אמר ליה, לרעה פתחה, לטובה לא פתחה [סנהדרין לז]: אשר לקרח, א"ר יוחנן, קרח לא מן הבלועין ולא מן השרופין, לא מן הבלועין דכתיב ואת כל האדם אשר לקרח — ולא קרח, ולא מן השרופין דכתיב [פ' פינחס] באכול האש את חמשים ומאתים איש, ולא קרח, במתניא תנא, קרח מן השרופין ומן הבלועין, מן הבלועין, דכתיב ותבלע אותם ואת קרח, מן השרופין דכתיב [פ' ליה] ואש יצאה מאת ה' ותאכל את החמשים ומאתים איש וקרח בהדייהו [שם קי]. (לג) וירדו הם וגו'. וא"ר ירמיה בן אלעזר, שלשה פתחים יש לגיהנם, אחד במדבר ואחד ביים ואחד בירושלים, במדבר — דכתיב וירדו הם וכל אשר להם חיים שאולה [עירובין טז]. וכל אשר להם. ר' ברכי' בשם ר' חלבו אמר, אף שמוחיהם פרחו מתוך טמטותיהם, אמר ר' יוסי ב"ר חנינא, אפילו מחט שהיתה שאולה ביד ישראל מידם אף היא נבלעה עמהם, דכתיב וירדו הם וכל אשר להם חיים שאולה [ירושלמי סנהדרין פ"א ה"א]. ותכס עליהם הארץ. עדת קרח אינה עתידה לעלות, שנאמר ותכס עליהם הארץ — בעוה"ז ויאבדו מתוך הקהל — לעוה"ב דברי ר' עקיבא, ר' אליעזר אומר, עליהם הוא אומר [ש"א א'] ה' ממת ומחיה מוריד שאול ויעל [סנהדרין קח]. ויאבדו מתוך הקהל. תני, ר' יהודה בן בתירה אומר, ממשמע שנאמר [תהלים קי"ט] תעיתי כשה אובד בקש עבדך, מה אבידה האמורה להלן סופה להתבקש אף אבידה האמורה כאן עתידה להתבקש [ירושלמי סנהדרין פ"א ה"ד].

בעל הטורים

חרם על שנחטבו לקרח: (לג) ויאבדו. ב' במסורה הכא ואיך ויאבדו כלי מלחמה כיון שנאבדו נאבדו כלי מלחמה:

רש"י

(לד) נסו לקולם. כשציל הקול היוצא על זליעתן:

מחברות התורה
מחברות השולחנות

רש"ב

כי ברא ה' חדשה בארץ. שאינה כמחת נדב ואביהוא: (לד) נסו לקולם. כשצעקו בשעת נפילה כדכתיב לקול נפלים רעשה ארץ:

רמב"ן

ולא היו לו כנים וכנות קטנים, כי לא הזכיר
 הכתוב בקרח טף;
 (לג) וטעם ויאבדו מתוך הקהל. שאבדו לעיניהם
 בהיותם בתוכם עומדים עמקם, כי כרגע
 פתחה הארץ את פיה וסגרה אותה עליהם ולא
 נודע מקומם איה הוא.
 ורפי אבקהם אמר בעבור מות פניהם העומדים
 מתקתם:

רכינו בחיי

אחד מישראל היטה מתגלגלת ויורדת ונבלעת
 בקרקע. ומה שאמר אשר לקרח ולא הזכיר בליעת
 קרח עצמו בפרוש, אין צריך. כי מאחר שדמין
 ואבקים עם בני ביתם נשיהם ובניהם וטפם גם בני
 ביתו של קרח כלם נבלעו בעצן קרח, אף כי הוא
 למעלה פי נאצו האנשים האלה, אכל הזכיר כל
 הנבלעים בשם אדם על שום עושה שנבלעו באדמה.
 ואת כל הרכוש. הגיד הכתוב כי נבלעו הגופות
 והבתי והממון כי הענש הזה הגדול חל על
 הכל, ודרשו רז"ל אפלו מחט שאולה שלהם כיד

רבינו בחיי

בְּצִמּוֹ שֶׁהָיָה רֹאשׁ הַמַּעֲשֵׂה וְשֵׁרֵשׁ הַמַּחְלָקָה, וְאֵף עַל פִּי שְׂלֵא בְּאֵר בְּכֹאן הִנֵּה בְּמִקּוֹם אַחַר מְצִינּוֹ כְּתוּב מִפְּרֹשׁ (בַּפְּסוּקִי כ"ו) וּתְבַלְעֵ אֹתָם וְאֵת קִרְחָה. וַיִּבְרַךְ מְצִינּוֹ כִּי־יֵצֵא בְּזֶה (שְׁמוֹת ט"ו) מִרְקַבַּת פְּרַעֲהוּ וַחֲלִילוֹ יִרְהַ בֵּינִים, וְלֹא בְּאֵר הַכְּתוּב טְבִיעֵת פְּרַעֲהוּ, אֲבָל מִקַּל וַחֲמֹר יִתְבַּאֵר הַדְּבָר, וְאֵף עַל פִּי שֶׁשָּׂחָם הַכְּתוּב וְלֹא בְּאֵר טְבִיעֵתוֹ, כִּי דוּד הַמִּלֶּךָ עָלָיו הַשְּׁלוֹם וּבְאֵר הַעֲגֹן, הוּא שְׂאֵמֶר (תְּהִלִּים קל"ו) וְנִעַר פְּרַעֲהוּ וַחֲלִילוֹ בֵּינֵם סוּף.

וַדַּעַת רַז"ל שֶׁהָיָה קִרְחָה נִבְלַע וְנִשְׂרַף, כִּי לְפִי שֶׁהָיָה סִבַּת הַמַּחְלָקָה נַעֲשׂוּ בּוֹ שְׁנֵי דִינָיו, וְזֶה מִמֵּה שֶׁכְּתוּב (בַּפְּסוּקִי כ"ו) וּתְבַלְעֵ אֹתָם וְאֵת קִרְחָה בְּמוֹת הַעֲזָה בְּאָכַל הָאֵשׁ, לְמַדָּךְ הַכְּתוּב כִּי קִרְחָה נִבְלַע, גַּם הָיָה בְּאָכַל הָאֵשׁ, כִּי בְּאָכַל הָאֵשׁ נִמְשַׁךְ אֵל קִרְחָה. וְיֵמָּה שְׂלֵא הַזְּכִירוֹ כֵּאן בְּפִרּוּשׁ עִם שְׂרַפַת הַחֲמוּשִׁים וּמֵאֲתָיִם, מִקַּל וַחֲמֹר יוֹדַע הַעֲגֹן, כִּי בֵּינָם שְׂכַלִּם מִקְרִיבֵי הַקְּטָנִת וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִחֲתוּתוֹ בִּידּוֹ גַּם כִּן וְנִשְׂרַף עִמָּהֶם, וְאֵף עַל פִּי שְׂלֵא הַזְּכִיר זֹאת אֵין צִדָּךְ, כִּי אֵין עֹשֶׂה כֵּלָם רַק בְּשִׁבְלֵוֹ. אוֹ נֹאמֵר לְפִי שְׂכַל הָאֲתָיִן רְבוּיָיו, כִּי בְּאֵמְרוֹ וּתְאָכַל אֵת הַחֲמוּשִׁים וּמֵאֲתָיִם אִישׁ, כִּי לְרִבּוּת קִרְחָה.

(לג) וַיִּרְדּוּ הֵם וְכָל אֲשֶׁר לָהֶם חַיִּים שְׂאֵלָה. יִרְדּוּ לְמִדּוֹר אַחֲרוֹן שֶׁל גִּיהֵנִם, כִּי שִׁבְעָה מִדּוֹרָיו יֵשׁ לָהּ לְגִיהֵנִם, וְשָׂאוֹל הוּא הַמִּדּוֹר הַתְּחִלְתוֹ, וְגַם כְּתוּב (תְּהִלִּים ט) יִשׁוּבוּ רְשָׁעִים לְשִׂאוֹלָה כֹּל גּוֹיִם שֶׁבָחָיו אֱלֹהִים, וַדָּרְשׁוּ רַז"ל לְדִוְשָׁה הַתְּחִלְתוֹנָה שֶׁבְּשִׂאוֹל. וְיֵמָּה שְׂאֵמֶר יִשׁוּבוּ וְלֹא אָמַר יִרְדּוּ, יִרְמוּ לְחֻקָּךְ הַיִּסּוּרִין שְׂאֵין לָהֶם קֶץ, אַחַר שֶׁהֵם נֶאֱבָלִים בְּאִשָּׁה שֶׁל גִּיהֵנִם חוּזְרִים וּמִתְחַדְּשִׁים כְּבַתְחִלָּה כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה עוֹד לְמֵאֲכַלֵּת אֵשׁ, וְכִן חוּזְרִים חֲלִילָה לְדוֹרֵי דוֹרוֹת, וְזֶהוּ לְשׁוֹן יִשׁוּבוּ.

וַיֹּאבְדוּ מִתּוֹף הַקְּהֵל. מִכֵּאן שֶׁהַבָּאִים כְּנֶגֶד הַתּוֹרָה וְרוֹצִים לַעֲקוֹר יִסּוּדוֹתֶיהָ אֵין לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, וְזֶה שְׂאֵמֶר מִתּוֹף הַקְּהֵל כִּי כָּל קְהֵל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, וְאֵלוֹ אֲבָדוּ חֵלְקָם מִתּוֹף קְהֵל יִשְׂרָאֵל, וְכִן דָּרְשׁוּ רַז"ל בְּפִרְקַח חֵלֶק (סְנַהֲדָרִין ט:), אָמַר רַבִּי עֲזַרְיָא וְתַכְּסֵי עֲלֵיהֶם הָאֲרָץ, כְּעוֹלָם הַזֶּה, וַיֹּאבְדוּ מִתּוֹף הַקְּהֵל, לְעוֹלָם הַבָּא.

וַיִּרְאֶה לִי כִּי עַל כֵּן הַזְּכִיר לְשׁוֹן הַקְּהֵל שֶׁהָיָה רֹאֵי לֹאמַר וַיֹּאבְדוּ מִתּוֹף יִשְׂרָאֵל, אֲבָל הוּא כְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב (בַּפְּסוּקִי ט"ו) וַנִּכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַזֵּאת מִתּוֹף הַקְּהֵל. וְאֵל תִּתְּמָה וְתֹאמַר לָמָּה יִהְיֶה וְעֲנִישִׁים וְנִטְרָדִים מִן הַעוֹלָם הַבָּא בֵּינָם שְׁנַעֲזָשׁוּ בְּעִנְשׁ חֲמוֹר וְקָבְלוּ דִינָם כְּעוֹלָם הַזֶּה, וְהָיָה מְצִינּוֹ בְּעֵבֶן שְׂאֵמֶר לוֹ יְהוֹשֻׁעַ (וְהוֹשֻׁעַ ד') יִצְרָךְ ה' בַּיּוֹם הַזֶּה, וַדָּרְשׁוּ רַז"ל הַיּוֹם הַזֶּה אֲתָה עֹכֵר וְאֵי אֲתָה עֹכֵר לְעוֹלָם הַבָּא. הִנֵּה אֵלוֹ רְשָׁעִים הַעֲמִיקוּ שְׁחַתּוֹ יוֹתֵר וְהָיָה רֹאֵיִן לְעִנְשׁ חֲמוֹר, וְהוּא אֲבָדֵן הַגּוֹף מִן הַעוֹלָם הַזֶּה גַּם הַנֶּפֶשׁ מִן הַעוֹלָם הַבָּא. וְאֵף עַל פִּי שְׂלֵא זָכוּ לְהַיּוֹת לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, וְהוּא עוֹלָם הַנְּשׂוּמוֹת שֶׁלְאַחַר הַמִּיתוּת מִדּוֹר בָּאִים הֵם לְתַחֲיַת הַמֵּתִים, שְׁכֵן דָּרְשׁוּ וְכַתְּבֵנוּ רַז"ל לְעִתֵּי לְבָא חוּזְרִים, שְׂאֵמֶר (שְׂמוּאֵל א' ב') ה' מִמֵּת וּמִחַיָּה מוֹרֵי שְׂאוֹל וַיַּעַל.

(לד) נִסּוּ לְקַלְמֵם. נִרְאֶה מִזֶּה כִּי כְּמוֹ שֶׁהָיָה יוֹרְדִים וְנִבְלָעִים בְּאֲרָץ הַיָּם צוֹעֲקִים עַל נַפְשָׁם, אוֹלֵי הָיָה אוֹמְרִים מִשָּׂה אָמַת וְתוֹרַתוֹ אָמַת, כְּמוֹ שֶׁהוֹזְכִירוּ

ספורנו

(לג) וְתַכְּסֵי עֲלֵיהֶם הָאֲרָץ. הַגִּיד שְׂלֵא קִרְחָה בְּאוֹתָהּ הַפְּתִיחָה כְּמוֹ שֶׁקִּרְחָה בְּפִתְחַת הָרֵעַשׁ שֶׁהָיָה לֹא תִסְגֵר תִּיכָף, אָמַנָם זֹאת נִסְגְּרָה תִיכָף, כְּפֹתַח פִּי כְּלָלוֹעַ דְּבָר וּיִסְגְּרוּ אַחֵר הַבְּלִיעָה.

וְהָאֵדָם אֲשֶׁר לְקִרְחָה הַנִּמְשָׁכִים אַחֲרָיו בְּמַחְלָקָתוֹ. וְלָכֵן לֹא מִתּוֹ כְּבִינֵי שְׂלֵא נִגְרְרוּ אַחֲרָיו בְּזֶה. וְאֵת כָּל הַרְכּוּשׁ שְׂלֵא יָרְפוּ שְׁתֵּינָהוּ צְדִיקִים בְּעַמְלָם, כְּעִנְיָן עֲפָלָה סַלַע מַחֲסִיקוֹ וּמִצָּאָה עֵינֵי וְנִתְפָּרַגַם בָּהּ.

אור החיים

הָאֲרָץ לְהַרְגֵם אֵלֹא נִשְׂאָרוֹ חַיִּים וַיִּנְחַתָּם הָאֲרָץ כְּפִקְדוֹן לְגִיהֵנִם, וְהוּא אוֹמְרוֹ חַיִּים שְׂאֵלָה וְלֹא אוֹמַר לְשִׂאוֹל, וְהִגַּם שְׂכַל תְּכָה שְׂצָרִיכָה לְמִיד בְּתַחֲלָתָה הַטִּיל לָהּ ה"א כְּסוּפָה, עַל כֵּן זֶה לֹא לְחַנּוּם יַעֲשֶׂה כֵּן, וַיְכּוֹן שְׂאֵמֶר שֶׁיִּרְדּוּ לְשִׂאוֹל

לָזֶה נִבְקָעָה הָאֲדָמָה אֲשֶׁר הָיָה עוֹמְדִים עָלֶיהָ וַנְּזַבְּחוּ שָׁם פֶּה הָאֲרָץ וּנְפַתְחָה, וְלָזֶה כְּנֶגֶד הַמִּקּוֹם שֶׁהָיָה עוֹמְדִים בּוֹ אָמַר וּתְבַקַּע הָאֲדָמָה, וַיִּכְנַד פִּי הָאֲרָץ אָמַר וּתְפַתַּח הָאֲרָץ וְגו': (לג) וַיִּרְדּוּ וְגו' שְׂאֵלָה. פְּרוּשׁ שְׂלֵא שְׂלָטָה בְּהֵם

תִּבְלַעְנוּ הָאָרֶץ: (לד) וְאִשׁ יֵצֵאָה מֵאֵת
 יְהוָה וְתֹאכַל אֶת הַחַמְשִׁים וּמֵאֵתִים
 אִישׁ מִקְרִיבֵי הַקְּטֹרֶת: ס יז (א) וַיִּדְבֹר
 יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: (ב) אָמַר אֶל־
 אֱלֹעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן וְיָרַם אֶת־
 הַמַּחֲתָת מִבֵּין הַשִּׁרְפָה וְאֶת־הָאִשׁ
 זָרָה־הַלְּאָה כִּי קָדְשׁוֹ: (ג) אֵת מַחֲתוֹת
 הַחַטָּאִים הָאֵלֶּה בְּנַפְשֹׁתָם וְעָשׂוּ אֹתָם
 רִקְעֵי פָחִים צְפוּי לַמִּזְבֵּחַ כִּי־הִקְרִיבֶם
 לִפְנֵי־יְהוָה וַיִּקְדָּשׁוּ וַיְהִיו לְאוֹת לִבְנֵי

אֲרָעָא: לה וְאִשְׁתָּא נִפְקַת
 מִן קָדָם יְיָ וְאִכְלַת יֵת
 מֵאֵתָן וְחַמְשִׁין גְּבֻרָא
 מִקְרָבֵי קְטוֹרֶת בּוֹסְמֵי־אֵ:
 א וּמְלִיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
 לְמִימְרָא: ב אָמַר לְאֱלֹעָזָר
 בֶּר אֶהֱרֹן פְּהֵנָא וַיִּפְרֹשׁ יֵת
 מַחֲתֵימָא מִבֵּין וְיָרַם אֶת־
 אִשְׁתָּא יִרְחִיק לְהֵלֵא אֲרִי
 אֶתְקַדְּשׁוּ: ג יֵת מַחֲתֵימָת
 חַיִּיבָא הָאֵלִין דְּאֶתְחִיבּוּ
 בְּנַפְשֵׁיהוֹן וַיַּעֲבֹדוּן יִתְהוֹן
 טַסִּין רְדִידִין חוֹפְעָה
 לְמַדְבְּחָא אֲרִי קְרַבְנוּן קָדָם
 יְיָ וְאֶתְקַדְּשׁוּ וַיְהִיוּ לְאוֹת
 ת"י"א ואש יצאה מאת ה' סנהדרין ק"י את
 מחתות סנהדרין נב. מנחות צט.

חֲזוֹרוֹת הַתּוֹרָה
 חֲזוֹרוֹת הַשִּׁשִּׁתּוֹת

תורה תמימה

(ג) החטאים האלה בנפשותם. [מהו בנפשותם] — שנשמתם נשרפת וגוף קיים [סנהדרין ב.]. החטאים האלה בנפשותם. בנפשותם — שנחתייבו שריפה על עסקי נפשותם, כד"ל דאמר ר"ל מאי דכתיב [תהלים ל"ח] בחנפי לעגי מעוג חרק עלי שנימו, בשכיל חנופה שהחניפו לקרח על עסקי לגימה, חרק עליהם שר של גיהנם שיניו [שם ש.]. צפוי למזבח וגו'. ומגן דמעלין [בקודש], אמר רבי אחא בר יעקב דאמר קרא ועשו אותם רקועי פחים צפוי למזבח כי הקריבום לפני ה' ויקדשו ויהיו לאות לבני ישראל — בתחלה תשמישי מזבח ועכשיו גופו של מזבח [מנחות צט.].

בעל הטורים

(ג) את מחתות החטאים האלה בנפשותם. שנחתייבו על עסקי נפשותם שנימו. חק. אותיות קרח: החטאים (האלה). שנים במסרה. החטאים כדריש לקיש דאמר ר"ל מאי דכתיב בחנפי לעגי מעוג חרק עלי שנימו

רש"י

(ג) ואת האש. שזמון ח המממות ורה הלאה. לארץ מעל המממות: כי קדשו. המממות, ואמורין בהנאה שהרי עשאו כל ישרת: (ג) החטאים האלה בנפשותם. שנעשו פושעים ח נפשותם שנחלקו על הקדוש נרוך הוא: רקעו. רלדין: פחים. טסין מרודלין טינצ"ש נלע"ו: צפוי למזבח. למנוח י הנשמת: ויהיו לאות.

עיקר שפתי חכמים

ח ולא האש. ולפי שקדשו המממות ואמורין בהנאה להדיעו ע"כ נהו לעשות מהם רקועי פחים: ט ולא כמשמעות חטאים שהוא שוגג בכל מקום. אבל כאן ר"ל פושעים. כי עשו נמיד והמראה: י כי מונח הוזהר ה"י כולו והן נפו נמוח את מונח הוא:

רמב"ן

(ב) כי קדשו. המחטות, והם אסורין בהנאה שכבר עשאוים כלי שרת, לשון רש"י. ולא ידעתי טעם לאסור הנה, שהרי קטרת זרה הקריבו וזר שעשה כלי שרת להקריב בחוץ באסור אינו מקדש.

רבינו בחיי

הוא מדה פגגד מדה, קרח בקש מעלה רמה שאינה ראויה לו ויבא בזה פגגד ה' יחפרו, לפיקך נידון בירידה הוא והנסמכים עמו, ויכענן שדרשו רז"ל (במדבר כ"א) ומבמות הגיא, בן ענינו של קרח אב לכל המתנאים המבקשים לטל שדרה שלא בדין. גם בכאן בענש השרפה היתה מדה פגגד מדה, פי חמשים ומאתים אלו שהיו בכורות באו להקריב קטרת על גבי האש ומחמתיהן בידיהן ועל בן נדונו באש, ועליהם אמר דוד המלך עליו השלום (תהלים ק"ו) ותבער אש בערתם להבה תלהט רשעים. (ג) את מחתות החטאים האלה בנפשותם. הוסיף בנפשותם לענן שרמתי לה למעלה.

רז"ל (כ"ב ער) במעשה דההוא טעא, אמר ובה בר בר חנא זמנא תדא הנה אזלינה באורחא אמר לי ההוא טעא מא אחוי לה בליעי דקרח [עפד"ר חזאי] (תנא) תרי בוצעי דתנה נפיק קוטרנא מנייהו, שקל גבבא דצמרא אמשיה מא ואותביה בריש רומחא התם ואחריו, אמר לו אצית מאי שמעית (ושמעו) ויבגמ' שם ושמעית ועפד"ר ושמעין, דהו אמרי הכי, משה אמת ותורתו אמת והם בדין. וידוע פי בן משפט הרשעים בגיהנם לצעק מתוף היסורים ולהצדיק עליהם את הדין, ועל בן נקרא גיהנם, גי המין בו. (לה) ואש יצאה מאת ה'. מדותיו של הקדוש ברוך

ספורנו

(ג) פי הקריבום לפני ה' ויקדשו. שהקדישום להיות כלי שרת גם בשאר עבודות מלבד עבודתם הפסולה, ובזה הם ראיות לעשות צפוי בקדש.

(ב) ואת האש זרה הלאה. לא אל שפך הדשן, מפני שהיתה קטרת זרה. פי קדשו. ואין ראוי להניחם בכיין.

מחברות התורה ומחברות השו"ת

בסבתם, גם לכל יחשב אדם מישראל פי הם היו להם סבה, לזה אמר החטאים האלה בנפשותם פרוש שהם חבלו בעצמן וחסרו נפשם ולא היה להם סבה מזולתם, ואף על פי בן מצינו שלא הרגישו ישראל בכונת ה' בדרךים אלו וילנו על משה וגו' אתם המתם את עם ה'.

נתן ה' בהם כח ולא מתו, ע"ד אומרם ז"ל (פסוקים ק') שהקב"ה נותן כח ברשעים לקבל עונשם, כמו בן אלו נשאר חיים אחר שהיו בשאל עצמה כדי שיירבה הרגשתם, ואם היה אומר לשאל היה נשמע שלא היו חיים אלא עד הגעתם לשאל ובהגיעם מתו ולא היה להם חיות אחר שהגיעו לשאל.

פי הקריבם לפני ה' ויקדשו. פרוש טעם שאני מצוה להרים המחטות לא שנתרציתי בקטרת שהקריבו לפני אלא במה שהקריבו פרוש לגופן של מחטות, וקדם שנתנו עליהם קטרת אשר היא זרה ומאוסה אצלי כבד נתקדשו המחטות, והוא אומר ויקדשו, ומידי דהנה כמקריב כלי כסף וכלי זהב למקדש שהם קדש והגע עצמך אם המקריבין היו נמלכים וחוזרים בהם ולא היו נוהגים הקטרת על האש מי היו יוצאין המחטות לחלין, ומעפה לא מפני שנתנו הקטרת עליהן יצאו המחטות מקדשתן, ומה שטען רמב"ן פגגד רש"י וזה לשונו זה דומה לזר שעשה כלי שרת להקטיר בחוץ, עליו אמר הכתוב הקריבם לפני ה' באהל מועד פרוש שהקדישום והביאום למקום המקדש.

אמר אל ארבעור. טעם אלו עזר לצד שלא החשיב ה' הדבר שיעשה על ידי אהרן שהוא פהו גדול, או לצד שעל ידי אהרן נעשה המשפט ומתו מקריבי המחטות לא רצה ה' שיעשה על ידו הרמת המחטות ע"כ: וזרם את המחטות. צריך לרעת למה אמר וזרם בנאו"ו כינו שנה הוא התחלת המצוה. ונראה שנתכונן להוסיף על ענין ראשון שהוא בליעת קרח ועדתו שאנו עם בני ישראל פי מה' יצא דבר כהנת אהרן ועוד הוסיף תקף וחזק הנהנה כיצד אהרן לדורות שירים המחטות וגו' ועשו אתם רקעי פחים וגו' ויהיו לאות לבני ישראל וגו' זכרון לבני ישראל וגו': (ג) החטאים האלה בנפשותם. אולי שנתכונן להוציא מלבם לכל ידאגו על היות הדבר

יִשְׂרָאֵל: (ה) וַיִּקַּח אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶת
מַחְתֹּת הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר הִקְרִיבו
הַשָּׂרְפִים וַיִּרְקְעוּם צַפּוּי לַמִּזְבֵּחַ:
(ו) וּפְרוֹן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַעַן אֲשֶׁר
לֹא-יִקְרַב אִישׁ זָר אֲשֶׁר לֹא מִזְרַע
אַהֲרֹן הוּא לְהִקְטִיר קִטְוֹת לִפְנֵי יְהוָה
וְלֹא-יְהִי כְקִרְחַת וּכְבַעֲדָתוֹ כִּאֲשֶׁר דִּבֶּר
יְהוָה בְּיַד-מֹשֶׁה לּוֹ: פ (ו) וַיִּלְנוּ כָּל-עַדַּת
בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִמַּחְלַת עַל-מֹשֶׁה וְעַל-

לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל: ד וַיִּסִּיב
אֶלְעָזָר כֹּהֵן אֶת מַחְתֵּי הַנְּחֹשֶׁת
וַיִּנְחֹשׂא דְקָרִיבוּ יוֹקִידֵי
וַיִּרְדִּינֵנוּ חוֹפְאָה
לְמַדְבְּחָא: ה דְכִרְנָא לִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּדִיל דִּי לֹא יִקְרַב
גְּבַר חִלּוּנֵי דִי לֹא מִזְרַעָא
דְאַהֲרֹן הוּא לְאַסְקָא
קִטְוֹת בּוֹסְמִין קָדָם יְיָ
וְלֹא יְהִי כְקִרְחַת וְכְבַעֲדָתָהּ
כְּמָא דִּי מִלִּיל יְיָ בִּידָא
דְּמֹשֶׁה לִיה: ו וַאֲתַרְעָמוּ
כָּל כְּנַשְׂתָּא דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
מִיּוֹמָא דְבַתְרוּהֵי עַל מֹשֶׁה
תַּיִיא וְלֹא יְהִי כְקִרְחַת וְכַעֲדָתוֹ סְנַהֲרִין קי.

תורה תמימה

(ה) ולא יהיה כקרח. אמר רב, כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו, שנאמר ולא יהיה כקרח וכעדתו, רב אשי
אמר, ראוי לצטרע, כתיב הכא כאשר דבר ה' ביד משה לו, וכתיב התם (פ' שמות) ויאמר ה' לו עוד הבא נא
ידך בחיקך (סנהדרין קי).

בעל הטורים

האלה בנפשותם את החטאים את עמלק לומר לך כמו שאלו חטאו בנפשותם כך חטא עמלק בנפשו שראה כל הנסים שנעשו לישראל ונודווג להם
כדאי במדרש משל למי שראה אמבטי ורחות וקפץ לתוכה:

רשי

לזכרון, שאלמרו אלו היו מאותן שנתלקו על הכהונה ונשרפו: (ז) וירקעו. אינטינדר"ש זלע"ו: (ח) ויקח אֶת מחתות הנחשת אשר הקריבו השרפים וירקעם צפוי למזבח. כתיב שלל יהיה כקרח: כאשר דבר ה' אל משה ביד משה לו. כמו עליו, על האהן דבר אל משה ויהיה הוא וצניו כהנים, לפיכך לא יקרבו אִישׁ זָר אֲשֶׁר לא מורע אהרן וגו', וכן כל לי ולו ולהם הממוכים
אל דבור, פתרונו כמו על. ומדרשו על קרח. ומהו צפוי משה ולא כתב אל משה, רמו לחולקים על הכהונה שלוקין בצרעת, כמו שלקה משה צדו, שנאמר * ויוצאה והנה ידו מזועזעת כשגש (שמות ז, ו), ועל כן לקח

עיקר שפתי חכמים

כ והיא נמינת טעם לא לאו ואזהרה: ז שלא מנינו שילוח ה' את משה על קרח שיענש ע"כ דרש רמו לחולקין:

רשב"ם

דעת זקנים

(ה) כאשר דבר ה' ביד משה כו'. פשטיה דקרא קאי אדלעיל כלומר ויקח אלעזר את המחחות כאשר דבר ה' (ה) כאשר דבר ה' ביד משה לו. מוסב למעלה. ויקח אלעזר הכהן את מחחות מבין השרפה כאשר דבר ה'

רמב"ן

(ה) כאשר דבר ה' ביד משה לו. כמו עליו על קרח, ומהו "ביד משה" ולא כתב "אל משה", דמו לחולקים על הכהונה שלוקין בצרעת כמו שלקה משה בידו, ועל זה לקח צדוהו בצרעת: והנכון בעיני, כי יאמר הכתוב (פסוק ג) כי הקריבים לפני ה' ויקדשו ויהיו לאות לבני ישראל, כלומר אני הקדשתי אותם מעת שהקריבו אותם לפני כְּדֵי שִׁיְהִיו לאות לבני ישראל:

רמב"ן

והנכון שהוא רומז אל אלעזר הנזכר, שאמר הכתוב (פסוק ב) אמר אל אלעזר בן אהרן וגו'. ושעורו, ויטח אלעזר הכהן את מחותת הנחשת אשר הקריבו השריפים ויךקעום צפוי למזבח באשר דבר ה' ביד משה לו, וזכרון לבגיו ישראל וגו'.

ולפי פשוטו, ולא יהיה קנח וקנעתו, אף באשר נעשה למשה בידו שלקה בצרעת. ויש פותרים, למען אשר לא יקרב איש זר אשר לא מוצע אהרן הוא. באשר דבר ה' ביד משה לאהרן שיהיו הוא ובניו כהנים ולא זר, לשון רש"י:

רבינו בחיי

שני דינין בליעה ושרפה מה נשאר להם להתלונן שלא נאמינו בענין אמונה שלמה. אבל הרמב"ן ז"ל פתב, הנכון לפרש כי אחר השרפה היו מאמינים בקהנת אהרן שכבר יצא אש מלפני ה' ותאכל קרבנותיו, אבל היו ישראל חפצים שיהיו הבכורות משרתי המשכן במקום הלויים ולא ירצו בחליפין שיעשו בהן, כי היו חפצים שיהיה לכל השבטים חלק בעבודת בית ה', ועמה תלוננו

(ה) ולא יהיה קנח וקנעתו. מכאן הוכיחו רז"ל כל המחזיק במחלקת עובר בלאו. ובאור הכתוב ולא יהיה קנח וקנעתו, מן הנבלעים והנשחרפים רק שלקה בצרעת, והו באשר דבר ה' ביד משה לו, רמז על החולקים על הנהגה שלוקין בצרעת בשם שלקה משה בצרעת בידו, דכתיב (שמות ד') ויאמר ה' לו עוד הבא נא ידך בחיך. (ו) וילנו כל עדת בני ישראל. אחר שנעשו בהם

אור החיים

חזרות בתורה
חזרות בתורה
חזרות בתורה

ועל אהרן מה מקום לומר לאמר, ואולי כי העם לא אמרו הדברים ככתבן אתם המתם את עם ה' אלא אמרו דברי תלונות שפגנת כללות דבריהם היא אתם המתם וגו', לזה אמר וילנו וגו' וכונת תלונתם היא לאמר להם אתם המתם וגו'.

(ה) למען אשר לא יקרב וגו' ולא יהיה וגו'. צריך לדעת למה הצריך לומר ולא יהיה וגו', ורז"ל אמרו (סנהדרין ק"י) שבאה אזהרה למחזיק במחלקת שעובר בלאו של ולא יהיה וגו', וחזן מדרבם ז"ל נראה שנתכנו ה' לתת טעם למה הצריך לזכרון זה ולא הספיק באזהרה בתורה לא יקרב איש זר וכל הקרב וגומר תבלענו הארץ, לזה אמר ולא יהיה קנח פרוש אם אני מצוה בלא וזכרון זה אני חושש שלא יועיל לאיזה אדם מהם באזהרה וזמות קנח וקנעתו, וזכרון זה יועיל שלא יסובב לו להיות כמו שהיה לקנח וקנעתו:

עוד ירצה בהעיר עוד איך טח מראות עיניהם לעשות תלונה על משה בלא סבה מה פשעו ומה חטאתו, ומה גם אחר שראו פמה השפיל עצמו לפני דתן ואבירם אולי ישוכו וכו' זה יציד שהשתדל לכל זמותו. אכן תרעמת העדה היתה על מה שעשה משה המבחן של הקטרת ככלן יחד שהיה לו לעשות המבחן בקנח לבד וכשהיה ה' עושה בו המשפט לא היו נגשים המאמים וחמשים נשיאי עדה ולא היו מתים, והוא אומר לאמר אתם המתם וגו' פרוש במאמכם שאמרתם להם קחו איש מחתו וגו' חמשים ומאתים בזה המיתם את עם ה', ולא התרעמו העדה על מיתת קרח דתן ואבירם אלא על המאמים וחמשים שכלן היו ראשי סנהדראות, ולדברי רז"ל שאמרו שתרעמת העדה היתה למה שאזם להקטיר הקטרת שהיא עבודה יותר קדושה וחמורה ולא עשה המבחן באחד משאר עבודות, יתבאר גם כן על זה הדבר

באשר דבר ה' ביד משה לו. פרוש לצד שאמר ולא יהיה קנח וגו' ממוצא דבר אפה למד שכל העומד מקדם לערער על הנהגה יהיה לו קנח וקנעתו ודבר זה לא מצינו שהתנה ה' כן, לזה אמר באשר דבר ה' ביד משה לו פרוש לקנח הא למדת שהדברים שאמר משה לקנח ואם בריאה יבא ה' ופצתה האדמה את פיה וגו' היו דברי ה' ביד משה להתרותו ולא אמרן משה מעצמו, והוא אומר ביד משה לו פרוש לקנח המזכר בסמוך:

(ו) וילנו כל עדת בני ישראל. צריך לדעת אמרו לאמר אחר שהתלונה היא על משה

אֶהְרֹן לֵאמֹר אַתֶּם הַמֵּתִים אֶת־עַם
 יְהוָה: ^(א) וַיְהִי בַּהֲקָהֵל הָעֵדָה עַל־מֹשֶׁה
 וְעַל־אֶהְרֹן וַיִּפְּנוּ אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וַהֲנִיחָה
 כִּסְּהוּ הָעֵנָן וַיֵּרָא כְבוֹד יְהוָה: ^(ב) וַיָּבֵא
 מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן אֶל־פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד: ס
 רביעי ^(ג) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:
^(ד) הֲרַמּוּ מֵתוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וְאֹכְלָה
 אֶתֶם בְּרַגְעַ וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם:
^(ה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אֶהְרֹן קַח אֶת־
 הַמַּחְתָּה וְתֵן עָלֶיהָ אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ
 וְשִׂים קְטֹרֶת וְהוֹלֵךְ מִהֲרָה אֶל־הָעֵדָה
 וְכִפֵּר עֲלֵיהֶם כִּי־יֵצֵא הַקֶּצֶף מִלִּפְנֵי

בעל הטורים

(א) ויפלו על פניהם. ולא התפללו כמו למעלה שלא היתה תפלה שגורה בפייהם וע"כ אמר כי יצא הקצף כדאמר ר"ח בן דוסא כשהיה מתפלל על
 החולים אם אין תפלתו שגורה בפי אני יודע שהוא מטורף:

רש"י

מה שגזר הקב"ה צהדיא, אין חכמה ואין תבונה. וצוה
 מחורץ מ"ש אח"כ שלא הניח המלאך את אהרן לעזור
 בקטרת, והלא הוא מסר לו רז זה, אלא שהיה גזרת
 הקב"ה, כמ"ש אני שלוחו של מקום ודו"ק) כדאימא

עוזה נלרעמ: (יא) וכפר עליהם. רז זה מסר לו
 מלאך המות כשעלה לרקיע. שהקטרת עולה למגפה,
 (ר"ל כשימתן רשום למשמית, אז אין מנחמין צין טוב
 לרע, ועל מה שמוסיף מדליה יש מיקון בקטרת, אבל

רשב"ם

ביד משה. לו. לאלעזר. שכך ציוהו הקב"ה למשה אמור
 אל אלעזר בן אהרן כהן וירם את המחנות: (ו) אתם
 המיתים את עם ה'. על דתן ואבירם הבלועים אנו מודים
 שחטאו אבל המאתים וחמשים איש שמתו כמיתת נרב
 ואביהוא אתם הרגתם אותם שצויתם להקטיר הקטורת:
 (ז) הרמו. כמו המלו לה' אבל בשביל הרי"ש נהפך
 החיריק כמו [בירך] ברך משקל דג"ש. ולמעלה אומר
 הבללו. וכאן אומר הרמו משמע להבדיל יותר לפי
 שכבר יצא הקצף: (יא) ושים קטורת. להודיע שהקטורת

דעת זקנים

ביד משה: (ו) אתם המיתם את עם ה'. לדעת, לפי
 שאמרתם להביא קטרת והוא סם המות שבו נשרפו נדב
 ואביהוא שהיו כהנים ולכן ויאמר משה אל אהרן קח
 את המחתה וגוי ושים קטרת ויראו שאין הקטרת ממית
 אלא החטא ממית אמרו אין כאן הוכחה שאין אלו
 ראויין לכהונה המטות יוכיחו ולכן צוה הקב"ה דבר
 אל בני ישראל וקח מאתם מטה מאת כל נשיאיהם וכתוב
 בתריה והשכותי מעלי את תלונות בני ישראל:

הממיתה כשאינם כהנים היא הנותנת חיים ביד כהנים לדעת שהם ראויים:

רמב"ן

מלעיבים במלאכי אלהים וכוזים דבריו ומתעטעים בנביאיו :

והנכון בעיני שיהיו העם מאמינים עתה בכהנת אהרן שפבר יצאה אש מלפני ה' ותאכל את קרבנותיו, אבל היו חפצים שיהיו הכהנות משרתי המשכן במקום הלויים, ולא ירצו בחלופין שעשו בהם, כי היו חפצים שיהיה לכל השבטים חלק בעבודת בית ה'. והנה יתלוננו, אתם המתם אותם, שנתתם העצה הזאת שיקריבו קטרת ככהנים, והם היו ראויים לעבודת לויים לא שיהיו ככהנים מקריבי קטרת, וזה טעם פרח מטה אהרן לבית לוי (פסוק כג) :

דברנו מתוך העדה הזאת. לא הבינתי טעם הכתוב הזה וחרו למעלה (לעיל טו כא) הבדלו מתוך העדה הזאת, כי יש באלהים להמית בדבר רבים סביב צדיק אחד והוא לברו נשאר, באשר היה בכוזרי מצרים, וכן היה בכל המגפות שלשה ישנים בטלית אחת השנים מתים והאמצעי נמלט: ונראה שנהיה הקצף יוצא להמית גם כל העדה במיתת החטאים האלה שנמשכו אחריהם, בפתיחת פי הארץ או באש היוצאת, והם מכות פוללות ראויות להמית כל העומדים שם ביחד, וזלתי אם יעשה נס שנוי בנמלטים, או שאמר

(ו) אתם המתם את עם ה'. אמר אונקלוס אתון גרמתון דמית עמא דה'. יפתו, כי יאשימו אותם על שנתנו העצה הזאת להקטיר קטרת ורה לפני ה', מדעתם שהמקריבים אותם נשפרים. כי השם לא אמר למשה להקריב הקטרת הזאת, והוא לא אמר לישראל בשם ה' לעשות פן, אם פן מעצמם נתנו העצה הזאת אשר מתו בה העם, והיו יכולין לתת אות ומופת אחר במטה או בזולתו :

ור"א אמר מה ראיה זו ששכט לוי נבחר ונבחר אהרן לכהן גדול, ויתכן שבחפלתכם או בחכמה שידעתם שרפתם המקריבים. וכן נראה שלא האמינו, כי מה שאמר אחרי כן (פסוק יז כ) דבר אל בני ישראל וקח מאתם משה מטה וגו' והיה האיש אשר אבחר בו משהו יפרח והשכתי מעלי וגו', ראיה שלא האמינו העם בשרפה הזאת שנבחרו הלויים והחלפו הכהנות בהם, רק חשבו כי משה ואהרן גרמו השרפה, או שנהיה הענש בקטרת אש ורה אשר לא צנה אותם וקטרת אהרן היתה קטרת הבקר באשר פרשתי (ויקרא י ב) :

ולא היתה התלויה רק על השרפה לא על הבליעה, כי השם אמר למשה העלו מסביב וגו' וזה ירמוז על פתיחת פי הארץ, ומשה הגיד זה לישראל בשם ה', ודתן ואבירם היו חזבים יותר שיהיו

רבינו בחיי

(יא) כי יצא הקצף מלפני ה' החל הנגף. מלאך יש ששמו קצף, ענף וכו' נמשך מפרת הדין, ולכך החל הנגף. ומשה היה מפירו מפתן תורה, והוא שדושו במחוקמא בפסוק (שמות ל"ב) לך רד, כיון

אתם המתם את עם ה', שנתת י"ג שנתתם] העצה הזאת שיקריבו קטרת ככהנים, והם היו ראויין לעבודת לוייה לא שיהיו ככהנים מקריבים קטרת, וזה טעם, פרח מטה אהרן לבית לוי, עד כאן.

ספורנו

(ו) אתם המתם. שאמרם להם שינסו בקטרת, שאין ראוי שיקטירוה אלא המקריב עלת התמיד, והיה לכם לנסות בזבחים, הראויים לכהנים רבים יחד.

אור החיים

הרמוז ויהי יכול ה' להמית רשע לפני צדיק כמעשה הריגת בכורי מצרים, ולפי דברנו שעל שאר העם שלא היה בכלל המלינים הוא אומר לפי שיהיו בכלל גזרת המרגלים יש צדף בדבר להתרחק לכל תפוצע בהם מדת הדין, ומאמר ברובע פרשתי למעלה (ט"ז כ"א) :

לאמר אתם המתם פרוש במאמרכם שאמרם להם להקטיר קטרת אתם היתם סבה שמימותו: (י) הרמוז מתוך וגו'. פרוש לא על משה ואהרן הוא מדבר אלא על אותם שלא היה בכלל המלינים, והעד הנאמן אומר וידבר וגו' לאמר ופרוש לאחרים, ודקדק הכתוב לומר הזאת להראות באצבע במלינים לשלל זולתם שאינן בכלל הפליון, ובה נתישב למה הצדף לומר

יְהוָה הִחִיל הַחֲנֻפָּה: (יב) וַיִּקַּח אֶהֱרֹן
כַּאֲשֶׁר | דִּבֶּר מֹשֶׁה וַיֵּרֶץ אֶל־תּוֹךְ
הַקָּהָל וְהִנֵּה הִחִיל הַחֲנֻפָּה בָּעַם וַיִּתֵּן
אֶת־הַקְּטֹרֶת וַיִּכְפֹּר עַל־הָעַם:
(יג) וַיַּעֲמֵד בֵּין־הַמֵּתִים וּבֵין־הַחַיִּים
וַתַּעֲצֹר הַמִּגְפָּה: (יד) וַיְהִיו הַמֵּתִים
בַּמִּגְפָּה אַרְבַּעַה עָשָׂר אֶלֶף וּשְׁבַע
מֵאוֹת מְלֻבָּד הַמֵּתִים עַל־דְּבַר־קַרְח:
(טו) וַיָּשָׁב אֶהֱרֹן אֶל־מֹשֶׁה אֶל־פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד וְהַמִּגְפָּה נִעְצְרָה: פ חמישי

מוֹתָנָא: יב וַיִּסְיב אֶהֱרֹן
כַּמָּא דְמַלִּיל מֹשֶׁה וַיִּרְהַט
לְגוֹ קָהָלָא וְהָא שְׂרִי
מוֹתָנָא כַּמָּא וַיִּהֵב יָת
קְטוֹרֶת בּוֹסְמֵיָא וַכְּפֹר עַל
עַמָּא: יג וַיִּקַּם בֵּין מֵתֵיָא
וּבֵין חַיֵּיָא וַאֲתַכְּלִי מוֹתָנָא:
יד וַהֲוֹו דְמִיתוּ בְּמוֹתָנָא
אַרְבַּעַת עָשָׂר אֶלְפִין וּשְׁבַע
מָאָה כּר מְדִמִּיתוּ עַל
פְּלֻגְתָּא דְקַרְח: טו וַתֵּב
אֶהֱרֹן לְמֹשֶׁה לְתַרְע מִשְׁפָּן
זְמָנָא וּמוֹתָנָא אֲתַכְּלִי:

תוי"א ויתן את שבת פט. יומא מדי זבחים
פח: ערכין טז. ענין קריאת פ' הקטרת
גילה אליהו ז"ל לר' פנחס רמעשה מתא
מחסיא ס' הוזהר פ' וירא. ויעמד בין המתים
ובין החיים שבת פט.

תורה תמימה

(יב) ויתן את הקטרת. ואמר ר' יהושע בן לוי, בשעה שעלה משה למרום וכו' כל אחד [מהמלאכים] נעשה לו אוהב ומסר לו דבר וכו', אף מלאך המות מסר לו דבר, שנאמר ויתן את הקטורת ויכפר על העם, ואומר ויעמוד בין המתים ובין החיים, אי לאו דאמר ליה מי הוה ידע [שבת פט]. ויכפר על העם. תנא רב חנניה, מניין לקטורת שמכפרת, שנאמר ויתן את הקטורת ויכפר על העם, וחגי דבי ר' ישמעאל, על מה קטורת מכפרת על לשון הרע, יבא דבר שבחשאי ויכפר על מעשה חשאי [זבחים פח]:

בעל הטורים

(יב) וירץ. בא"ת ב"ש אותיות מגפה שרץ לעצור המגפה:

רש"י

נמסכת שבת (פט.): (יג) ויעמוד בין המתים וגו'. לחזו את המלאך והעמידו ׀ על כרמו, אמר לו המלאך הנח לי לעשות שליחותי, אמר לו, משה זוני לעבד על ידך, אמר לו, אני שלוחו של מקום ואמה שלוחו של משה, אמר לו, אין משה אומר כלום מלצו אלא מפני

הגזירה, אם אין אתה מאמין, הרי הקב"ה ומשה אל פתח אהל מועד בוא עמי ושאַל, וזהו שנאמר * וישב אהרן אל משה. דבר אחר, למה נקטרות, לפי שהיו ישראל מליצין ומרנינים אחר הקטורת לומר, אם המות הוא, על ידו ממו נדב ואזיבואו, על ידו נשרפו חמשים

עיקר שפתי חכמים

ב ור"ל בין הממים שלא הניח למה"מ להמית איש עוד:

רשב"ם

(יג) ויעמד בין המתים ובין החיים. שלא עבר המשחית את מקום ההקטרת:

רבינו בחיי

אף וְחַמָּה, זְהוּ שְׁנַאֲמַר (דברים ט) פ' יגְתִי מִפְּנֵי הָאֵף וְחַמָּה, אָמַר לוֹ עֲמַד אִתָּה בְּאֲחַת שְׁנַאֲמַר (תהלים ז) קוּמָה ה' בְּאַפְּךָ, וְאֲנִי בְּאֲחַת שְׁנַאֲמַר (שם

שְׁעָשׂוּ הַעֲגָל פָּגְעוּ בוֹ מִלְּאֲכֵי חֲבֵלָה חֲמֹשָׁה, וְאָלוֹ הֵן, אֵף וְחַמָּה וְקָצֵף וְהַשְׂמֵד וְחֲרוֹן, בֵּינָן שְׁהַזְכִּיר שְׁלֹשָׁה אֲבוֹת נִנְעָרוּ וַיִּגְגְּרֻעַן מִפְּנֵי שְׁלֹשָׁה, גִּשְׂאָרוֹ

רבינו בחיי

המתים אלא על סדר, שנאמר והנה החל הנגף בעם, כמה דאת אמרת (דברים ט"ו) מהחל קרמש במקוה, לשם שהקוצר קוצר על סדר, עד כאן.

(טו) וישב אהרן אל משה אל פתח אהל מועד והמגפה נעצרה. כבר העיד הכתוב כי מיד שבא אהרן ונתן הקטרת מיד ותעצר המגפה קדם שישבו אל פתח אהל מועד, ואם נן למה העצור פסוק זה. אלא למדך שכפפו אהרן למלאך להוליכו לפני משה פתח אהל מועד.

וכן דרשו רז"ל מצא אהרן למלאך עומד ומחבל עמד כנגדו ולא היה מייחו לחבל אלא ויעמד בין המתים ובין החיים, אמר לו אהרן, משה שלחני, אמר לו המלאך אתה שלוחו של כשור ודם ואני שלוחו של הקדוש ברוך הוא, אמר לו אהרן הרי הקדוש ברוך הוא ומשה פתח אהל מועד גלף ואצלם, לא השגיח המלאך עד שעצרו אהרן כמתניו והוליכו לשם, שנאמר וישב אהרן אל משה פתח אהל מועד והמגפה נעצרה, אמר רבי יצחק מלמד שוהליכו

ק"ו) לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו להשיב חמתו מהשחית.

ומה שאמר ויעמד בין המתים ובין החיים, נראה לי שאלו אמר בין המתים והחיים היה משמע שהיו המתים לפניו ואין חיים ביניהם, והחיים לאחריו ואין מח ביניהם, ועמד אהרן באמצע, אבל עתה שאמר בין המתים ובין החיים יורה כי היו המתים לפניו ואחריו וכן החיים לפניו ואחריו והוא באמצע, וזהו לשון ויעמד בין המתים ובין החיים, וזה היה בשבא ונתן הקטרת כי אז נעצרה המגפה מיד ונשארו ישראל כמו שמצאם, חי שהיה מוצא בין המתים לא היה מת, ומת שהיה בין החיים לא היה נעקר, ונלמד מזה כי מתחלה קדם בואו היה המלאך משחית ומחבל את הכל, ממית את החיים ועוקר את המתים.

וכן תמצא במדרש תנחומא, מהו החל, אמר רבי יהודה בר סימון היה המלאך נוטל על סדר ולא היה מניח לא מת בין החיים ולא חי בין

ספורנו

ותעצר המגפה. שלא חלה עוד שום אחד מהם בחלי מגפה.

(טו) והמגפה נעצרה. שגורפאו החולים במגפה.

אור החיים

המתים ובין החיים פרוש שהגביל מספר המתים מבין החיים לבל יוסיף הכות עוד, ולזה אמר ויהיו המתים במגפה ארבעה עשר אלה ושבע מאות, לומר אלה הם שעמדו במספר המתים ותעצר המגפה שלא יוסיף עוד הכות על מספר זה:

(טו) וישב אהרן וגו' והמגפה נעצרה. תזר לומר והמגפה נעצרה אחר שכבר אמר ותעצר המגפה, לומר שאפלו אחר שכלה ענן הקטרת ושב אהרן אל משה נשארה המגפה עצורה, שלא תאמר שלא נעצרה אלא כל זמן שהיה עולה ענן הקטרת על דרך אומרו (שמות י"י) כאשר ירים משה ידו וגו'.

עוד יתבאר על פי דברייהם ז"ל (תנחומא שם) שאמרו שלא קבל המשחית מאהרן שאמר לו אני שלוחו של מקום עד שהביאו אל פתח אהל מועד ושמע מפי השכינה, והוא אומרו והמגפה פרוש מלאך המשחית נקרא מגפה גם הוא החליט

(יג) ויעמד בין המתים ובין החיים. אחר שקבר התוצב שם, התעכב להגן על החולים שלא ימותו, על היפך "הבדלו מתוך העדה" (פסוק כא).

שהוא סבב מיתת עם ה' לזה הראה להם כי הגם שהקטרת היה חוץ לזמנו וחוץ למקומו אדוּבא עצר הפיתה מעל ישראל וכוהו יצדיקו כי הכל מעשה ה' כי הוא ממת לחיב באין סובב, וזו"ל אמרו (שבת פ"ט). כי דבר זה למדו מס"מ בעלותו לקבל תורה ע"כ:

(יב) ויקח אהרן באשר וגו'. פרוש סמוך לדבורו של משה למדך שלא שהה אפלו רגע. עוד ירצה לצד שהענין כאן הוא הפך הדין להקטיר קטרת חוץ לזמנו וחוץ למקומו, לזה אמר ויקח אהרן וטעם ויקח הוא באשר דבר משה פרוש על פי נביא, ויאמן נביא כשיאמר לעבר על מצוה אחת ממצוות התורה לפי שעה, וקאליהו בהר הפרמל (מ"א י"ח):

(יג) ויעמד בין המתים וגו'. יתבאר על פי דברייהם ז"ל (תנחומא תצוה סימן ט"ו) שאמרו שתפסו למלאך המשחית ומנעו מהשחית ומנה המומתים לבל יוסיף עליהם, והוא אומרו ויעמד בין

(טז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:
 (יז) דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְקַח מֵאֵתָם
 מִטָּה מִטָּה לְבֵית אָב מֵאֵת כָּל-
 נְשֵׁי־אֵהֶם לְבֵית אֲבוֹתָם שְׁנַיִם עָשָׂר
 מִטּוֹת אִישׁ אֶת-שְׁמוֹ תִּכְתֹּב עַל-
 מִטָּהוּ: (יח) וְאֵת שֵׁם אֶהֱרֹן תִּכְתֹּב
 עַל-מִטָּה לְוִי כִּי מִטָּה אֶחָד לְרֹאשׁ
 בֵּית אֲבוֹתָם וְהִנַּחְתֶּם בְּאֶהֱל מוֹעֵד
 לְפָנַי הָעֵדוּת אֲשֶׁר אֲנֹעַד לָכֶם שָׁמָּה:
 (יט) וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר אֲבַחֵר בּוֹ
 מִטָּהוּ יִפְרַח וְהִשְׁכַּתִּי מֵעַלֵי אֶת-

טז ומליל יי עם משה
 למימר: יז מליל עם בני
 ישראל וסב מנהון חוטרֶא
 חוטרֶא לבית אבא מן כל
 רבֶרְבְנִיהוֹן לבית אֶבְהֶהוֹן
 תְרִי עֶשֶׂר חוטרֶין גֶבֶר ית
 שְמִיָה תִכְתֹּב על חוטרֶיָה:
 יח וית שְמֹא דֶאֱהֶרֹן תִכְתֹּב
 על חוטרֶא דְלוֹי אֶרִי
 חוטרֶא חֵד לְרִישׁ בֵּית
 אֶבְהֶהוֹן: יט ותצנעִינון
 בְמִשְׁפַּחַן זְמַנָא קָדָם
 סְהִדוּתָא דִי אֲזַמִּין מִימְרֵי
 לְכוּן תְּמָן: כ ויהי גבֶרֶא
 דִי אֶתְרַעִי בֶה חוטרֶיָה יַעֲזִי
 וְאֲנִיחַ מִן קָדְמֵי ית
 תו"א לפני העדות הוריות יב כריות ה:

בעל הטורים

(כ) יפרח. ד' במסרה הכא ואידך צדיק כחמר יפרח. יפרח כשושנה. יפרח
 בימי צדיק. מטהו יפרח והו צדיק כחמר יפרח שכינן שמתהו יפרח יצא

רש"י

ומנאמיס איש, אמר הקב"ה מראו שעולר מגפה הוא
 (מכלתא וסע פ"ו), והטעם הוא המנמית: (ית) כי
 מטה אחד. אף על פי שחלקמים לשמי משפחות,

רשב"ם

(יז) קח מאתם מטה מטה וגו'. מאחר שמתלוננים על דבר הקטורת ואומרים אתם המתם את עם ה' ואינה הוכחה
 שבחרתי בכהנים אני אעשה הוכח' אחרת שלא יוכלו לערער על הכהונה. כי מטהו יפרח על ידי: (כ) והשכתי. מן
 וחמת המלך שככה. הסבותי מן סבב:

רמב"ן

שְׁכָטֵי יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם רַק שְׁנַיִם עָשָׂר, וּמִפְּנֵי שֶׁיִּשְׁחָב
 לְוִי יִחְשָׁב יוֹסֵף רַק אֶחָד. וְעוֹד אֶפְרַשׁ זֶה בְּסִדְר
 וְזֹאת הַבְּרָכָה (דברים לג ו) אִם יִבְרַכְנִי ה' לְהַגִּיעַ לְשֵׁם:
 אִישׁ אֶת שְׁמוֹ תִּכְתֹּב עַל מִטָּהוּ. יֵשׁ מִפְּרָשִׁים, שֵׁם
 רֹאשׁ הַשְּׁכָט רְאוּבֵן שְׁמַעוֹן לְוִי וְיִהוֹנָדָה.
 וְהַנְּכוּן, שֵׁם הַנְּשִׂיאִים, וְעָשָׂה אֶהֱרֹן נְשִׂיא לְשָׁכֵט
 לְוִי. וְהַצֶּרֶף לְפָרֵשׁ כִּי הֵם מִטָּה אֶחָד וְנִשְׂאִי אֶחָד
 לָהֶם, לוֹמַר אֵף עַל פִּי שְׁחֻלְקָתִים לְשִׁתֵּי מִשְׁפָּחוֹת

רמב"ן

כי לא הצרכו ראיה רק שובחר השבט ההוא מפל שבטי ישראל:

כהנה לבר ולויה לבר, מכל מקום שבט אחד הוא ונשיא אחד להם. והטעם באשר פרשתי (כפסוק ו),

רבינו בחיי

בליעת קרח וקבריו היה אות ומופת שהקדוש ברוך הוא פסל הבכורות שהגרי קרח בכור היה, וכמו שבארתי למעלה, והשרפה למקריבי הקטרת אות על הנהגה שהקדוש ברוך הוא בחר באהרן להיות כהן גדול ולהקטיר לפניו, ועל כן נשרפו מקריבי הקטרת ויתר הוא לברו, ועל התלונה שעשו שלא היו רוצים בחליפין בא להם ענין המגפה, ועדין היו מתלוננים אחר המגפה, שאמר והשפתי מעלי את תלונותי, ועל כן הצרף אות פריחת המטה להורות צמיחת פרענות לכל החולקים והיה לאות ברית על הלויה, כי הקדוש ברוך הוא בחר בלוים תחת הבכורות, וזה שאמר הכתוב לבית לוי, למדך הכתוב שפריחת המטה היה אות ומופת על הלויה.

פתח אהל מועד ויצרו לשם, זהו פתח אהל מועד והמגפה נעצרה. כשכא לפטר מן העולם מה קתיב (שם ל"ג) ברוך ה' חילו ופעל גדיו תרצה, זהו הקטרת שבגדו שכפף את המלאך ויצרו במתניו, להודיעך כמה הקטרת תביכה, עד כאן בתנחומא. (יח) כי מטה אחד לראש בית אבותם. כלומר אף על פי שחלק השבט לכהנים ולויים, מטה אחד לראש בית אבותם.

(כ) והיה האיש אשר אבחר בו משהו יפרח והשפתי מעלי. הכתוב הזה יורה כי עדין היו מתלוננים אחר שנעשו בהם שלשה שבטים בליעה, ושרפה, ומגפה, ועל כן הצרף השם חבורה לעשות להם אות פריחת המטה אחר שלשת השבטים האלה, כי

אור החיים

שיהיה משללם ויעולם משה קח, לזה בא מאמר מאתם לעכוב, וטעם הדבר כדי שלא יהיה מקום לומר כי משה בחר להם עץ לא יצלח:

להעצר, ולזה הקדק לומר והמגפה נעצרה וילמעלה אמר ותעצר המגפה פרוש היתה לה מניעה מאהרן אבל הוא לא היה רוצה לפנוע מה שאין כן אחר כך גם המגפה הסכימה להיות נעצרה:

(יח) ואת שם אהרן תכתב על מטה לוי וגו'. ממה שלא צוה מקדם לקחת מטה לוי משה לוי יציד כי הוא בכלל הי"ב מטות שאמר בסמוך שנים עשר מטות ומטה לוי בכלל הי"ב, ואפשר לומר שככה עשו שלקחו עץ אחד וחקקוהו לי"ב חלקים וכל שבט לקח שיבא מכשורא ואין הפרש בין של אהרן לשל כלן שבזה יצדק המבחן, וכזה ידק מאמר הכתוב ויתנו אליו כל נשיאיהם וגו' ומטה אהרן בתוך מטותם פרוש חלק א' מתוך העץ שממנו לקחו מטותם. שוב בא לדי מאמר וז"ל (כמד"ר פי"ח) שאמרו פדברנו ע"כ:

(יז) ודבר אל בני ישראל וקח מאתם. אומרו דבר וגו' וקח מאתם שנגאה שהם ב' ענבים, לצד שיצו ה' על ישראל להביא המטות ועל משה לקחת מאתם לזה אמר דבר וקח, והגם שלא הזכיר תבאת ישראל, רמזה בכח ו' של וקח, עוד נראה טעם אומרו וקח בתוספות וא"ו להוסיף על ענין ראשון מלבד זכרון המחלות אשר עשאוהו וקויעי פחים וגו' עוד קח מאתם וגו' להראותם כי באהרן בחר לו יה:

(כ) והיה האיש אשר אבחר בו וגו'. ולא הספיק כל מה שעשה ה' בקרח, אולי שהיו חושבים כי מה שארע לקרח הוא על שדבר נגד משה וחלק עליו וה' ינקם נקם על כבוד נביאו נאמן ביתו ולעולם אפשר שייבחר בשאר השבטים לשרתו, לזה צוה ה' לעשות מבחן המטות ע"כ:

מאתם וגו' מאת כל נשיאיהם. טעם שהצרף לומר מאתם ולא הספיק לומר מאת כל נשיאיהם, לעכב שלא יקח המטות אלא מאתם ולא יקח משה בעדם, ואם היה אומר קח מאת נשיאיהם משה משה לא הייתי מתחייב לומר שהם נביאו והייתי אומר שהוא הדין שייקח משה בשבילם ושלוחו של אדם כמותו, או הייתי אומר שפונת אומרו מאת נשיאיהם וגו':

תִּלְוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵם מִלִּינִם
עֲלֵיכֶם: (כא) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּנוּ אֵלָיו | כָּל־נִשְׂיֵאֵיהֶם
מִטָּה לְנִשְׂיָא אֶחָד מִטָּה לְנִשְׂיָא אֶחָד
לְבֵית אֲבֹתָם שְׁנַיִם עָשָׂר מִטּוֹת וּמִטָּה
אֶהְרֹן בְּתוֹךְ מִטּוֹתָם: (כב) וַיָּנַח מֹשֶׁה
אֶת־הַמִּטּוֹת לִפְנֵי יְהוָה בְּאֹהֶל הָעֵדוּת:
(כג) וַיְהִי מִמַּחֲרַת וַיָּבֹא מֹשֶׁה אֶל־אֹהֶל
הָעֵדוּת וְהִנֵּה פָּרַח מִטָּה־אֶהְרֹן לְבֵית
לְוִי וַיֵּצֵא פָּרַח וַיִּצֵּץ צִיֵּץ וַיִּגְמַל שְׁקָדִים:
(כד) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה אֶת־כָּל־הַמִּטּוֹת מִלִּפְנֵי
יְהוָה אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּרְאוּ וַיִּקְחוּ
אִישׁ מִטָּהוּ: פ שֵׁשִׁי (כה) וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה הֲשִׁב־אֶת־מִטָּה אֶהְרֹן לִפְנֵי
הָעֵדוּת לְמִשְׁמֶרֶת לְאוֹת לְבְנֵי־מְרִי
וּתְכַל תִּלְוֹנָתָם מֵעַלְי וְלֹא יָמָתוּ:

תורעמת בני ישראל די
אנון מתרעמין עליכון:
כא ומליל משה עם בני
ישראל ויהבו ליה כל
ברכביהון חוטרא לרפא
חד חוטרא לרפא חד לבית
אבהתהון תרי עשר
חוטרין וחוטרא דאחרן
בגו חוטריהון: כב ואצנע
משה ית חוטריא קדם יי
במשפנא דסהדותא:
כג והנה פימא דבתרוהי
ועאל משה למשפנא
דסהדותא והא נעא
חוטרא דאחרן לבית לוי
ואפק ללבין ואנץ גץ
וכפית שיגדין: כד ואפיק
משה ית כל חוטריא מן
קדם יי לות כל בני ישראל
ואשתמודעו ונסיבו גבר
חוטריה: כה ואמר יי
למשה אתיב ית חוטרא
דאחרן לקדם סהדותא
למטרא לאת לעמא
סרכנא ויסופן תורעמתהון
מן קדמי ולא ימותון:

רשי

* והרעת זרחה צמלחו (דני הימס' כו, יע.), ותרגמו
* וכפית שגדין, כמין אשכול שקדים, יחד כפומים זה
על זה: (כה) ותכר' תלונתם. כמו ותכלה תלונתם,
לשון זה שם מפעל יחיד לשון נקבה, כמו * תלונתם
ממורוי"ש ש'לע", ויש חילוק בין * תלונותם לתלונתם,
תלונתם תלונה אחת, * תלונותם שם דבר לשון יחיד,
ואפילו הם תלונות הרבה: דמשמרת לאות. לזכרון,
שבחרתי צהרן הכהן ע, ולא ילזו עוד על הכהונה:

(כא) בתוך מטותם. הניחו צמלע, שלא יאמרו מפני
שהניחו נלד שכינה פרח: (כג) ויצא פרח. כמשמעו:
ציץ. הוא חננת הפריי כשהפרח נופל: ויגמל שקדיום.
כשהוכר הפרי הוכר שהן שקדים, לשון * וגלגל הילד
ויגמל (בראשית כא, ט), ולשון זה מני כפרי האילן, כמו
* ובוטר גומל יהיה נלד (ישעיה יח, ה). ולמה שקדים,
הוא הפרי הממהר להפריח מכל הפירות, אף המעורר
על הכהונה פורענותו ממהרת לנא, כמו שמזינו בעויה,

עיקר שפתי חכמים

ג ר"ל על פרח א"ל ציור ולכן כחז כמשמעו ועל זין פירש שזו חננת הפרי: ע שמאחר שפרח מטה אהרן וזוה יודע שצמר ה'
באהרן יותר מנשאר בני לוי לתת לו הכהונה ולזרעו אחרי:

במדבר יז קרח

שעה

תורה תמימה

(כה) לפני העדות למשמרת. תניא, משנגנו ארון נגנו שמן המשחה וצנצנת המן ומקלו של אהרן, [מנה"מ], אמר ר' אלעזר, אתיא משמרת משמרת [מצנצנת המן] [הוריוח יב].

בעל הטורים

המשיח שבימיו תחזור הכהונה ויפרח מטה אהרן: (כג) פרח. ציץ. שקדים. כנגו ב' שטרערו על הכהונה קרח וירבעם ועזריהו: שקדים. בני

דעת זקנים

(כג) והנה פרח מטה אהרן. משמע דתרי עניני פרח היו שם דמצד אחד פרח ואותן פרחים עמדו ולא נפלו לעולם

ואחרי כן ויגמל שקדים שאילו כן היה הענין תחלה הנה לא היתה נראה לא הפריחה ולא הניצה וגם לא היה לו לכתוב והנה פרח אלא והנה גמל שקדים מטה אהרן לבית לוי: (כה) לאות לבני מרי. לדורות הבאים שירצו למרוד כגון עזריהו: ותכל תלונתם. ותכלה את תלונתם של ישראל. כמו — צו צוה:

אוצרות התורה

אוצרות השמות רמב"ן

(כה) למשמרת לאות. לזכרון שפכתמי לאהרן לכהן, ולא ילינו עוד על הפהנה, לשון רש"י. ואין

המטה הנה אות רק על מטה לוי שנקבר משאך השבטים, לא על אהרן שתהיה לו הפהנה:

רבינו בחיי

וכן לשון זה של שקדים נזכר על מדת הדין לעולם, ויגמל שקדים, מקל שקד אני וראה, פלומר ענף עם השקדים שבו שהם מרים, רמו על פרענות ועל מרידות מדת הדין המתוחה ברחוקן בית המקדש על ידי נבוכדנצר שפון אמר גם כן (שם) סיר נפוח אני ראה ופניו מפני צפונה, וכן כתוב מפניו (דניאל ט) וישקד ה' על הרעה. ואם בן המטה הנה שגמל שקדים, מתוך שם הפרי ומהירחו וטעמו אנו למדין שכל המערער על הפהנה הקדוש ברוך הוא ממהר להפרע ממנו ומותח כנגדו מדת הדין, כמו שמצינו בעזריהו המלך ששלח ידו להקטיר קטרת במקום כהן, וכתוב בו (דברי-הימים ב' כ"ו) והצרעת זרחה במצחו. (כד) ויראו ויקחו איש מטהו. כי הפיר כל אהד מהם מטהו מתוך שכתב בו את שמו.

והנה נתבאר בכל האותות האלה כי נבואת משה אמתית וקיימת, ונשתפרו דברי החולקים המסתפקים בדברי משה האומרים עליו כי הוא הנה עושה המעשים מדעתו ואז ידעו בברור כי הפל מאת השם יתברך.

(כא) ומטה אהרן בתוך מטותם. שלא יאמרו לפי שהניחו לצד השכינה פרח.

(כג) והנה פרח מטה אהרן לבית לוי. שהוא מטה בית לוי.

ויצא פרח ויצץ ציץ ויגמל שקדים. מה שגמל שקדים ולא פרי אחר, שהוא פרי מקבד וממהר לצאת משנה לשנה יותר משאך פרות, ומפני זה נקראו שקדים מלשון שקייה, (כמו שכתוב) (ויקרא א') כי שקד אני על דברי לעשותו. והפרי הנה מר מתחלתו.

ספורנו

(כד) ויראו ויקחו איש מטהו. לכונן סימנם בכתיהם ששם החלף.

אור החיים

שנראה ח"ו הפתחת היכלת שמבקש אחר פרי שממהר, לזה אמרו כי יש טעם בדבר שהצריך להפריח שקדים ולא פרי אחר לומר שממהר לפרע וכו' שזולת זה הנה מוציא תרוב ע"כ:

(כג) ויגמל שקדים. רז"ל אמרו (שם) טעם שקדים להעיר שכל המערער על הפהנה פרענותו ממהרת לבוא ע"כ, ונראה שהכרחו לומר כן שאין ראוי לבעל הגס לבקש פרי הממהר להפריח

(כו) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ
 בֶּן עֶשְׂרֵה: פ (כו) וַיֹּאמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל
 אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר הֵן גִּוְעֵנו אָבְדָנוּ כִּלְנוּ
 אָבְדָנוּ: (כח) כָּל הַקָּרֵב | הַקָּרֵב אֶל־
 מִשְׁכַּן יְהוָה יָמוֹת הָאֵם תִּמְנוּ לַגֹּועִ:
 ס יח (ס) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן אַתָּה
 וּבְנֵיךָ וּבֵית־אָבִיךָ אַתָּךְ תִּשְׂאוּ אֶת־
 עֹן הַמִּקְדָּשׁ וְאַתָּה וּבְנֵיךָ אֶתְּךָ תִּשְׂאוּ
 אֶת־עֹן כְּהֵנְתְּכֶם: (ב) וְגַם אֶת־אַחֶיךָ
 מִטָּה לְוֵי שֵׁבֶט אָבִיךָ הַקָּרֵב אַתָּךְ

כו וַעֲבַד מֹשֶׁה כְּמֹה כְּמֹה דִי
 פִּקִּיד יֵי יְתִיה בֶּן עֶבֶד:
 כו וַאֲמָרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל
 לְמֹשֶׁה לְמִימַר הָא מִנְנָא
 קִטְלַת חֲרָבָא הָא מִנְנָא
 בְּלַעַת אֲרַעָא וְהָא מִנְנָא
 דְּמִיתוּ כְּמוֹתָנָא: כח כל
 דְּקָרֵב מִקָּרֵב לְמִשְׁכַּנָּא דִּי
 מְאִית הָא אֲנִחְנָא סִיפִין
 לְמַמְת: א וַאֲמַר יֵי לְאַהֲרֹן
 אַתָּ וּבְנֵיךָ וּבֵית אָבִיךָ עִמָּךְ
 תִּסְלַחֲוּן עַל חוֹבֵי מִקְדָּשָׁא
 וְאַתָּ וּבְנֵיךָ עִמָּךְ תִּסְלַחֲוּן
 עַל חוֹבֵי כְּהֵנְתְּכוֹן: ב וְגַם
 יְת אַחֶיךָ שְׁבֻטָא דְּלוֹי
 שְׁבֻטָא דְּאָבִיךָ קָרִיב לְוִיתָךְ

תו"א כל הקרב הקרב סנהדרין פא.

בעל הטורים

שאיין לו אשה כדכתיב אעשה לו עור כנגדו וכן מי שאינו לומר תורה כדכתיב שם ותושיה נדחה ממני חשוב כמת כדכתיב האם תמנו לגוע:

(כח) לבני מרי. מכאן למד משה שקראם ממרים: (כח) האם. ב' במסורה. האם תמנו לגוע ואידך באיוב האם אין עורתי בי וגו' שמי

רש"י

עמרם: תשאו את עון המקדש. עליכם אני מטיל
 עונש הזרים שיחטאו זעסקו הדברים המקודשים
 המסורים לכם, הוא האהל והארון והשלחן וכלי הקדש,
 אחס חשבו ותזהירו על כל זר הנעל ליגע: ואתה ובניך.
 הכהנים: תשאו את עון כהנתכם. שאינה מסורה
 ללוים, ותזהירו הלוים השוגגים שלא יגעו אליכם
 זעזומכם: (ג) וגם את אחיך. בני גרשון ובני מררי:

(כח) כל הקרב הקרב וגו'. אין אלו יכולין להיות
 זהרין צדק, כולנו רשאים להכנס לחצר אהל מועד פ,
 ואחד שיקריב עלמנו יומר מחזריו ויכנס לתוך אהל
 מועד, ימות: האם תמנו לגוע. שמה הופקרנו למיתה:
 (א) ויאמר ה' אל אהרן. למשה אמר שיאמר ל אהרן,
 לזהירו על תקנת ישראל שלא יכנסו למקדש (ספרי
 קו): אתה ובניך ובית אביך. הם בני קהת ר אבי

עיקר שפתי חכמים

פ הקרב הראשון היינו להחזר. והקרב השני הוא צמח האהל ויחפרט הכמוז כל הקרב הלא הכל יקרנו אל החזר והיה כל הקרב
 אל משכן ה' כי יקרב עוד יומר הוא ימות: ק זה א' מ"ג מיעוטים שפרש"י גרש פ' ויקרא שזמנא למשה ולא לאהרן. וזק
 שזמן נאמר ויאמר ה' אל אהרן אך ממש מקודש ויאמרו ב"י אל משה גו' והוא שאל זמנא להקני'ה וזוואלי השיבו ג"כ למשה
 ולא לאהרן. ומ"ש אל אהרן ר"ל שמה יאמר לאהרן: ר ומ"ש את עון המקדש הם דברים המקודשים שני קהת נושאים אותם:

פ הקרב הראשון היינו להחזר. והקרב השני הוא צמח האהל ויחפרט הכמוז כל הקרב הלא הכל יקרנו אל החזר והיה כל הקרב
 אל משכן ה' כי יקרב עוד יומר הוא ימות: ק זה א' מ"ג מיעוטים שפרש"י גרש פ' ויקרא שזמנא למשה ולא לאהרן. וזק
 שזמן נאמר ויאמר ה' אל אהרן אך ממש מקודש ויאמרו ב"י אל משה גו' והוא שאל זמנא להקני'ה וזוואלי השיבו ג"כ למשה
 ולא לאהרן. ומ"ש אל אהרן ר"ל שמה יאמר לאהרן: ר ומ"ש את עון המקדש הם דברים המקודשים שני קהת נושאים אותם:

רשב"ם

דעת זקנים

(כו) אבדנו. ויאבדו מתוך הקהל א"כ כולנו אובדים מדי
 יום ביום. כיצד כל הקרב הקרב כל איש ואיש אשר
 יקרב אל המשכן לשומר או אל כלי המשכן עם הלוים
 ימות שעדיין לא התרה במ הקב"ה שעדיין לא נכתב
 והזר הקרב יומת. ולכן הוא מזהירים בפרשה זו וזר לא
 יקרב אליכם והזר הקרב יומת שמכאן ואילך לא יקרבו

ומצד אחד ויצא פרח ונפל כדרך כל פרחי אילנות ויצץ
 ציץ ויגמול שקדים. וראיה מיומא ומפרק מקום שנהגו
 דמסיק על אותן דברים שנגזרו ו"א אף מקלו של אהרן
 שקדיה ופרחיה נגזרו מכלל דפרחים היו ועמדו לעולם
 ומצד אחד השקדים:

כלל ולא ימותו שאפילו בפרשת אמור אל הכהנים שכתוב שם דבר אל אהרן לאמר איש מזרעך אשר יהיה בו

רשב"ם

אבל בעמוד' זרים במשכן ובכליו לא ראינו עדיין חיוב מיתה: (א) ויאמר ה' אל אהרן וכוונתך וגו'. וזר לא יקרב. והזר הקרב יומת. הרי הזהרתים בחיוב מיתה. ומעתה אין

מום לא יגש להקריב לחם ה'. שם לא פסל אלא בעלי מומים אבל זרים לא פסל. ומה שפסל שם בפ' אמור אליהם כל איש אשר יקרב וגו' באובד בטומא' הגוף מדבר

רמב"ן

ואפֿשר שפיֿן שְׂנוֹדַע בַּמִּטָּה שְׂאִין הַשֵּׁם חֲפִץ בַּבְּכוֹרוֹת וְהוּא חֲפִץ בַּשֵּׁבֶט לוי, שְׂתִיחָה הִקְהִינָה לְאַהֲרֹן בְּלֹא תַרְעוּמָת, כִּי הוּא הַנִּכְבָּד בַּשֵּׁבֶט וְהַנְּשִׂיא בָהֶם בַּמִּטָּה וְלוֹ תֵּאוֹת שְׂרָרַת הַשֵּׁבֶט הַהוּא. וְאִינוּ נִכּוֹן בְּעֵינֵי, כִּי גִרְשׁוֹן בְּכוֹר לוי:

וְהַנִּכּוֹן, לְמִשְׁמַרַת לְאוֹת, עַל שֵׁבֶט לוי תְּמוּרֵי הַבְּכוֹרוֹת, כִּי הִשְׂרֵפָה אוֹת עַל הַהִקְהָה וְהִפְרַח עַל הַלְוִיָּה כְּמוֹ שִׁפְרָשְׁתִּי (בַּסּוּק ו'). וְזֶה טַעַם פִּרַח מִטָּה אַהֲרֹן לְבֵית לוי (פּוּטוֹק כג), כִּי לְכָל בֵּית לוי פִּרַח וּבְכוּרוֹתָם:

רבינו בחיי

שְׁהִיו הַמִּיתִים בַּמַּגֵּפָה אֲרַבְּעָה עָשָׂר אֶלֶף וּשְׁבַע מֵאוֹת. וְכֵן תִּרְגַּם אֲנָקְלוּס הָא מְנַגָּא קְטַלַת חֲרַבָּא הָא מְנַגָּא בְּלַעַת אֲרַעָא וְהָא מְנַגָּא דְמִיתוּ כַּמְתַּנָּא, תַּרְגוּם גּוֹעַנְנֵי קְטַלַת חֲרַבָּא, וְהוּא כְּנֻזֵי לְאֵשׁ שִׁינְצָאָה מֵאֵת ה' שֶׁהוּא מִדַּת הַדִּין, וְכֵן חֲרַבּוּ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִיא מִדַּת דִּינּוּ בְּעֵינֵי שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה כ"ז) יִקְדֹּד ה' בַּחֲרַבּוֹ הַקֶּשֶׁה וְגו'.

(כז) הֵן גּוֹעַנְנֵי. דִּי לְנוּ שְׂנוּעֵנוּ וְאֲבָדְנוּ. וְהִנֵּה כָּל הַקָּרֵב אֶל מִשְׁפַּח ה' מִמִּיתָה. וְכַפֵּל הַקְּרִיבָה שֶׁהַזִּכִּיר קְרִיבָה אַחַר קְרִיבָה לֹמַר כֹּל מִי שִׁיִּקְרַב אֶל הָאֱהָל יוֹתֵר מִחֲבָרוֹ יָמוּת כְּמוֹת הַשְּׂרוּפִים, וְיִמִּי יִמֵּן וְתִמְנֵן לְגֹעַ. אִזְּ אָמַר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְאַהֲרֹן שֶׁמְנַהֵו נְשִׂיא עַל שֵׁבֶט לוי לְהַזְהִיר שֶׁלֹּא יִכְשִׁילוּ הַלְוִיִּם אֶת יִשְׂרָאֵל.

(א) תִּשְׂאוּ אֶת עֵזוֹן הַהַתְּקַם. אִם לֹא תִשְׂמְרוּ הַהִקְהָה הָעֵזוֹן עֲלֵיכֶם. וְאַתֶּם וּבְנֵיךָ אֲתָם לִפְנֵי אֱהָל הַעֲדוּת, כְּלוֹמַר אֲתֶם תִּהְיוּ לִפְנֵי תְּמִיד. וְדַרְשׁוּ בַּסְּפָרִי, הַכֹּהֲנִים הֵיוּ מְכַפְּנִים וְהַלְוִיִּם מְבַחוּץ, כְּלוֹמַר לְשֹׂמֵר אוֹתוֹ וְלִלְכַת בְּפִלְלוֹת סִיבִיבוֹתָיו דֶּרֶךְ כְּבוֹד וּמַעֲלָה.

וְיִתְכּוֹן לְפָרֵשׁ הֵן גּוֹעַנְנֵי אֲבָדְנוּ כְּלָנוּ אֲבָדְנוּ, שְׂבָאָר הַכְּתוּב שְׁלֹשֶׁת הַשְּׂפֹטִים הַנִּצְעָשִׁים בַּמַּחְלָלֹת הַזֶּה, הַבְּלִיעָה, וְהַשְּׂרָפָה, וְהַמַּגֵּפָה, וְכִמוֹ שְׂבָאָרְתִּי כָּר, וְיִאמַר הֵן גּוֹעַנְנֵי בַּשְּׂרָפָה, אֲבָדְנוּ בַּבְּלִיעָה, הוּא שְׂפֹתוֹב וְיִאֲבָדוּ מִתּוֹךְ הַקֶּהֶל, כְּלָנוּ אֲבָדְנוּ בַּמַּגֵּפָה,

ספורנו

הַשְּׂפֹטִים לְהַתְּקַם תִּשְׂאוּ אֶת עֵזוֹנוֹ. וְאַתֶּם וּבְנֵיךָ אֲתָם תִּשְׂאוּ אֶת עֵזוֹן הַהַתְּקַם. עֲלֵיכֶם בְּלִבְדֹּ לְשֹׂמֵר שֶׁלֹּא יִקְרַב זֶר לְעִבְדוֹת כְּהִנֵּה.

(א) אֲתָם וּבְנֵיךָ וּבֵית אָבִיךָ אֲתָם תִּשְׂאוּ אֶת עֵזוֹן הַמַּקְדֵּשׁ. שֶׁלֹּא יִקְרַב טָמֵא וְלֹא זֶר לִפְנֵים מִמְּחִיצָתוֹ, שֶׁזֶה מְטַל עַל כָּלֶם וְאִם יִקְרַב מִחֲסוּדוֹן

אור החיים

שְׁעַד עֵתָה לֹא הִיָּה מְדַבֵּר בָּהֶם, אֲלֵא נִרְאָה פְּרוּשׁ בֵּית אָבִיךָ זֶה מִשֶּׁה וְיִכְמָאן דְּאָמַר (וּבְחִים ק"ב.) שֶׁלֹּא פִּסְקָה כְּהִנֵּה מִמִּשֶּׁה, וְאֶפְלוּ לְמָאן דְּאָמַר שֶׁלֹּא נִתְכַּהֵן מִשֶּׁה אֲלֵא בְּשִׁבְעַת יְמֵי הַמְּלוּאִים סוֹכְרֵי אֲנִי שֶׁלֹּא נֶאֱסַר לְכַנֵּס לְמִקּוּם דְּרִיסַת רַגְלֵי הַכֹּהֲנִים, וְרַז"ל אָמַרו (ספרי) וְזֶה לְשׁוֹנֵם בֵּית אָבִיךָ אֵלּוּ הַלְוִיִּם מְלַמֵּד שְׁהַלְוִיִּים מְזַהְרִים עַל יְדֵי הַכֹּהֲנִים עַד כָּאן לְשׁוֹנֵם, וְזֶה דֶּרֶךְ דְּרִישׁ לְדִרְשׁ בְּכַתוּב הַהֵלְכוֹת שֶׁהִיוּ לָהֶם מְסִינֵי:

(כו) וַיַּעַשׂ מִשֶּׁה בַּאֲשֶׁר וְגו' כֵּן עָשָׂה. טַעַם שֶׁכָּפַל הַדְּבָר יִרְצָה עַל זֶה הַדֶּרֶךְ וַיַּעַשׂ בַּאֲשֶׁר עֲזָה ה' וְגו' פְּרוּשׁ תִּכְף וּמִיד כְּשֶׁעָזְרוּ וְלֹא אַחַר, בַּאֲשֶׁר עֲזָה ה' פְּרוּשׁ לְהַשִּׁיב כֵּן עָשָׂה, וְכַפִּי זֶה מֵאֲמַר בַּאֲשֶׁר נִמְשָׁךְ לְמַעֲלָה וּלְמַטָּה: (כח) כֹּל הַקָּרֵב הַקָּרֵב וְגו'. נִתְעוּרְרוּ עֵתָה וְלֹא קִדְם הִגַּם שֶׁכָּבֵר נֶאֱמַר לָהֶם דְּבָר זֶה, עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרִם (שֶׁהִשִּׁיר בְּפִי יִשְׁקִי) מָאן דְּנִכְסִים לִיהַ חוּנָא מְחַבְּלָא וְכו':

אֲתָם וּבְנֵיךָ וּבֵית אָבִיךָ. פְּרוּשׁ בֵּית אָבִיךָ נִרְאָה בְּעֵינֵי שְׂבָאָה עַל מִשֶּׁה שֶׁהוּא מְאָבִיו שֶׁגַם עָלָיו בָּאָה הָאֲזִיקָה, דְּאֵלוּ עַל הַקְּהָתִים הִלָּא כָּהֵם כְּשֶׁאֵר יִשְׂרָאֵל בְּהִכְנַסַת מִשְׁפַּח ה', וְעוֹד מִמֶּה שֶׁאָמַר בַּסּוּמֹךְ וְגַם אֶת אֲחִיךָ מִטָּה לוי וְגו' יִגִּיד

אֲתָם וּבְנֵיךָ וּבֵית אָבִיךָ. פְּרוּשׁ בֵּית אָבִיךָ נִרְאָה בְּעֵינֵי שְׂבָאָה עַל מִשֶּׁה שֶׁהוּא מְאָבִיו שֶׁגַם עָלָיו בָּאָה הָאֲזִיקָה, דְּאֵלוּ עַל הַקְּהָתִים הִלָּא כָּהֵם כְּשֶׁאֵר יִשְׂרָאֵל בְּהִכְנַסַת מִשְׁפַּח ה', וְעוֹד מִמֶּה שֶׁאָמַר בַּסּוּמֹךְ וְגַם אֶת אֲחִיךָ מִטָּה לוי וְגו' יִגִּיד

וַיָּלוּ עֲלֶיךָ וַיִּשְׂרְתוּךָ וְאַתָּה וּבְנֵיךָ
 אֶתְךָ לְפָנַי אֶהְלֵה הָעֵדוּת: (ג) וְשִׁמְרוּ
 מִשְׁמֶרְתְּךָ וּמִשְׁמֶרֶת כָּל־הָאֶהָל אֶתְךָ
 אֶל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא
 יִקְרְבוּ וְלֹא־יָמְתוּ גַם־הֵם גַּם־אַתֶּם:

וַיִּתּוֹסְפוּן עֲלֶיךָ וַיִּשְׁמְשׁוּןךָ
 וְאַתָּה וּבְנֵיךָ עִמָּךְ קָדָם
 מִשְׁפָּנָא דְסִדְדוּתָא:
 ג וַיִּטְרוּן מִשְׁרֶתְךָ וּמִשְׁרֶת כָּל
 מִשְׁפָּנָא בְרַם לְמִנֵּי קוּדְשָׁא
 וְלִמְדַבְחָא לֹא יִקְרְבוּן וְלֹא
 יָמוּתוּן אַף אֵינִינן אַף אֶתְוּן:

ת"ר"א וילוו עליך וישרתוך תמיד כו: ולא ימתו ערכין יא:

תורה תמימה

(ב) וילוו עליך וישרתוך. ת"ר, וילוו עליך וישרתוך, בעבודתך הכתוב מדבר, אתה אומר וכו' או אינו אלא בעבודתם, כשהוא אומר [פ' ד'] ונלוו עליך ושמרו — הרי בעבודתם אמור, הא מה אני מקיים וילוו עליך וישרתוך — בעבודתך הכתוב מדבר, הא כיצד, כהנים שומרים מלמעלה ולוים מלמטה [תמיד כו:]. (ג) גם הם גם אתם. מניין לעיקר שירת לוים מן התורה וכו', ר' יונתן אמר מהכא, ולא ימותו גם הם גם אתם, מה אתם בעבודת מזבח אף הם בעבודת מזבח [ועינין יא.]. גם הם גם אתם. תנ"ה, ולא ימותו גם הם גם אתם בשלהם והם בשלכם — במיתה הם בשלהם אינן במיתה אלא באזהרה [שם שם].

בנין הטורים

(ד) ונלוו. ד' במסרה הכא ואידך ונלוו עליהם רבים בחלקקות ונלוו גוים רבים אל ה' ביום ההוא והיו לי לעם ציון ישאלו דרך הנה פניהם כרכתיב ומן המשכילים ישלחו וגו' עד עת קץ אבל כשיבא הקץ ונלוו

רש"י

ויזוּו. וימתנוו אליכם ש, לזהיר גם את הזרים מלהתקרב אליהם: וישרתוך. נשמירת השערים, ולמנוח מהם גזרנין ת ואמרכלנין:

עיקר שפתי חכמים

ש ר"ל נזאת יתעבדו עמך שמועדיהם שאלהם שאלו יענו בעבודת הכהונה, כן מזהירים הלויים לשמור את ישראל מלגוע בעבודת הלויים: ת ג"כ מין גזר ועי' נרש"י (ירמיה ס"ו ב):

רבינו בחיי

(ג) ולא ימתו גם הם גם אתם. מִכָּאֵן שְׂאִין הַכֹּהֲנִים וּבְנֵיהֶם לַחֹף עֲבוֹדַת הַלְוִיִּם וְשִׂאִין לְבָא בְּעֲבוֹדַת הַלְוִיִּם וְלֹא הַלְוִיִּם בְּשֵׁל כֹּהֲנִים, וְאֵף הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם בְּעֲצָמָם מִעֲבוֹדָה לְעֲבוֹדָה, אֲלֵא כְּעִנְיָן שְׁפָתוֹב (פְּמִדָּר ד') אִישׁ עַל עֲבוֹדָתוֹ וְגו'. וְכֵן דְּרָשׁוּ בְּסִפְרֵי, אַף אֵל כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ וְאֵל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִקְרְבוּ, הֲרֵי אֲזַהְרֶה, וְלֹא יָמְתוּ הֲרֵי

ספורנו

(ב) וישרתוך. בַּמָּה שֶׁהוּא מִשְׁמֶרְתְּךָ וּמִשְׁמֶרֶת בְּנֵיךָ בְּלִבְךָ. וְאַתָּה וּבְנֵיךָ אֶתְךָ לְפָנַי אֶהְלֵה הָעֵדוּת. וְהִסְדֵּר יְהִיָּה כֵּן: שׁ"אֶתָּה וּבְנֵיךָ" תִּשְׁמְרוּ לְפָנַי קֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים, שֶׁהוּא אֶהְלֵ לְאֶרֶן אֲשֶׁר בּוֹ לוחות ה"עדות". (ג) ושמרו משמרתך ומשמרת כל האהל. וְהַלְוִיִּים

אור החיים

רבי יהושע בן חנניא לסייע את רבי יוחנן בן
גדגדא בהגפת דלתות אמר לו חזר לאחוריק
שפבר אתה מתחביב בנפשיך שאני מן השווערים
ואתה מן המשוררים עד כאן, הרי שבין לוי חביב
על עבודת בן לוי אחר, ואנו שומעין גם בן
שאפלו אינו אלא מסייע חביב מיתה והוא פסק
רמב"ם עצמו:

והגם שמהתלמוד משמע בהפך הכריע הרמב"ם
בגרסת ספרי מב' טעמים, א' כי לדברי
התלמוד בין לקא סלקא דצמא בין למה שדחה
התלמוד דכלי עלמא באזהרה בין לרבי יהושע
בין לרבי יוחנן אין המשורר יכול להיות שוער
ולא נחלקו אלא במסייע אם בן מה הוא זה
שאומר רבי יוחנן חזר בד שאתה מן המשוררים
וכו' הלא גם רבי יהושע יודע זה, ולא היה לו
לומר אלא חזר שאף המסייע אסור משום גזרת
רבנן, ועוד כשנאמר שהמשורר אינו יכול להיות
שוער מה לי שוער לבדו או עם אחר הלא
מלאכת השווערים בך היתה שהיו מתקבצים
בכנפיא להגפת שוערים ולפתיחתם וכלן נקראים
שווערים, ולכשנאמר שמשורר ששוער חביב מיתה
בין שער לבדו בין שער עם אחרים, ותלמוד
ערכין שהבין שהמסייע משום גזרה לפי גרסת
הברייתא שהיתה לו שלא הופר בה שפבר אתה
מתחביב בנפשיך והקשה לו [ל]התלמוד במה
חולקים רבי יהושע ור' יוחנן והכרח לישוב
מתקנתם בדרך זה ולומר שזמן התורה אין אסור
אלא לבדו ולא מסייע וחכמים הוא שגזרו מסייע
וכזה נחלקו רבי יהושע ורבי יוחנן, אכל לפי
גרסת ספרי אפלו מסייע אסור מן התורה והספרי
מסייעת:

והגם שבכל פיוצא בזה אין אנו חולכים אלא
אחר גרסת הברייתא המובאים בגמרא
ואין אנו חוששין לנסח הברייתא וזליתם ומכל
שכן לדרך שבא מבאר בגמרא כמו מה שלפנינו
שאומר הש"ס בפרוש מסייע גזרה, כאן יש טעם
נכון בדרך כי הרי לפניך אב"י שאומר בפרוש
נקטינן משורר ששוער בשל חברו במיתה זה
יצדיק גרסת ספרי שאמר לו רבי יוחנן שאתה
מתחביב בנפשיך, כי לפי גרסתא שהביא התלמוד

גם הם גם אתם. פשט הכתוב הוא גם הם
קישוראל הקרבינ גם אתם בעדם כמו שקדם
לומר אתה וגו' תשאו עון וגו'. ור"ל אמרו
בערכין (ערכין י"א): וזה לשונם תנא גם הם גם אתם,
אתם בשללהם והם בשלכם במיתה, הם בשללהם
אינם במיתה אלא באזהרה, אמר אב"י משורר
ששוער בשל חברו במיתה עד כאן. וכתב רש"י
דלית ליה לאב"י הא מתניתא דקתני הם בשללהם
אינה במיתה ואשפח תנא דקאי בותיה עד כאן:
ורמב"ם ז"ל בפרק ג' מהלכות פלי המקדש כתב
וזה לשונו או שסייע לוי במלאכה שאינה
מלאכתו חביב מיתה שגאמר ולא ימתו אבל כהן
שעבד עבודת לוי אינו במיתה אלא בלא תעשה
עד כאן. וקשה לכל מה שכתב רמב"ם, בין מה
שכתב או שסייע בן לוי וכו' שהרי לכל הסברות
שהביא בגמרא לא משמע בן, אם כתנא דברייתא
הרי קתני בפרוש הם בשללהם אינם במיתה, אם
כתנא של מעשה רבי יהושע בן חנניא, אם כמו
שעלה על דעת התלמוד שאמר תנאי היא שרבי
יהושע סובר המשורר ששוער באזהרה ולא גזרו
מסייע ורבי יוחנן סובר במיתה וגזרו מסייע אם
בן בין למר ובין למר מסייע אינו אלא גזרה
מדרבנן ולמה פסק רמב"ם או שסייע בן לוי
וכו' במלאכה וכו' חביב מיתה, ואם לפי מה
שדחה הש"ס דכלה עלמא באזהרה וכו' אם בן
משורר ששוער ממש אינו חביב ומכל שכן מסייע.
ואם דעת רמב"ם הוא כאב"י, ב' תשובות בדרך,
א' שאב"י לא אמר שסייע אלא משורר ששוער
ומדברי הש"ס מוכח שיש הפרש בין העושה
למסייע, ב' שאב"י דורש חייב לזה מפסוק והזר
הקרוב יומת ורמב"ם ז"ל כתב דכתיב ולא ימתו
שהוא פסוק ולא ימתו גם הם גם אתם, בין
מה שכתב רמב"ם בדין כהן שעבד עבודת לוי
שאינו במיתה קשה כי מהברייתא שהביא בש"ס
(ערכין) שאמרה אתם בשללהם והם בשלכם במיתה
ולא הביא התלמוד תנא שחולק בדרך משמע
שכן עלה בידם הדבר, ולמה יחלק הרמב"ם
על הגמרא:

ונראה כי רמב"ם ז"ל תלא זיניה בכרייתא הבאה
בספרי (ספרי וזשא) וזה לשונם וקבר בקש

(ד) וַנְּלוּ עֲלֶיךָ וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת אֹהֶל מוֹעֵד לְכֹל עֲבֹדַת הָאֹהֶל וְזָר לֹא־יִקְרַב אֵלֵיכֶם: (ה) וְשָׁמְרֶתֶם אֶת מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ וְאֶת מִשְׁמֶרֶת הַמִּזְבֵּחַ וְלֹא־יְהִי עוֹד קֶצֶף עַל־בְּנֵי

ד וַיִּתּוֹסְפוּן עֲלֶיךָ וַיִּטְרוּן יַת מִטְרַת מִשְׁפָּן זְמַנָּא לְכֹל פּוֹלְחָן מִשְׁפָּנָא וְחִילּוּנֵי לָא יִקְרַב לְוַתְכוּן: ה וַתִּטְרוּן יַת מִטְרַת קוֹדֶשָׁא וְיַת מִטְרַת מִדְּבָחָא וְלֹא יְהִי עוֹד רוּגְזָא עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

תו"א ונלוו עליך תמיד שם: וזר לא יקרב זבחים טז. ושמרתם את משמרת

הקודש חגיגה יא:

תורה תמימה

(ד) וזר לא יקרב אליכם. [אזהרה לזר שלא יקרב לעבודה מניין, ת"ל וזר לא יקרב אליכם] [ובחיים טו.]. (ה) ושמרתם את משמרת הקדש. הרי זה אזהרה לבד להזהיר את הכהנים שתהא עבודה כתקונה, שכשעבודה כתקונה מכלה את הפורעניות לבא לעולם [ספרי]. ולא יהיה עוד קצף. מה ת"ל עוד, אלא שכבר קצף, שנאמר כי יצא הקצף [שם].

רש"י

(ד) וזר לא יקרב אליכם. אמסא * אני מזהיר על כך: (ה) ולא יהיה עוד קצף. כמו שהיה כבר, שנאמר * כי יצא הקצף (במדבר יז, יא. ספרי קטז):

עיקר שפתי חכמים

א למעלה הזוהרים על הזוהרים על ישראל שלא יגעו לעבודת הכהונה:

רבינו בחיי

(ד) ושמרו את משמרת אהל מועד. והשמירה לגדלה ולמעלה, כמו שאמרו אינו דומה פלטרין שיש עליה שומרים לפלטרין שאין עליה שומרים.

ספורנו

(ד) ושמרו את משמרת אהל מועד. לפנים מן הקלעים (ה) ושמרתם את משמרת הקדש. ואתם הכהנים תשמרו את משמרת המשכן לפנים מן הקרשים. והוא כל הקצור.

אור החיים

דחוקה היא דעת אב"י כמו שדחה התלמוד, והגם שהש"ס הקשה לאב"י ודחה דבריו, לא היה בפני אב"י לומר שאותו חוב ואלו היה היה עומד אב"י ודאי שהיה מביא הוכחה מההיא שהובאה בספרי:

ועוד הצצתי מבין ריסי עיניו של אב"י שעל אותה של ספרי נטע אהל אפרנו, ממה שהוכיח חייב מיתה למשורר ששער מפסוק והחונים וגו' שהוא ממה שהוכיחו בבביתא של ספרי, שאמר שם אחר שהביא ההיא של רבי יהושע בן חנניא וכו' וזה לשונם רבי אומר אינו צריך שהרי כבר נאמר אל תכריחו וגו', מעבודה לחברתה מנין תלמוד לומר והחונים לפני המשכן וגו', ומה תלמוד לומר

אור החיים

יסיע פרוש וגדר זה הוא שאני אוסר לך בו הסיוע ולזה לא אמר ושלאל יסיע והבן:

במצינו אומרים כי המסייע בעבודה שאין בה צרכי עבודתה חייב מיתה כדעת רמב"ם וכבריתא דספרי ואין סתירה מהש"ס לזה, אלא שנשארו לדעת טעמו של רמב"ם ז"ל למה לא הוכיח חייב מיתה ללוי משורר ששעצו מפסוק והחנים וגו' והזר הקרב יומת כמו שאמר כבריתא של ספרי וכדברי אב"י כמו שכתבתי למעלה והלך לחזור אחר פסוק אחר שנגאזה מדבריו שהוא הפסוק אל תכריתו משפחות הקהתי שבסוף פרשת במדבר, כי שם נאמרו שני מאמרים שהביא הרמב"ם בפרט דין זה, הא' איש איש על עבודתו וגו', וב' ולא ימתו, והגם שכתב ועל משאו ובפסוק אל תכריתו נאמר ואל משאו, בודאי שטעות סופר הוא כי למה יניח מה שנגאמר בפסוק שבו אמר ולא ימתו לחפש אחר פסוק שבפרשת נשא כי שם נאמר ועל משאו ושם לא נאמר וימתו, אלא ודאי צריך להגיה בהרמב"ם ואל משאו, ויהי מה, קשה למה נטה מדברי תנאים ונאמוראים:

וגראזה כי הרמב"ם לקח דרשת תנא שדרש מפסוק גם הם גם אתם על זה הדרך גם הם לויים על עבודת הפהנים גם אתם פהנים על עבודת לויים, ומרובי תבית גם שלא היה צריך לומר אלא הם ואתם מזה דורש חייב ללוי העובד עבודה שאינה שלו, ומה שכתב רמב"ם או שסיע לוי וכו' חייבין מיתה שנגאמר ולא ימתו הוא מה שנגאמר בפסוק ולא ימתו גם הם גם אתם, ודרשה זו מודה גם בן רבי הגם שאמר אינו צריך הרי גמר אמר מה תלמוד לומר גם הם וגו' לפי שערער וכו' חזר הכתוב והזהיר וכו' הרי שהצדיק דרשת תנא קמא, והגם שאב"י דרש מפסוק והזר הקרב שהיא דרשת רבי, כיון שנתגלה לנו שאין רבי מכחיש בדרשת ולא ימתו פנזכר בחר הרמב"ם בראית ולא ימתו שהיא יותר מפרשת מדרשת והזר וגו' שדרשתה באם אינו ענין שהכתוב במשה ואהרן נאמר דכתיב והחנים קדמה מזרחה משה וגו', והמשפיל יבין שאינה דרשה מפרשת, לזה

צדיי ההשגה והענין זה שאנו דנין עליו, ודע כי בריתות הסדורות במכילתא ספרא וספרי הם מזקקות ואינם כשארו התוספתות ולזה פסקה הרמב"ם:

וגשארו לנו לפרש לפי זה במה חולקים רבי יהושע ורבי יוחנן, ונראה כי רבי יהושע היה סובר שלא נאסר אלא מעבודה קלה לעבודה חמורה כמו שוער לשוער אכל משורר לשוער שהיא עבודה שעושה המשורר עצמו כשיגדל ויתקלקל קולו, וכמו שכתב רמב"ם שם באותו פרק עצמו, סבר רבי יהושע שיכול עשות, לזה סתר רבי יוחנן סברתו ואמר לו חזר בך שאני וכו' ואתה וכו' פרוש אין אדם יכול לעשות עבודת חבירו אלא כל אחד למה שנתמנה, ואני נתמניתי להיות שוער ואתה להיות משורר ואין אדם עושה דבר שלא נתמנה עליו, ולזה נתחכם רמב"ם ז"ל ופסק פרט דין זה שם ואמר וזה לשונו שלא יסיע המשורר לשוער ולא השוער למשורר עד כאן, לשלל סברת רבי יהושע שהיה סובר כשאבא לסייע רבי יוחנן:

שוב שכתתי לך דבר רמב"ם כדי שלא יהיה הפך סברת הגמרא בדין המסייע, כי ב' מיני מסייע הם, א' מסייע בעבודה שיש בה שעור לאותה עבודה לכו ממונו כגון שהיו שוערים הצריכים לאותה הדלת וכא לסייע הזה אינו חייב אלא מדרבנן, והשני מסייע להשלים הצריכין לאותה עבודה וזה חייב מן התורה, ולזה התלמוד מחמת ישוב סברת ר' יהושע לפי הגרסא שהיתה לפניו סבר שהיו שוערים המספיקים לאותה עבודה ולזה סבר רבי יהושע לסייע שאין אסור בדבר, אכל לפי גרסת ספרי שאמר לו אתה מתחייב בנפשך מכרחים אנו לפרש שלא היה שעור מספיק לשוערים להגיד הדלתות, ולזה דקדק רמב"ם בדבריו וזה לשונו הלויים וכו' מזוהרים שלא יעשה אחד מלאכת חבירו שלא יסיע המשורר וכו' עד כאן, והנה ממה שדקדק לומר מלאכת חבירו ולא אמר במלאכת חבירו יגיד שמסייע זה נכנס בחלק מהעבודה המיוחדת לחבירו, וגמר אמר שלא

יִשְׂרָאֵל: (1) וְאֲנִי הִנֵּה לִקְחָתִי אֶת־
 אַחֵיכֶם הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 לָכֶם מִתְּנָה נְתָנִים לַיהוָה לַעֲבֹד
 אֶת־עֲבֹדַת אֱהֹל מוֹעֵד: (2) וְאַתָּה
 וּבְנֵיךָ אֲתָךְ תִּשְׁמְרוּ אֶת־כֹּהֲנֵיכֶם
 לְכָל־דְּבַר הַמִּצְוָה וְלִמִּבֵּית לַפָּרֹכֶת
 וְעַבְדְּתֶם עֲבֹדַת מִתְּנָה אִתָּן אֶת־
 כֹּהֲנֵיכֶם וְהִזְרֹר הַקָּרֵב יוֹמַת: פ

ו וְאֲנִי הָא קְרִיבִית יֵת
 אַחֵיכוֹן לְוָאִי מְגוּ בְנֵי
 יִשְׂרָאֵל לְכוֹן מִתְּנָא יְהִיבִין
 קְדָם יי לַמִּפְלָח יֵת פּוֹלְחֵן
 מִשְׁפָּן זְמָנָא: ז וְאַתָּ וּבְנֵךְ
 עִמָּךְ תִּשְׁרוּן יֵת כְּהוֹנֵיכֹן
 לְכָל פְּתָגָם מִדְּבַחָא וְלִמְגִיר
 לְפִרוּכְתָא וְתַפְלָחוֹן פּוֹלְחֵן
 מִתְּנָא אִיחָב יֵת כְּהוֹנֵיכֹן
 וְחִילוֹנֵי דִיקָרֵב יִתְקַטִּיל:

תו"א ואתה ובניך אתך תשמרו יומא כד.
 כו. ולמבית יומא כד: עבודת מתנה
 פסחים עג. והזר הקרב שבת לא. סנהדרין
 פג. פד. ערכין יא:

תורה תמימה

(1) נתנים לה' לעבד. לה' הם מטורים ולא לכהנים [שם]. (2) תשמרו את כהנתכם. שומע אני אפילו שחיטה, ת"ל [ר"פ יקרא] ושחט את בן הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם, מקבלה ואילך מצות כהונה [יומא טו.]. ועבדתם עבדת מתנה. אַתְּ עַבְדְּתֶם שומע אני מעורבים ת"ל עבודת מתנה, מה מתנה בפייס אף עבודה בפייס [ספרי]. עבדת מתנה. זר שחרם [מעל המזבח] ר' שמעון בן לקיש אומר פטור, מאי טעמא דרשב"ל, [דכתוב] ועבדתם עבודת מתנה, יצא זה שהוא בהרמה [ירושלמי יומא פ"ב ה"א]. והזר הקרב יומת. אמר רב ד' עבודות זר חייב עליהם מיתה, זריקה

רש"י

(1) לכם מתנה נתנים. יכול לעבודתכם של הדיוט, תלמוד לומר לה', כמו שמפורש למעלה, לשמור משמרת גזרין ואמרכלין: (2) עבודת מתנה. צנחנה ב נחמיה לנס:

עיקר שפתי חכמים

ב ר"ל עבודה שהיא מתנה:

רשב"ם

לחוש הקרב הקרב שהרי אסרתים באל יקרב. וחייבתים מיתה: (1) עבדת מתנה. ונמצאו ישראל פטורים מן העבודה ומתוך שאינם מצווים לא יקרכו עוד שהרי והזר הקרב יומת:

רמב"ן

(1) עבדת מתנה אִתָּן אֶת כֹּהֲנֵיכֶם. בַּמִּתְנָה תִּהְיֶה לָכֶם, לְשׁוֹן רִש"י. לומר שהיא לָכֶם מִתְנָה גְמוּרָה עַד שֶׁהִזְרֹר הַקָּרֵב יִהְיֶה חָיֵב מִיִּתְהוּ וְהַנִּכּוֹן בְּעֵינֵי, שִׁיאָמַר וְעַבְדְּתֶם עֲבֹדַת כְּהֵנָה, וְאִינְנָה לָכֶם

עֲבֹדַת שְׁעֵבֹד שְׁעֵבֹד עֲבֹדַת עֲבָדֵי הַמְּלָכִים, אֲבָל עֲבֹדַת מִתְנָה, גְּדוּלָה נְתָתִי לָכֶם בְּהַ לְכָבוֹד וְלִתְפָאֲרָת מֵאִתִּי. כְּעֵינֵן שְׁדָרְשׁוּ (סוטה טו.) לְמִשְׁחָה, לְגִדְלָה, כְּדָרְךָ שְׁהַמְּלָכִים אוֹכְלִין:

רבינו בחיי

(1) עבדת מתנה אִתָּן אֶת כֹּהֲנֵיכֶם. עבודת הכהנה שְׁאֲנִי מִטִּיל עֲלֵיכֶם אֵינָה עֲבֹדַת זְלוּל אֲלָא כְּבוֹד וְתַפְאֲרָת מִלְּבַד מֵהַ שְׂאֲתָם מִתְּפָנְסִים בְּהַ.

ספורנו

(1) לָכֶם מִתְנָה נְתָנִים לה'. שִׁיתְחַיְבוּ לַעֲבֹד בְּמִצְוֹתֵיכֶם כָּכָל הַצְּרִיךְ בְּאֱהֹל מוֹעֵד. (2) תשמרו את כהנתכם. שלא יקרב זר לעבודת כהנה, כמו שקרה בציונהו. ועבדתם. וכמו כן תשמרו שלא

אור החיים

עבודת לויים מנין ולא אמר כהנים ענושים ומזהירים על עבודת לויים מנין כמו שהתחיל לומר בלויים:

ומה שאמרו בביתא שהוכאה בערכין אתם בשלכם והם בשלכם במיתה ולא הביא הש"ס ברייתא המנגדת לה שזה יגיד שפרייתא זו היתה מסכמת לבעלי הגמרא. ואמר אני כי כשנעמד על עמק הסניא ממנה נכריח ללכת בדרך של רמב"ם, והוא כי שם מסים באותה ברייתא וזה לשונם הם בשלכם אינם במיתה אלא באזהרה ופרש רש"י הם בשלכם לוי משורר שהגוף דלתות עד כאן, וקשה לי למה שמקשה הש"ס בסמוך לדברי אב"י שאמר משורר ששער ושוער משורר אינם במיתה אלא משורר ששער ושוער משורר אינם במיתה אלא באזהרה וכו', עד כאן. קשה למה מתור התלמוד לברייתא אחרת להקשות לדברי אב"י ולא הקשה מברייתא שלפניו ממש שאמרה הם בשלכם אינם במיתה. ועוד קשה פרט זה של לוי מעבודה לעבודה היכן הזכיר שיאמר עליו אינה במיתה אלא באזהרה, הלא תנא לא בא אלא לפרש מאמר גם הם גם אתם, וממה נפשך, אם סובר התנא לדרוש מפסוק זה גם לוי מעבודה לעבודה השגם זה נכלל במאמר גם הם גם אתם אם בן המשפט שנעשה ככהן שעבד עבודת לוי נעשה בלוי שעבד עבודת לוי אחר כיון ששניהם כללם הבורא במאמר זה:

ואם תאמר שאין להכריח מפסוק זה אלא אזהרה כמו בן גם בן אין לחיוב הכהן בעבודה של לוי, אלא מכרח אתה לומר שאין תנא דורש אסור לוי בעבודת חבירו מפסוק גם הם גם אתם אם בן תנא אהכא קאי שאומר הם בשלכם, אלא ודאי שזה יכריח לומר כי תבת הם טעות הוא וגרסינן במקומה אתם, וזה פרושו הם בשלכם במיתה ואתם בשלכם אינם במיתה אלא באזהרה גם חסר מהברייתא הם בשלכם, כי להיות שהמדפיס ראה ב' תבות כפולות הם בשלכם והם בשלכם סבר שהוא כפל לזה השמיט אחת מהם, וזה הוא נסח הברייתא על כן גם הם גם אתם אתם בשלכם והם בשלכם

בחר רמב"ם להביא בספרו מפסוק ולא ימתו גם הם:

ומה שהביא ראיה לאזהרת מעבודה לעבודה מפסוק איש איש על עבדתו ועל משאו מפני שזולת זה מנין לנו אזהרת מעבודה לעבודה שיבא עליה הענש ומנין יעלה מחוש האסור בדבר זה לפרש מאמר ולא ימתו על אם משורר ששער, לזה הביא פסוק איש איש על עבדתו ועל משאו. ואפשר כי רבנו (הרמב"ם) מפרש דברי רבי שפתיבתי למעלה וזה לשונו אינו צריך שקבר נאמר אל תכריחו וגו' שחוזר על ענין הקרבת ר' יהושע לסייעו בהגפת שיערים שהרי נאמר אל תכריחו וגו', ושם נאמר איש איש על עבדתו וגו', ומה שאמר לבסוף מעבודה לעבודה מנין, אינו חוזר על האזהרה אלא על החיוב מנין שחייב מיתה, וכפי זה דברי הרמב"ם הם דברי רבי והוא ז"ל מביא בספרו הדרשה היותר מבארת:

וידרש זה גם בן צריך להגיה בדברי הרמב"ם ואל משאו, ומה שפסק רמב"ם שכהן שעבד עבודת לוי אינו חייב מיתה נראה כי דן לפי מה שקדם לנו שצריך הכתוב לכתב הענש והאזהרה, וכאן בפסוק זה לא נאמרה אזהרה ומיתה אלא לבני לוי שכן כתוב לא יקרכו ולא ימתו, והגם שגמר אמר גם הם גם אתם והוסיף הכהנים בהאמור, אין הכרח שחוזר הכתוב לבי לאזהרה וחיוב מיתה ואין לנו לומר אלא על האזהרה בא כיון שלא נאמרה אזהרה לכהנים על עבודת הלויים אלא כאן, ואין זה הקש לומר אין הקש לחצאין וככול להתפרש על זה הדרך גם הם על מה שהזכיר בסמוך גם אתם יש לכם אזהרה על הדבר, ועוד ממה שאמר רבי אינו צריך ולא נאמר גם הם גם אתם אלא בשביל שערער קרח מזה אתה למד שאין כאן מיתה לכהן העובד עבודת לוי, שאם לא כן הרי צריך וצריך פי מקראי שהביא רבי לא הביא בהם חיוב מיתה לכהן בעבודת לויים אלא אזהרה כמובן שם מהברייתא, אלא ודאי שלא בא מאמר גם אתם אלא לאזהרה, ולזה גם בן לא אמר תנא דספרי אלא כהנים על

(ח) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-אַהֲרֹן וְאָנֹכִי הִנֵּה נָתַתִּי לָךְ אֶת-מִשְׁמַרְתַּת תְּרוֹמֹתַי לְכָל-קִדְשֵׁי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל לָךְ נְתַתִּים לְמִשְׁחָה וּלְבָנֶיךָ לְחֶק-עוֹלָם: (ט) זֶה יִהְיֶה לָּךְ מִקִּדְשׁ הַקִּדְשִׁים מִן-הָאֵשׁ

ח ומליל יי עם אהרן ואנא קא יתבית לך ית מטרת אפרשותי לכל קודשיא דבני ישראל לך יתבתינון לרבו ולבנוך לקים עלם: ט דין יהי לך מקודש קודשיא מותר מן אשתא כל קורבנהון לכל

ת"א ואני הנה שבת כה. כו. יבמות עד. בכורות לד. למשחה סוטה טו. זבחים כח. צא. חולין קלב.

תורה תמימה

והקטרה וניסוך המים וניסוך היין וכו' מאי טעמא דרב דכתיב ואתה ובניך, אתך תשמרו את כהונתכם לכל דבר המזבח ולמבית לפרוכת ועבדתם עבודת מתנה אתן את כהונתכם והזר הקרב יומת, עבודת מתנה ולא עבודת סילוק, ועבדתם — עבודה תמה ולא עבודה שיש אחריה עבודה, לכל דבר המזבח, וכו' לאתויי שבע הזאות שבפנים ושבעמ צורע [ויסא כד]. והזר הקרב יומת. ע"י בדרשה לעיל פ' במדבר א' נ"א בלשון כזה. והזר הקרב יומת. [מכאן לזר ששימש במקדש שחייב מיתה] [מטהרין פג]. והזר הקרב יומת. תניא, ר' ישמעאל אומר, נאמר כאן והזר הקרב יומת ונאמר להלן [י"ח כ"ח] כל הקרב הקרב אל משכן ה' ימות, מה להלן בידי שמים אף כאן בידי שמים [שם פד]. [ח] הנה נתתי לך. לך — שלך תהא, [ואפילו] להסיקה תחת תבשילך [שבת כה]. משמרת תרומתי. בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה טהורה ואחת תרומה טמאה [שבת כה]. משמרת תרומתי. ת"ר, אין מדליקין בטבל טמא בחול וא"צ לומר בשבת, מ"ט אמר קרא משמרת תרומתי, בשתי תרומות הכתוב מדבר, אחת תרומה טהורה ואחת תרומה טמאה, מה תרומה טהורה אין לך בה אלא משעת הרמה ואילו [מכאן תרומה טמאה אין לך בה אלא משעת הרמה ואילך] [שם כג]. משמרת תרומתי. מכאן שאסור לגרום טומאה לתרומה ואסור להפסיד תרומה [סוכה לה: רש"י]. משמרת תרומתי. בשתי תרומות הכתוב מדבר, אחת תרומה טהורה ואחת תרומה תלויה, ואמר רחמנא עביד לה שימור [בכורות לד]. משמרת תרומתי. ר' יוסי בשם ר' הילא אומר, בדין היה שיטמא אדם טבלו דבר תורה, דכתיב משמרת תרומתי, תרומה צריכה שימור אין הטבל צריכה שימור, ומה אני מקיים ונתתם ממנו את תרומת ה' לאהרן הכהן [פ' כ"ח], עשה שינתן לו לאהרן הכהן ככהונתו [וישלמי חלה פ"ג ה"ב]. משמרת תרומתי. התרומה והבכורים חייבים עליהם מיתה [בטומאה], כתיב משמרת תרומתי שתי תרומות וכו', תרומה דכתיב ולא ישאו עליו חטא ומתו בו [פ' אמר] הביכורים דכתיב והבאתם שמה עלותיכם אלו הבכורים ולקח הכהן הטנא מידך [וישלמי בכורים פ"ב ה"א]. לך נתתים למשחה. תנן וכולן הכהנים רשאים לשנות באכילתן צלויין ושלוקין ומבושלין ולתת לתוכן תבלי חולין ותבלי תרומה דברי ר"ש, מ"ט אמר קרא לך נתתים למשחה — לגדולה כדרך שהמלכים אוכלים [זבחים כא]. לך נתתים למשחה. א"ר חסדא מתנות כהונה אין נאכלות אלא צלי ואין נאכלות אלא בחדל, מ"ט אמר קרא למשחה — לגדולה, כדרך שהמלכים אוכלים [חולין קלב].

רש"י

(ח) ואני הנה נתתי לך. צממה, לשון שמחה הוא זה, כמו * הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמת בלבו (שמות ד, יד. ספרי קיז), משל למלך שנתן שדה לאוהבו, ולא כחז ולא חסם ולא העלה צערכאין, צא אחד וערער (עליו) על השדה, אמר לו המלך, כל מי שירצה צא וערער לנגדך הריני כחזב וחוסם לך ומעלה

עיקר שפתי חכמים

ג והס עשרה במקדש. מטאת צממה ועוף. אשם וודאי ומלוי. זמני שלמי נצור. לוג שמן של מזרע. שמי הלחם. לחם הפנים. ושיירי מנחות. ומנחת העומר. וד' ציבוליים. נצור. נצורים. מורס מתודה ואיל נזיר. (וחזה ושוק כנלל). ועורו קדשים. ועשרה נצוליים. תרומה. ומרומת מעשר. מלה. ראשית אמו. ממנו זרוע ולמיס והקיפה. פדיון כסף. פדיון פטר ממור. שדה המרס. שדה אחוזה. גול הגר: ד כמו לאמר האש. כי מן הנקטרים על האש אין לכהנים חלק כלום:

תורה תמימה

לך נתתים למשחה. התרומה והבכורים וכו' והן נכסי כהן, התרומה — דכתיב לך נתתים למשחה — לגדולה למשחה לסיכה למשחה להדלקה ובכורים נמי איקרי תרומה דתניא ותרומת ידך [פ' ואת] אלו הבכורים כמו שנאמר [ר"פ תבא] ולקח הכהן הטנא מידך [וישלמי בכורים פ"כ ה"א]. (ט) מן האש. תניא, ר' יוסי אומר אינה מקודשת וכו', [כהן] המקדש בחלקו בין קדשי קדשים בין קדשים קלים וכו' [דכתיב] וזה יהיה לך מקדש הקדשים מן האש וכו', כאש — מה

בעל הטורים

בדעת שלימה ובנפש חפצה: (ט) מקדש הקדשים מן. ס"ח שמן כמו שדרשו ר"ל לרבות לוג שמן של מצורע:

גוים רבים אל ה' וגו' והיינו ונלוו עליך ושמרו. כדכתיב ובני נכר אכריכם וכורמיכם: (ח) ואני הנה נתתי. כדרך שנותנים שטר מתנה

דעת זקנים

(ח) ואני הנה נתתי לך. דוק ותשכח בהאי פרשתא כ"ד מתנות כהונה. תרומה וחלה שגם היא נקראת תרומה: (ט) מן האש כל קרבנם. בכלל זה יש מנחת סלת ומנחת

רשב"ם

(ח) לך נתתים למשחה. הרי הן לך כעין סימן שרים הנמשחים למלוך: (ט) מן האש. לאחר הקטרת אימורין. הנוחר מן האש:

רבינו בחיי

וארבעה מתנות כהנה הן וכלן נתנו לאהרן ולבניו בכלל ופרט ויבית מלח, כל המקדשין כאלו קנים כלל ופרט ויבית מלח וכל העובר עליהם כאלו עובר על כלל ופרט ויבית מלח, ואלו הן, עשר מתנות בבית המקדש ועשר בגבולים וארבע בירושלים. עשר במקדש, חטאת בהמה, וחסאת העוף, אשם ודאי, אשם תלוי, זבחי שלמי צבור, לג שמן של מצרע, שתי הלחם, לחם תפנים, שני מנחות, מותר העמר. ארבע בירושלים, בכור, בכורים, איל נזיר, עורות קדשים. עשר בגבולין, תרימה, תרומת מעשר, חלה, ראשית הגז, והמתנות שהן הזרוע והלחיים והעקבה, פדיון הבן, פטר חמור, שדה אחרה, שדה תרמין, גזל הגר.

ומה שחזר ונתן הקרב וימתי, כלומר הן מהכהנים, ואפלו לוי. ועולת שמואל שהוא לוי, הוראת שעה היתה, כמעשה גדעון המנשי. וגם הפרשה הזו מורה כי במקדש סיני היה בשהוקם המשכן ונבחרו הלויים ונפסלו הבכורות.

(ח) וידבר ה' אל אהרן ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומתי. כאן קנים לו תפקידה אחר שבאו עליה עוררין, ומשל למה הדבר דומה, למלך שנתן שדה לאוהבו ולא כתב ולא חתם לו השטר וכא אחד וערער עליו, אמר לו הפלך כל הרצפה לערער וערער, הנני פותח וחותם לו. וכאן נתנו לו עשרים וארבעה מתנות כהנה. וכן דרשו ר"ל בפרק הזרוע (חלו קלג), עשרים

ספורנו

(ח) ואני הנה נתתי לך. אתה תשמור משמרת הקדש כאשר צויתיך, ואני נותן לך מתנות כהנה הפתוכים בזאת הפרשה. (ט) מן האש. שכלו נתן לגבוה. ואין לפהנים חלק בו אלא אחר הקטרת האשים, דמשלחן גבוה קא זכו, לפיכך.

קרב זר בעבודה שפעברו. וזה יצטרף כי אמנם — עבודת מתנה אתה את כהנתכם. עבודת הפהנים המעלות עליכם בלבד, "אתן" ואשים אותה למתנת כבוד ומעלה בעיני כל אדם, וככן יתאוו בלם אליה, ולפיכך צריך שתשמרו היטב.

אור החיים

באזהרה והטעם כמו שכתבתי בפרוש דברי רמב"ם, ומעטפה עלה פסק רמב"ם וספרי וברייתא דערכין בקנה אחד: (ח) ואני הנה נתתי וגו'. טעם אומרם ואני, נתפון לומר כי בעד מה שהשליתי עליכם לשאת עון המקדש וגו' גם אני בכר הקדמתי לתת לכם בעד זה משמרת תרומתי לכל קדשי בני ישראל:

הם בשלכם במיתה אתם בשלכם אינם במיתה אלא באזהרה, ולזה לא מצא התלמוד להקשות לאפני מבריתא זו שאין בה זכרון ב' עבודות לויים והקשה מבריתא אחרת, גם כנה יהיה סיפא דברייתא בדרשת הפתוח גם הם גם אתם שהביא התנא, ואמר כי הלויים בשל כהנים במיתה אכל כהנים בשל לויים אינם אלא

כָּל־קָרְבָּנָם לְכֹל־מִנְחָתָם וְלִכְלֹ־
 חֲטָאתָם וְלִכְלֹ־אֲשָׁמָם אֲשֶׁר יֵשִׁיבוּ
 לִי קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים לְךָ הוּא וְלִבְנֵיךָ׃
 (י) בְּקֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים תֹּאכְלֶנּוּ כָּל־זָכָר
 יֹאכֵל אֹתוֹ קֹדֶשׁ יִהְיֶה־לְךָ׃ (יא) וְזֶה־לְךָ׃
 תְּרוּמַת מִתָּנָם לְכֹל־תְּנוּפֹת בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל לְךָ נְתָתִים וְלִבְנֵיךָ וְלִבְנֹתֶיךָ
 אֹתָךְ לְחֶק־עוֹלָם כָּל־טְהוֹר בְּבֵיתְךָ
 יֹאכֵל אֹתוֹ׃ (יב) כֹּל חֶלֶב יִצְהָר וְכֹל־
 חֶלֶב תִּירוֹשׁ וְדָגָן רֵאשִׁיתָם אֲשֶׁר־
 יִתְּנוּ לַיהוָה לְךָ נְחִתִים׃ (יג) בְּבוֹרֵי
 כָּל־אֲשֶׁר בְּאֶרְצָם אֲשֶׁר־יִבְיֵאוּ לַיהוָה
 לְךָ יִהְיֶה כָּל־טְהוֹר בְּבֵיתְךָ יֹאכְלֶנּוּ׃

מִנְחַת־הַזֶּהוֹן וְלִכְלֹ חֲטוֹת־הַזֶּהוֹן
 וְלִכְלֹ אֲשָׁמֹתֶיךָ דִּי יִתְיַבּוּן
 קֹדְמֵי קֹדֶשׁ קֹדְשִׁין דִּילָךְ
 הִיא וְלִבְנֵךְ׃ בְּקֹדֶשׁ
 קֹדְשִׁין תִּיכְלֹנִיָּה כָּל
 דְּכוּרָא יִכּוּל יְתִיה קֹדְשָׁא
 יְהִי לְךָ׃ יָא וְדִין לְךָ
 אֲפֻרְשׁוֹת מִתְּנַת־הַזֶּהוֹן לְכֹל
 אֲרָמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְךָ
 יְהִבְתִּינּוּן וְלִבְנֵיךָ וְלִבְנֹתֶיךָ
 עֲמֻךְ לְקָנָם עֲלָם כָּל דְּדָכִי
 בְּבֵיתְךָ יִכּוּל יְתִיה׃ יב כָּל
 טוֹב מִשַׁח וְכֹל טוֹב חֶמֶר
 וְעֶבֶר רֵאשִׁית־הַזֶּהוֹן דִּי יִתְּנוּן
 קָדָם יְיָ לְךָ יְהִבְתִּינּוּן׃
 יג בְּבוֹרֵי כָּל דִּי בְּאֶרְעוּהוֹן
 דִּי יִתְּנוּן קָדָם יְיָ דִּילָךְ יְהִי
 כָּל דְּדָכִי בְּבֵיתְךָ יִכְלֹנִיָּה׃

תו"א כל קרבנם זבחים מה. מנחות נח. עג.
 אשר ישיבו לי מנחות עג. בקדש
 זבחים צד. מנחות ט. פג. כל חלב בכורות
 ג. תמורה ה. תירוש סנהדרין ע. תמורה ה.
 ראשיתם בכורות עב. תמורה ה. בכורי כל
 אשר בארצם מנחות פד. חולין קלו. לך יהיה
 מנחות פד. כל טהור שם׃

תורה תמימה

אש לאכילה אף הוא נמי לאכילה [קדושין נב.]. כל קרבנם. לרבות לוג שמן של מצורע, ס"ד אמינא מן האש כתב
 רחמנא, קמ"ל [מנחות עג.]. לכל מנחתם. לרבות מנחת העומר ומנחת קנאות, ס"ד אמינא ואלכו אותם אשר כופר בהם
 אמר רחמנא [פ' תעלה] והאי להחיר ולברר קא אתיא, קמ"ל [שם]. ולכל חטאתם. לרבות חטאת העוף, ס"ד אמינא
 נבילה היא, קמ"ל [שם]. ולכל אשמים. לרבות אשם נזיר כאשם מצורע, ס"ד אמינא להכשיר קא אתיא, קמ"ל [שם]
 אשר ישיבו. זה גזל הגר [שם]. לך הוא ולבניך. שלך הוא ולבניך, אפילו לקדש בו את האשה [שם].
 (י) בקדש הקדשים תאכלנו. תניא, ר' יהודה בן בתירא אומר, מניין שאם הקיפו עוברי כוכבים [למלחמה] את כל
 העזרה שהכהנים נכנסים לשם [להיכל] ואוכלים שם קדשי קדשים ושירי מנחה ת"ל בקודש הקדשים תאכלנו [ובחיים
 ס.]. כל זכר יאכל אותו. לימד על שלמי צבור שאינן נאכלין אלא לזכרי כהונה [שם יז.]. (יא) וזה לך וגו'. מגיד
 הכתוב כשם שכלל את הקדשי קדשים לכריתות ברית, כך כלל את הקדשים קלים לכריתות ברית [ספרי]. (יב) כל חלב

רש"י

לזכר: מנחתם חטאתם ואשמים. כמשמעו: אשר ישיבו ר"י. זה גזל ה הגר: (י) בקדש הקדשים תאכלנו וגו'. למד על קדשי קדשים ו שאין נאכלין אלא בעזרה ולזכרי כהונה: (יא) תרומת מתנם. עיקר שפתי חכמים

עיקר שפתי חכמים

ה דכתיב היה האשם המושב ופה כתיב אשר ישיבו: ו הוא המטמא והאשם הנזכרים נפ' הקודם:

תורה תמימה

יצהר. [וכתיב] וכל חלב תירוש ודגן, אמרה תורה תן חלב לזה וחלב לזה, [מלמד שאין תורמין ממין על שאינו מין]. אשכחן תירוש ויצהר, תירוש ודגן, דגן ודגן מניין, אמר אביי, ראשיתם [כתיב] [בכורות גז, נד:]. וכל חלב תירוש ודגן. [הקיש דגן לתירוש]. מה תירוש ויצהר שהן מיוחדין שהם שני מיני אילן אין תורמין ומעשרין מזה על זה, ואף אני מ רבה שני מינין שבדגן שני מינין שבתבואה שאין תורמין ומעשרין מזה על זה [ירושלמי תרומות פ"ב ה"ד]. (יג) בכורי כל אשר בארצם. מניין [לשתי הלחם] שתהא קודמת לבכורים, ת"ל [ס"ט חשא] וחג שבועות תעשה לך בכורי קציר חטים וכו', ומניין לרבות שבנג ושבחורבה ושבעצין ושבספינה, ת"ל בכורי כל אשר בארצם [מנחות פד:]. בכורי כל אשר בארצם. תנן, הבכורים נקנין במחובר לקרקע, דכתיב בכורי כל אשר בארצם [ירושלמי בכורים פ"ב ה"ג]. בכורי כל אשר בארצם. [מלמד] שעושה אדם כל שדה בכורים [שם עא]. אשר בארצם. בארצם — [לרבות שדה של שותפים] [חולין קלז]. כל טהור בביתך. תניא, בת ישראל מאורסת לכהן וכו' לא תאכל בתרומה, [מאי טעמא, דכתיב] כל טהור בביתך יאכלנו, ולית היא בגו ביתא [ירושלמי יבמות פ"ט ה"ח].

בעל הטורים

(יא) וזה לך תרומת מתנם. וכן למעלה זה יהיה לך. שני פעמים זה עולה כ"ד רמז לכ"ד מתנות כהונה:

דעת זקנים

מאפה תנור ומנחת מחבת ומנחת מרחשת. ולכל חטאתם. אלו חטאות. ולכל חטאתם. אלו חטאות. אשר ישיבו לך זה גול הגר דכתיב בפרשת נשא האשם המושב לה' לכהן: (יא) תרומת מתנם. זה המורס מן התודה ומן השלמים חזה ושוק ומורס מלחמי תודה וזרוע בשלה מאיל נזיר. מתנם. זה זרוע לחיים וקיבה: (יג) בכורי כל. זה הבכורים המובאים משבע' מינים:

רשב"ם

אשר ישיבו לך. האשם המושב לה' לכהן זהו גזל הגר שאין לו יורשין: (יב) כל חלב יצהר. כדכתיב בהרימכם לכהן: (יא) תרומת מתנם. זה המורס מן התודה ומן השלמים חזה ושוק ומורס מלחמי תודה וזרוע בשלה מאיל נזיר. מתנם. זה זרוע לחיים וקיבה: (יג) בכורי כל. זה הבכורים המובאים משבע' מינים:

רמב"ן

קדשים שנגאכלין אפלו בהיכל, תלמוד לומר קדוש הקדשים תאכלנו. והנה רבי יהודה בן בתירא נתעורר בזה והעמיד הפתוח במקום האונס, והזכירו באימה, שאמר "נגאכלין בהיכל" והראוי שיאמר שנגאכלין אפלו לפני ולפנים אם הקיפו את ההיכל: ועל דרך הפשט נפרש "בקדוש הקדשים תאכלנו", שתאכלנו בקדשת קדש הקדשים, פי אמר תחלה (פסוק ט) קדוש קדשים לך הוא ולבניך, שלא תנהגו בהם מנהג קדשים קלים אבל יהיו בידכם קדוש קדשים, ותזרו ופרש "בקדוש הקדשים תאכלנו" שתהיה אכילתך בהם בקדשה חמורה. ולפי שפבר פרש במנחה ובחטאת את החמר שיש באכילתן יותר מקדשים קלים במקומן ובזמנן, לא

(י) בקדוש הקדשים תאכלנו. למד על קדשי קדשים שאינן נאכלין אלא בקדש קדוש, לזכר כהנה, לשון רש"י. ולא הבינותי זה, פי קדוש הקדשים אינו מקום אכילת הקרבנות, פי הפתוח אומר (ויקרא ו יט) במקום קדוש תאכל בקדש אהל מועד, וקדוש הקדשים הוא במקום הארון לפני מן הפרכת, כמו שפתוב (שמות כו לג) והקבילה הפרכת לכם בין הקדוש ובין קדוש הקדשים, וכתיב (שם פסוק לו) ונתת את הפרכת על ארון העדות בקדוש הקדשים, ואין שם אכילה ושתייה שאין נכנס שם אלא כהן גדול ביום הכפורים: וראיתי בספרי, רבי יהודה בן בתירא אומר, הרי גוים שהקיפו את העזרה מנין לקדשי

רבינו בחיי

והקבילה הפרכת לכם בין הקדוש ובין קדוש הקדשים, ואין בקדוש הקדשים אכילה ושתייה שאין נכנס שם פי אם כהן גדול ביום הכפורים. אבל באור הפתוח

(י) בקדוש הקדשים תאכלנו. קדוש הקדשים אינו מקום אכילת הקרבנות, שהרי במקום הארון הוא לפני מן הפרכת, כענין שפתוב (שמות כ"ו)

ספורנו

(י) בקדוש הקדשים תאכלנו. לפני מן הקלעים.

(יא) תרומת מתנם. מה שהבצילים נוהגין לכהנים מן הקדשים הקלים שיש לבצלים חלק בהם.

(יד) כָּל־חֶרֶם בְּיִשְׂרָאֵל לְךָ יְהוָה: (טו) כָּל־
פֶּטֶר רָחֵם לְכָל־בָּשָׂר אֲשֶׁר־יִקְרִיבוּ
לִיהוָה בָּאֲדָם וּבְבַהֲמָה יְהִי־לְךָ אֵת
פְּדֵה תְּפִלָּה אֶת בְּכוֹר הָאָדָם וְאֶת
בְּכוֹר־הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה תְּפִלָּה:
(טז) וּפְדוּיוֹ מִבֶּן־חֹדֶשׁ תְּפִלָּה בְּעֶרְכֶּךָ
כֶּסֶף חֲמִשָּׁת שֶׁקֶלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ
עֶשְׂרִים גֵּרָה הוּא: (יז) אַךְ בְּכוֹר־שׁוֹר
אוֹ־בְכוֹר פֶּשֶׁב אוֹ־בְכוֹר עֵז לֹא
תְּפִלָּה קֹדֶשׁ יֵהֶם אֶת־דָּמָם תִּזְרַק
עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־חֵלְבָם תִּקְטֹר אִשָּׁה
לְרִיחַ נִיחֹחַ לִיהוָה: (יח) וּבָשָׂרָם יְהִי־

יד כל חרמא בישראל לך יהיה
יהי: טו כל פתח ולדא
לכל בשרא די יקריבו
לך באנשא ובבעירא יהי
לך ברם מפרק תפרוק ית
בוכרא דאנשא וית בוכרא
דבעירא מסאבא תפרוק:
טז ופוקגניה מבר ירחא
תפרוק בפוקגניה כסף
חמשא סלעין בסלעי
קודשא עשרין מעין הוא:
יז ברם בוכרא דתורא או
בוכרא דאמרא או בוכרא
דעזא לא תפרוק קודשא
אינון ית דמהון תפרוק על
מדבחה וית תרבהון תסיק
קורבן לאתקבלא ברעוא
קדם: יי יח ובשרהון יהי

ת"א כל חרם בכורות לב ערובי כהן כט יהיה לך בכורות נא. פדה תפדה קידושין כט. ב"ק יא: מנחות לו. בכורות ד. ה: י: יב: תפדה יומא
מט: ופדויו מבן חדש תפדה שבת קלה: יומא מט: קידושין כט. שבעות ד: חולין עד: בכורות מט. נא. ערכין ד. יח: בערכך כסף שקלים
בכורות ד: נא: אך בכור שור קמא גזל. זבחים לו. בכורות ה: ו: יב. זר. כריתות ד. לא תפדה קמא יג. זבחים לו. בכורות אל: כל. תמורה ה: ח.
את דמס תורק על המזבח פסחים סד: זבחים לו. נו: קב: תמורה ח. ובשרם יהיה לך זבחים לו. נו. קב: בכורות כז: לב: לג. תמורה א:

תורה תמימה

(יד) כל חרם וגו'. תניא, חרמים כל זמן שהן בבית בעלים הרי הן כקדש לכל דבריהם, שנאמר [פ' נחקה], כל חרם
קודש קדשים הוא לה, נתנן לכהן, הרי הן כחולין לכל דבריהם, שנאמר כל חרם בישראל לך יהיה [בכורות לב.]. (טו) לכל
בשר אשר יקריבו. אי לכל בשר שומע אני אפילו חיה, ח"ל אשר יקריבו, אי אשר יקריבו יכול אוציא בעל מום, ח"ל
באדם ובבהמה להביא בעל מום [פפרי.]. יהיה לך. המפריש פדיון בנו ואבד חייב באחריותו, שנא' יהיה לך ופדה תפדה
[בכורות נא.]. אך פדה תפדה. תנא רמי בר חמא, מתוך שנאמר פדה תפדה את בכור האדם, יכול אפילו נטרף בתוך
שלשים יום, ח"ל אך — חלק [ב"ק יא.]: פדה תפדה. תניא, האב חייב בבנו וכי' ולפדותו, והיכי ולא פרקו אבוא מי
חייב איהו למיפרקיה [את עצמו], דכתיב פדה תפדה [קדושין כט.]. פדה תפדה. [האשה אינו מצווה לפדות את בנה],
דכתיב תפדה תפדה, כל שמצווה לפדות את עצמו מצווה לפדות את אחרים, וכל שאינו מצווה לפדות את עצמו אינו
מצווה לפדות אחרים [שם שם]. פדה תפדה. [אין האשה מצווה לפדות עצמה], דכתיב תפדה תפדה, כל שאחרים מצווין
לפדותו מצווה לפדות את עצמו, וכל שאין אחרים מצווין לפדותו אינו מצווה לפדות את עצמו, [שם שם]. את בכור
האדם וגו'. [תמורי כהנים ולוים פטורים מבכורה], מנלך, אמר קרא אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה
הטמאה ופדה. כל שישנו בכבור אדם ישנו בכבור בהמה הטמאה וכל שאנו בכבור אדם אינו בכבור בהמה טמאה
[בכורות ד.]. את בכור האדם וגו'. [מנא הני מילי דבשה של בן לוי נפטרו פטרי חמורים של ישראל], אמר קרא אך
פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה, מה בכור אדם לא חלקת בין לדורות בין לאותה שעה
— בכסף, אף [בכור] בהמה טמאה לא תחלוק בו בין לדורות בין לשעה — בשה [שם שם]. ואת בכור הבהמה
הטמאה. שומע אני אפילו פטרי סוסים וגמלים, ת"ל פטר חמור [פ' בא] פטר חמור [פ' השא], פטר חמור אמרתי לך

במדבר יח קרח

תורה תמימה

שפט

ולא פטרי סרסים וגמלים [בכורות ה:]. תפדה. מה ת"ל עוד תפדה — לומר, תפדה — מיד [ספרי]. (טז) ופדויו מבין חדש. תניא, ר' שמעון בן גמליאל אומר, כל ששהא שלשים יום באדם אינו נפל, שנאמר ופדויו מבין חודש תפדה [שבת קל"ה ב:]. ופדויו מבין חדש. תנן, מת הבן בתוך שלשים יום אע"פ שנתן לכהן [את הפדיון] יחזיר, מאי טעמיהו דרבנן, דגמרי חודש חודש ממדבר, מה התם [מבין חודש] ומעלה אף הכא נמי [מבין חודש] ומעלה [בכורות מ"ט א:]. ופדויו מבין חדש וגו'. תנן, אין פודין לא כעבדים ולא כשטרות ולא בקרקעות, [מאי טעמא], ורבנן דרשי כלל ופרט, ופדויו מבין חודש כלל, בערכך כסף חמשת שקלים — פרט, תפדה — חזר וכלל, כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט, מה הפרט מפורש דבר המיטלטל וגופו ממון אף כל דבר המיטלטל וגופו ממון, יצאו קרקעות שאינן מיטלטלין, יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות, יצאו שטרות שאע"פ שמיטלטלין אין גופן ממון [שם ג"א א:]. עשרים גרה הוא. תניא, עשרים גרה השקל [פ' חשא], למדנו לשקל שהוא עשרים גרה, ומניין שאם רצה להוסיף יוסיף, ת"ל [פ' בחקתי] עשרים גרה יהיה השקל, יכול יפחות, ת"ל עשרים גרה הוא [שם ג' א:]. (יז) אך בכור שור וגו'. רחל שילדה מין עז ועז שילדה מין רחל פטור מן הבכורה, ואם יש בו מקצת סימנים חזירי מנהגיה אמר ר' יהודה דאמר קרא אך בכור שור ובכור כשב ובכור עז — בכור שור, שיהא הוא שור ובכורו שור, בכור כשב, שיהא הוא כשב ובכורו כשב, בכור עז, שיהא הוא עז ובכורו עז, יכול אפילו יש בו מקצת סימנים, ת"ל אך חלק [בכורות ה' ב:]. אך בכור שור וגו'. א"ר יוסי ב"ר חנינא, למה נאמרו אימורין בכור שור, אימורין בכור כשב אימורין בכור עז, צריכא, דאי כתב רחמנא בכור שור הו"א שכן נתרבה בנסכים, כשב — שכן נתרבה [בהקרבן] אליה, עז — שכן נתרבה אצל עבודת כוכבים ביחיד [שם ש:]. לא תפדה. תניא, בכורו נאמר לא תפדה ונמכר חס חס [ובעל מום חי ושחוט, ומקדשין בו את האשה] [שם ל"א ל"ב א:]. קדש הם. הם קריבין ואין תמורתם קריבה, דתנן, תמורת בכור ומעשר הן וולדן וולד וולדן עד סוף כל העולם הרי הן בכורו ומעשר ויאכלו במומן לבעליהן [ובתים י"ז ב:]. קדש הם. כל הקדשים יש להם פדיון ולתמורתיהם פדיון, חוץ מן הבכור והמעשר, דאמר קרא קדש הם — בהווייתם יהיו [תמורה ה' ב:]. קדש הם. לימד על בכור ומעשר שנתערב דמן בכל העולין שקריבין לגבי מזבח [שם ש:]. את דמם תזרוק. ולהלן הוא אומר [פ' ראה] ודם זבחיך ישפך על מזבח, אם שפיכה למה זריקה ואם זריקה למה שפיכה, תני, ישפך לא יטיף, ישפך לא יזה, ישפך לא יזרוק, ופירש בקבלה, כהנים זורקים את הדם מיד הלויים [ירושלמי פסחים פ"ה ה"ו]. את דמם תזרוק וגו'. כתוב אחד אומר את דמם תזרוק ואת חלבם תקטיר ובשרם יהיה לך, וכתוב אחד אומר [פ' אחרי] וזרק הכהן את הדם על מזבח ה' והקטיר החלב, עד שיהא שם או בשור לאכילה או אימורין להקטרה [שם שם פ"ו ה"ה]. את דמם וגו' ואת חלבם. תניא, ר' יוסי הגלילי אומר, דמו [ונאת חלבן] לא נאמר אלא את דמם ואת חלבם, לימד על בכור ומעשר ופסח שטעוניהן מתן דמים ואימורין לגבי מזבח [פסחים ס"ד ב:]. את דמם וגו' ואת חלבם. תניא, ר' ישמעאל אומר, מתוך שנאמר אך בכור וגו' את דמם תזרוק ואת חלבם תקטיר, למדנו לבכור שטעון מתן דמים ואימורין לגבי מזבח, מעשר ופסח מגיין, ת"ל [פ' ראה] ודם זבחיך ישפך [ובתים ל"ו א:]. תזרק על המזבח. כתיב הכא תזרוק על המזבח וכתיב התם [פ' יקרא] וזרקו בני אהרן הכהנים את דמו על המזבח סביב, מה אלה טעון יסוד אף פסח נמי טעון יסוד [פסחים ס"ד ב:]. [יח] ובשרם יהיה לך, ובשרם — אחד תם ואחד בעל מום,

בעל הטורים

(טו) פדה. שנים במטרה אך פדה תפדה ואידך אח לא פדה יפדה היינו דאמר רבי יהושע רחל שלא בכרה וילדה שני זכרים שניהם לכהן ואין האחד פטור את חבירו והיינו אח לא פדה יפדה:

דעת זקנים

(יד) כל חרם. אלו חרמים שהם לכהן: (טז) כל פטר רחם. זה פדיון בכור אדם בחמשת שקלים. ואת בכור בהמה

רבינו בחיי

שנתאכלנו בקדשה תמורה שלא תנהג בו מנהג קדשים קלים אלא שיהיה אצלכם קדש קדשים. או נאמר שהזכיר קדש הקדשים על אהל מועד, ונקרא קדש קדשים בנגד חצר המשכן.

(יד) כל חרם בישראל לך יהיה. כל מי מישראל שפחרים סתם שום דבר מנקסיו נאסר לו ולכל ישראל ויהא לפניהם העובדים באותו משמרת. ובמקום אחר הוא אומר (נתיבא כ"ו) פשדה התחם

לפניהם תהיה אנתו. ואם פרש לשם יתברך יתנונו לבדק הכית, ודרשו רז"ל במעשה קרח באשה אתה שהיתה לה רחל באתה לגוזה וכא הפנה אצלה שתתן לו ראשית הגז, כשילדה בכור נטלו פנה, ראתה שהדבר פן שחטתה, בא פנה נטל הפנתות, אקרה זהא בשר זה חרם, נטל הכל.

(טז) ופדויו מבין חודש תפדה. יחזיר אל בכור אדם.

לך כחזה התנופה וכשוק הימין לך יהיה: (יט) כל תרומת הקדשים אשר ירימו בני ישראל ליהוה נתתי לך ולבניך ולבנותיך אתה לחק עולם ברית מלח עולם הוא לפני יהוה לך ולזרעך אתה: (כ) ויאמר יהוה אל אהרן בארצם לא תנחל

לך כחזיה התנופה וכשוק הימין לך יהיה: כל תרומת הקדשים אשר ירימו בני ישראל ליהוה נתתי לך ולבניך ולבנותיך אתה לחק עולם ברית מלח עולם הוא לפני יהוה לך ולזרעך אתה: (כ) ויאמר יהוה אל אהרן בארצה לא תנחל

תוי"א לך יהיה ובחים לו. בכורות כח. כחזה התנופה ובחים נו. ברית מלח עולם מנחות יט: כא:

תורה תמימה

לימד על בכור בעל מום שניתן לכהן. שלא מצינו לו בכל התורה כולה [ובחים ל"ב]. ובשרם יהיה לך. כל כהן שאינו ראוי לעבודה אינו חולק בשר. מאי טעמא, הרי הוא אומר את דמם תזרוק ואת חלבם תקטיר ובשרם יהיה לך — בוא וזרוק ואכול [שם ק"ב ה]. כחזה התנופה וגוי. ת"ר, מניין לבכור שנאכל לשני ימים ולילה אחד, שנאמר ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וכשוק הימין, הקישו הכתוב לחזה ושוק של שלמים, מה שלמים נאכלין לשני ימים ולילה אחד אף בכור נאכל לשני ימים ולילה אחד [שם נ"א א]. כחזה התנופה וגוי. תניא, בית הלל אומרים, [בכור נמנים עליו] אפילו זרים, [ואע"פ דכתיב ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וכשוק הימין, והתם כהנים אין ישראל לא], הני מילי תם, אבל בעל מום כתיב [פ' ראה] הטמא והטהור יחדיו יאכלנו [בכורות ל"ב ב]. כחזה התנופה וגוי. תניא, בית הלל אומרים, בכור מאכלין אותו לנדות, [ואעפ"י דכתיב ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וכשוק הימין, והתם נדות לא], הני מילי תם, אבל בעל מום כתיב ב' [פ' ראה] הטמא והטהור יחדיו יאכלנו [בכורות ל"ג א]. [יט] ברית מלח עולם. עיין לפנינו

בעל הטורים

למלך שאינו צריך כלום יעמיד ארץ והיינו ושדי תרומות שנאמר גבי שאול. ואם דומה לכהן שמחזר על הגרנות והיינו כל תרומות הקדשים

[יט] תרומות. ג'. כל תרומות הקדשים. הרי בגלבוה אל טל ואל מטר ושדי תרומות. ואיש תרומות יהרסנה. זהו שדרשו רז"ל אם דומה הרין

רש"י

חודה, שאינו נאכל ליום ולילה (ספרי קיט): (יט) כל תרומות הקדשים. ממיצתה של פרסה זו, קללה נתמלה, וכללה נסוף, ופטרט נאמנע: ברית מלח עולם. כרת צריח עם אהרן, נצנר הצריח, ומתקיים, ומצריח את אחרים: ברית מלח. כצריח

(יט) כחזה התנופה וכשוק הימין. של שלמים, שנאכלים לכהנים לנשיהם ולנציהם ולעציהם לשני ימים ולילה אחד, אף הבכור נאכל לשני ימים ולילה אחד: דף יהיה. כל כחזה התנופה והטמא והטהור יחדיו יאכלנו כחזה התנופה ושוק של

רשב"ם

אבל לא תשבית מלח ברית אלהיך. בדבר במלח ממש ברית מלח ברית קיום ועומד לדורות:

את חלבו ממנו: (יט) ברית מלח. נראה לי לשון קיום. וכן ברוד לו ולבניו ברית מלח כי פתרונם לפי ענינם.

רמב"ן

פי ביי"ת הקלי פאשר תחזיק תחזיק הפקום והזמן פן תחזיק הענין, וכן בעצבות תאכלנה (בראשית ג י): (כ) בארצם לא תנחל. שתהיה נוהל חלקך פאחד

הצרך להאריך פאן אלא לומר שיהיו כלן קדש קדשים פאכילתו, שתהיה אכילתו פהם בקדשה תמורה לא פקדשים קלים. ושמושי הבי"ת רבים,

ספורנו

(יט) כל תרומות הקדשים. כגון המינס מלחמי תודה ושמי הלחם והחלה.

רבינו בחיי

אתהו' להקדישו קדש קדשים, ודרכו של רועה בשהוא
 מכניס צאנו לדיד רועה לעשרו שמוציאן אחד אחד,
 ומי שנוכנס אחרון יצא ראשון, כך השבטים בשהתחיל
 למנות מבגזמין שהוא אחרון יהיה לוי עשירי בבגים.
 וכן תמצא בפרקי דרבי אליעזר פרק ל"ז, לא עשר
 יצאק אלא למפרע, התחיל מבגזמין שבמצעי אמו
 ועלה לוי קדש לה' ועליו הכתוב אומר (ויקרא כ"ז)
 העשירי יהיה קדש לה', וירד מיכאל המלאך ונטל
 את לוי והעלהו לפני פסא הכבוד, אמר לפניו רבונו
 של עולם זה גורלך וזה מצעריך, פשט יד ימינו
 וברכו שיתנו בני לוי משרתים לפניו בארץ במלאכי
 השרת בשמים, אמר מיכאל לפני הקדוש ברוך הוא
 רבונו של עולם המשרתים למלאך אינו נותן להם
 טרף מזונם, לפיכך נתן להם לבגיו לוי כל קדש
 שעלה לשמו, שגאמר (דברים י"ח) אשי ה' ונתלתו
 יאכלו, עד כאן בפרקים. והנה הלוי מקדש, ואמנם
 הכהן מקדש יותר ממונו, והלוי מפרסם מעלת הכהן
 שיתחייב לתת לו מעשר מן המעשר, שהרי הלויים
 משעבדים הם לכהנים, הוא שכתוב (במדבר ח"י) ואתנה
 את הלויים נתנים לאהרן ולבניו.

והסתפל ותראה איך הזכיר הכתוב בכהן היא וכלוי
 הוא, בכל אחד ואחד הזכיר הפך מדתו,
 אמר בכהן ברית מלח עולם הוא, ואמר בלוי הוא,
 ללמדך שאין פרוי במדות אלא חבור ויחוד שלם
 וזו כלולה בזו, ומפני זה הזכיר בכאן לשון היא
 המורה על מדת הדין מצד אחד באמרו היא ומורה
 על מדת הרחמים שהוא חציו ראשון של ה' המיוחד,
 ומלת הוא שהזכיר בלוי מורה על מדת רחמים מצד
 אחד באמרו הוא בלשון זכר, ומצד אחר מורה על
 מדת הדין בהיות כולל חציו האחרון של שם שהוא
 מדת הדין, ללמדך שהאמת כלולה בכתובה. וכדמיון
 זה תמצא ביצאק אבינו ודוד המלך עליו השלום
 שהזכיר כל אחד הפך מדתו, יצאק שכתוב בו (מכה
 ז') תתן אמת ליצאק, אמר (בראשית מ"ח) האלהים
 הרעה אתי, ודוד עליו השלום שכתוב בו (תהלים
 ע"ב) משפטיו למלך תן, אמר (שם כ"ג) ה' רעי לא
 אחסר, והנה באר כל אחד ואחד בענין הפרנסה
 בהפך מדתו.

(כ) בארצם לא תנחל. דרשו רז"ל בארצם לא תנחל
 בשעת חלוק הארץ, וחלק לא יהיה לה בתוכם.

(יט) ברית מלח עולם הוא לפני ה'. על דרך הפשט
 ברית בריתה, כי מקום המלח נכרת, וכן הוא
 אומר (ירמיה י"ז) ארץ מלחה ולא תשכ.
 ועל דרך הקבלה ברית מלח עולם הוא, יאמר כי
 הברית מלח עולם היא, כלומר קיים
 הפשר, והמלח עקרו מים ויבכה השמש השולט עליו
 געשה מלח, ואם בן יש בכח המלח מים ואש, וכן
 הברית כלולה ממדת הרחמים וממדת הדין, וזה
 סוד (בראשית ל"ו) פת מי ונהב, ויבאר לנו הכתוב כי
 הברית הזאת מלח העולם היא, כלומר קיים העולם,
 כי בו יתקיים ויכרת, פשם שהמלח המקום שבו
 געשה הוא נכרת ולא יעלה בו שום צמח, ויענין
 שכתוב (ירמיה י"ז) ארץ מלחה ולא תשכ, וכתוב
 (דברים כ"ט) גפרית ומלח שרפה כל ארצה, וגם היא
 מקנמת הדבר כמליחה, והנה זה דבר והפכו האחד
 כלול בתוכו והפעלות משתנות אבל הענין אחד.
 ודע כי בשתי פרשיות אלו הסמוכות זו לזו נתבאר
 משפטי המטנות של כהן ולוי, ופרשיות אלו
 בא הדבור לאהרן לבדו בלשון וידבר ובלשון ויאמר,
 חקי התרומה ושאך המטנות שהן בין בלן עשרים
 וארבע שהן לבית אהרן אמורים בלשון וידבר, חקי
 המעשר לבית לוי אמורים בלשון ויאמר, בשכר
 ידעת כי מדת הכהן היא תורה שבכתב, ומדת הלוי
 תורה שבעל פה, ועל כן זכתה לו תורה עשרים
 וארבע מטנות כהנה כנגד עשרים וארבעה ספרים.
 ותמצא בפקודי הלויים שנופר בהם על פי ה' מה
 שלא תמצא בפקודי בני ישראל, וזה רמז
 למדה שהיא תורה שבעל פה, ודרשו רז"ל (שמות
 ל"ד) כי על פי הדברים האלה פתי אתך ברית, לא
 ברית הקדוש ברוך הוא ברית עם ישראל אלא בשביל
 תורה שבעל פה. ופסוק עיני הלב ותראה איך באר
 הכתוב כי נחלת הכהן אני, ממה שאמר (במדבר י"ח)
 אני חלקך ונתלתך, והוא מדת רחמים במקום הזה
 כמו (שמות ו') וגם אני שמעתי, ונחלת הלוי הוא
 המעשר שהוא רמז אל העשירית, ומזה אמר (במדבר
 י"ח) ולבני לוי הנה נתתי כל מעשר בישראל לנחלה,
 וכן תמצא לוי בן יצאק שהיה עשירי בבגים, שהרי
 כתוב (בראשית כ"ח) וכל אשר נתן לי עשר אעשרנו
 לה, אפלו מבניו נתן מעשר להקדוש ברוך הוא,
 והעשירי הוא קדש, וכן (דברי הימים א' כ"ג) ויבדל

אור החיים

לומר לא תנחל וחלק לא וגו', וכונת הכתוב
 הוא שהגם שיצאו ישראל לחלק לו חלק עמיהם

(כ) בארצם לא תנחל וגו'. בספרי אמרו שאסור
 עליו חלק הארץ וחלק הביזה, ולזה כפל

וְחָלַק לֹא־יְהִיֶּה לְךָ בְּתוֹכְכֶם אֲנִי חֶלְקֶךָ
 וְנִחַלְתָּךְ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ם שביעי
 (כא) וְלִבְנֵי לְוִי הִנֵּה נָתַתִּי כָּל־מַעֲשֵׂר
 בְּיִשְׂרָאֵל לְנִחְלָה חֶלְף עֲבַדְתֶּם אֲשֶׁר־
 הֵם עֲבָדִים אֶת־עַבְדְּתָא אָהֵל מוֹעֵד:
 (כב) וְלֹא־יִקְרְבוּ עוֹד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־
 אָהֵל מוֹעֵד לְשֹׂאת חַטָּא לְמוֹת:
 (כג) וְעַבְד הַלְוִי הוּא אֶת־עַבְדְּתָא אָהֵל
 מוֹעֵד וְהֵם יִשְׂאוּ עוֹנָם חֶקֶת עוֹלָם
 לְדֶרְתֵיכֶם וּבְתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא
 יִנְחִלוּ נִחְלָה: (כד) כִּי אֶת־מַעֲשֵׂר בְּנֵי־
 יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָרִימוּ לַיהוָה תְּרוּמָה
 נָתַתִּי לְלוֹוִים לְנִחְלָה עַל־כֵּן אֶמְרָתִי
 לָהֶם בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְחִלוּ
 נִחְלָה: פ (כה) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
 לֵאמֹר: (כו) וְאֶל־הַלְוִיִּם תְּדַבֵּר וְאָמַרְתָּ
 אֱלֹהִים כִּי־תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל

תחסינ וחולק לא יהי לך
 בנייהון מתוך די יהבית
 לך אנון חולקך ואחסנתך
 בגו בני ישראל: כא ולבני
 לוי הא יהבית כל מעשרא
 בישראל לאחסנא חלף
 פולחנהון די אינון פלחין
 ית פולחן משפן זמנא:
 כב ולא יקרבו עוד בני
 ישראל למשפן זמנא
 לקבלא חובא לממת:
 כג ויפלחון לואי אינון ית
 פולחן משפן זמנא ואינון
 יקבלון חוביהון קנס עלם
 לדריכון ובגו בני ישראל
 לא יחסנון אחסנא: כד ארי
 ית מעשרא דבני ישראל
 די יפרשון קדם יי
 אפרשותא יהבית ללואי
 לאחסנא על כן אמרתי
 להון בגו בני ישראל לא
 יחסנון אחסנא: כה ומליל
 יי עם משה למימר:
 כו וילואי תמליל ותימר
 להון ארי תסבון מן בני
 ישראל ית מעשרא די

תו"א כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו
 לה' תרומה יבמות פו. בכורות נט.
 תמורה ג. ואל הלוים תדבר ואמרת אליהם
 ר"ה יב. יבמות פו. בכורות יא:

תורה תמוימה

בפ' ויקרא בפסוק ולא חשבית מלח ברית [כ' י"ג]. (כב) ולא יקרבו וגו'. ולא יקרבו עוד בני ישראל — אזהרה,
 לשאת חטא למות — עונש [ספרי]. (כד) כי את מעשר וגו'. כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה,

רש"י

הכרומה למלת, שאינו מסריח לעולם: (כ) וחלק לא יהיה לך בתוכם. חף ז נצוה (ספרי קע"ו):
 להזהיר הזרים מגשם אליהם: (כד) אשר ירימו לה' תרומה. הכמוצ קראו תרומה עד שיפריש ממנו
 תרומת מעשר (ספרי עט):
 תרומת מעשר (ספרי עט):

עיקר שפתי חכמים

ז חף שנצוות מדין נעל גם אלעזר חלק. חף אינו ממעט כאן אלא ציוט א"י:

תורה תמימה

קראו הכתוב תרומה, מה תרומה טובלת אף מעשר ראשון טובל [בכמות פ"א]. אשר ירימו לה' תרומה. קראו המקום תרומה עד שיוציא ממנו תרומת מעשר, בא הכתוב ללמדך שאם רצה לעשותו תרומה על מקום אחר רשאי [ספרי]. (כו) ואל הלוים תדבר. ת"ר, תרומה לכהן, מעשר ראשון ללוי, דברי ר' עקיבא, מאי טעמא, דכתיב ואל הלוים תדבר, בלויים קא משתעי קרא [בכמות פ"א ב]. מאת בני ישראל. א"ר יהושע בן לוי מניין ללוקח טבלים ממורחין מן העובד כוכבים שהוא פטור מתרומת מעשר, שנאמר ואל הלוים תדבר כי תקחו מאת בני ישראל, טבלים

רמב"ן

מִכָּל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל, וְחֶלֶק, קָשָׁן לֹא יִהְיֶה לָּךְ בְּאַרְצָם כִּלְלִי, כִּי הָעָרִים אֲשֶׁר נָתַנּוּ לָהֶם עָרֵי מִקְלָט הָיוּ וְלִצְרָךְ יִשְׂרָאֵל הֵן. הַאֲנִיִּהְיָה הַזֶּה בְּכִבְיָנִים, וְאַחֲרָיו כֵּן הִזְכִּיר בְּלוֹיִם בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

רבינו בחיי

בכזה. אני חלקך. על שלחני אתה אוכל. כלומר שיופה משלחן גבוה באותן חקים שזקתה לו תורה. (כא) ולבני לוי. לפי שמצינו בכהנה (במדבר ה') והיתה לו ויזרעו אחריו, שהכהנה נמשכת וזרעו של אהרן לעולם דור אחר דור, אבל בלויה לא מצינו לשון אחריו, ואם כן מאין לנו שהלויה נמשכת לעולם כמו הכהנה, לכה אמר הכתיב ולבני לוי, וא"ו מוסיף על ענין ראשון, מה הכהנה לעולם שכן הזכיר בה למעלה חק עולם ברית מלח. והפירשיות הללו נתקומה הכהנה והלויה לזרע אהרן, אחר שנודעו המזעזערים ונלכדו בפח מעשיהם ונפלו ממוצעותיהם, ומפני זה היתה פריחת המטה אות, ענין שכתוב (במדבר י"ז) פרח מטה אהרן לבית

אור החיים

שאינן לך דבר שעושים ישראל שאינן להקדושת ברך הוא חלק עמקם ונוטלו הכהן, בתבואות הארץ, בפרות האילן, בלחם, בכשור, ביין, בשמן, ושאר הכ"ד מתנות:

(כד) כי את מעשר וגו' על בן וגו'. ולמעלה הוא אומר ולבני לוי נתתי כל מעשר בישראל וגו' חלק עבודתם, נראה כי מתנת מעשר זה שנתן ה' ללוויים יש בו שני דברים, הא' חלק הנוגע להם בארץ, והב' שאינם טורחים בארץ לעשותו ז' מלאכות הצריכות עד שיהיו חטים ממרחים, לזה אמר הכתוב ב' דברים חלק חלקם בארץ וחלק עבודתם, ישראל עומדים ועושים מלאכתם כדי שיהיו מפנים לעבודת אהל מועד, והנה בלויים לא אמר אני חלקך וגו' שאין

לא יאמר שלא נתפון ה' אלא לפטור ישראל מחלק אהרן אבל אם ירצו הרי אלו משבחים על דרך אומרים ז"ל (שביעית פ"ג מ"ט) המחזיר חוב בשביעית רוח חכמים נוחה הימנו, לזה אמר לא תנחל, ושומע אני דוקא נחלת הארץ הוא שישנה בלאו אבל חלק הכיזה אינו באסור תלמוד לומר וחלק וגו'. ודקדק לומר בתוכם על דרך אומרו (משלי א') גורלך תפיל בתוכנו פרוש לטל חלק באחד מהם הוא שאסור עליו אבל אם רצו לשלח לו דורות הרי זה מקבל מהם:

אני חלקך וגו' בתוך בני ישראל. אומרו אני פרוש מה שהוא מתוך לי אני יהיה חלקך, וזו פרש מה הוא הדבר ואמר בתוך וגו'

אֶת־הַמַּעֲשֵׂר אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם
מֵאֲתָם בְּנַחֲלַתְכֶם וְהִרְמַתֶם מִמֶּנּוּ
תְרוּמַת יְהוָה מֵעֵשֶׂר מִן־הַמַּעֲשֵׂר:
(כו) וְנַחֲשֵׁב לָכֶם תְרוּמַתְכֶם כְּדָגוּן מִן־
הַגֶּזֶן וּבְמִלֵּאָה מִן־הַיֶּקֶב: (כח) בֵּן תְּרִימוֹ
גַם־אֲתֶם תְרוּמַת יְהוָה מִכֹּל
מַעֲשֵׂרְתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וּנְתַתֶּם מִמֶּנּוּ אֶת־תְרוּמַת
יְהוָה לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן: (כט) מִכֹּל
מִתְּנֵיתֵיכֶם תְּרִימוּ אֶת כָּל־תְרוּמַת

יְהִיבִית לְכוּן מִגְּהוֹן
בְּאַחַסְנִיכּוֹן וְתַפְרְשׁוּן
מִגִּיהַ אֶפְרָשׁוּתָא קָדָם יי
מַעֲשֵׂרָא מִן מַעֲשֵׂרָא:
כו וְתַתְחֵשֵׁב לְכוּן
אֶפְרָשׁוּתְכוֹן פֻּעֲבוּרָא מִן
אֲדָרָא וְכַמְלֵאָתָא מִן
מַעֲצֻרְתָא: כח בֵּן תַּפְרְשׁוּן
אֶף אַהֲרֹן אֶפְרָשׁוּתָא קָדָם
יי מִכֹּל מַעֲשֵׂרְתֵיכוֹן דִּי
תִּסְבוּן מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְתַתְּנוּן מִגִּיהַ יֵת אֶפְרָשׁוּתָא
קָדָם יי לְאַהֲרֹן כֹּהֵנָא:
כט מִכֹּל מִתְּנֵיתֵיכוֹן תַּפְרְשׁוּן
יֵת פֶּל אֶפְרָשׁוּתָא דִּי מִכֹּל

תְרוּמַת הַמַּעֲשֵׂר

ת"א והרמתם ברכות מז. שבת קכו: עירובין לא: פסחים לה: ביצה יג: מנחות עז: ונחשב לכם גיטין ל: מנחות נו: תרומתכם פסחים כג. ביצה יג: בכורות נח: גם אחם גיטין כג: קידושין מא: מציעא כב. עא: ונתתם ממנו סנהדרין צ: מכל מתנויכם ברכות מז: שבת קכו: עירובין לא: פסחים לה: ביצה יג: תמורה ד: ה.

תורה תמימה

שאתה לוקח ישראל אתה מפריש מהם תרומת מעשר ונותנה לכהן, טבלים שאתה לוקח מן העובר כוכבים אי אתה מפריש מתן תרומת מעשר ונותנה לכהן [בכורות י"א ב]. מאת בני ישראל. אע"ג דאתא אמר אין נותנין מעשר לכהנים מודה שאין מוציאין שלו מידו, מאי טעמא, דכתיב כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר, מאת בני ישראל אתה מוציא ואי אתה מוציא ממכרי כהונה ולויה [ירושלמי מעש"ש פ"ה ה"ג]. מאת בני ישראל. מאת בני ישראל אתה מוציא [את המעשר] ואי אתה מוציא [את המעשר] מן העובדי כוכבים [שם שם]. מאתם בנחלתכם. תניא, מעשר ראשון אין לו הפסק וכו', דכתיב מאתם בנחלתכם, הקישו הכתוב בנחלה, מה נחלה אין לה הפסק אף מעשר ראשון אין לו הפסק [ריה י"ב ב]. והרמתם. מלמד שלא יתרום מן המחובר על התלוש ומן התלוש על המחובר, ומניין שלא יתרום מפירות הארץ על פירות חו"ל ומפירות חו"ל על פירות הארץ, ת"ל [פ' בתקין] וכל מעשר הארץ [ספרי]. והרמתם ממנו. תניא, [אע"פ שאמר אין תרומין מן הטהור על הטמא, הני מילי לכתחלה, אבל בדיעבד תרומתו תרומה], מ"ט ממנו כתיב

רש"י

(כו) ונחשב לכם תרומתכם כדגון מן הגרן. תרומת מעשר שלכם, אסורה לזרים ולטמאים, ומייבין עליה מיטה וחומש, כתרומה גדולה שנקראת ראשית דגן מן הגרון: ובמלאה מן היקב. כתרומת מירוש ויזרה, הניטלת מן היקבים: מלאה. לשון זיטול, טבואה שנחמלת: יקב. הוא הבור שלפני הגם שהיו יורד לתוכו, וכל לשון יקב חפירת קרקע הוא, וכן יקבי

המלך (זכריה יד, יג), הוא ים אוקיינוס, חפירה שחפר מלכו של עולט: (כח) בן תרימו גם אתם. כמו שישראל מרימים מנרנס ומיקביהם, תרימו גם אתם ממעשר שלכם, כי הוא נחמלם: (כט) מכל מתנתיכם תרימו את כל תרומת ה'. נתרומה גדולה הכמוז מדבר ה, שאם הקדים לוי את הכהן זכרי, וקבל מעשרומו קודם שיטול כהן תרומה גדולה מן הכרי,

עיקר שפתי חכמים

ח כי את כל תרומת ה' שנ על תרומה גדולה. ואמר שאם הקדים הכן לוי את הכהן בשגלים שעוד לא נא המיוז מח"ג ולקח את המעשר. פטור מלתן ח"ג ממעשרו. אבל אם הקדים זכרי שכבר נתמחה ונא למיוז ח"ג או חייב הלוי להפריש מקודם ח"ג ממעשרו. וע"ז נא הרבו מכל מתנויכם:

במדבר יח קרח

שנה

תורה תמימה

[ירושלמי תרומה פ"ב ה"א]. והרמתם ממנו. מלמד שלא יתרום ממין על שאינו מינו. [ספרי]. מעשר מן המעשר. אמר ר' שמעון בן לקיש, מעשר ראשון שהקדימו בשבילים פטור מתרומה גדולה, שנאמר והרמתם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר, מעשר מן המעשר אמרתי לך ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר מן המעשר [בצה"ג ב']. (כז) ונחשב לכם. תני בשם ר' מאיר וכו', ר' אבא בר כהנא בשם רבון, ונחשב לכם תרומתכם, את שכתוב בו מחשבה תרום ואת שאין כתוב בו מחשבה אינו תרום, [מכאן לקטן שאין תרומתו תרומה] [ירושלמי תרומות פ"א ה"א]. ונחשב לכם. האומר תרומת הכרי הזה כתובו או תרומת מעשר זה כתובו [אינו תרומה] עד שיאמר בצפוניו או בדרומו, דכתיב ונחשב לכם תרומתכם והרמתם, מה מחשבה במסויים אף התרום במסויים [שם פ"ב ה"ג]. ונחשב לכם תרומתכם. תניא, אבא אלעזר בן גמלא אומר, בשתי תרומות הכתוב מדבר, אחת תרומה גדולה ואחת תרומת מעשר, [לפיכך] כשם שתרומה גדולה ניטלת באומד ובמחשבה ובעין יפה, כך תרומת מעשר ניטלת באומד ובמחשבה ובעין יפה, וכשם שתרומת לבעה"ב לתרום תרומה גדולה, כך יש לו רשות לבעה"ב לתרום תרומת מעשר [ויניח ל' ב', פתוח נ"ד ב']. ונחשב לכם תרומתכם. במדה ובמשקל לא במדה ולא במשקל ולא כמנין, דכתיב ונחשב לכם תרומתכם, במחשבה אתה תרום ואי אתה תרום במדה ואיסור ובמנין [ירושלמי תרומות פ"א ה"ד]. תרומתכם. א"ר אבהו, כל מקום שנאמר לא יאכל אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע, והרי תרומה דרחמנא אמר [פי אמור] וכל זר לא יאכל קודש ותנן מערבין לישראל בתרומה, אמר רב פפא, שאני התם, דאמר ר' יוחנן, שכלם שלא [פ' אמור] — שכלם שלא [פסחים כ"ג א']. כדגן מן הגרן. תנן, אין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו ולא מדבר שהא נגמרה מלאכתו על דבר שנגמרה מלאכתו, [דכתיב] ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגרן, ממה שהוא מצוה את בני לוי לתרום מן הגומר, הגאמר, שאסור ליתן לו שבילים [ירושלמי תרומות פ"א ה"ה]. כדגן מן הגרן. אין תורמין מן הטהור על הטמא, דאמר קרא כדגן מן הגרן וכמלאה מן היקב, [בגורן ויקב שאי אפשר שיהא מקצתו טמא ומקצתו טהור] [שם פ"א ה"ה]. (כח) כן תרימו גם אתם. כן תרימו — אלו הלויים, גם אתם אלו הכהנים [ספרי]. גם אתם. גם — לרבות שלוחכם, ומה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם, ומה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית [ב"ב כ"ג א', ע"א ב']. אתם. אתם ולא אריסין, אתם ולא שותפין, אתם ולא אפטרופסין, אתם ולא התרום את שאינו שלו [קדושין כ"א ב']. תרומת ה'. תנן, המקדש בתרומת מעשר מקודשת, [ואע"פ דכתיב בה תרומת ה'], לא כתיב בה לה' [קדושין ג"ג א']. מכל מעשרתיכם. [הוקשו כל המעשרות זה לזה, כשם שאין הקטן מביא מעשר דגן כך אינו מביא מעשר בהמה] [ירושלמי תרומות פ"א ה"א]. מכל מעשרתיכם. תרומת מעשר ניטלת שלא מן המוקף, [דכתיב] מכל מעשרותיכם תרימו, אפילו אחד ביהודה ואחד בגליל [שם פ"ב ה"א]. ונתתם ממנו. [עד שיהא בה כדי מתנה, מכאן אמרו, שיעור חלה, בעה"ב שעיסתו מועטת נותן אחד מכ"ד, והנחתום שעיסתו מרובה — אחד ממ"ח] [ירושלמי חלה פ"ב ה"ג]. לאהרן הכהן. וכי אהרן לעולם קיים, והלא לא נכנס לא"י שנותנין לו תרומה, אלא מלמד שעתידי לחיות וישראל נותנין לו תרומה, מכאן לתחית המתים מן התורה [פנתרין ז' ב']. לאהרן הכהן. תנא דבי ר' ישמעאל. ונתתם ממנו לאהרן הכהן, [וכי אהרן לעולם קיים, אלא מה ת"ל לאהרן] — כאהרן, מה אהרן חבר אף בניו חברים, מכאן אמרו, אין נותנין מתנות לכהן עם הארץ [שם שם]. לאהרן הכהן. תנן, [תרומת מעשר] ניטלת מן הטהור על הטמא מגין וכו', [דאמר קרא] ונתתם ממנו לאהרן הכהן, עשה שינתן לאהרן הכהן ככהונתו [ירושלמי תרומות פ"ב ה"א]. לאהרן הכהן. עשה שינתן לו לאהרן הכהן ככהונתו, [מכאן אמרו, אסור לטמא את הטבל בידים] [שם חלה פ"ב ה"ב]. (כט) מכל מתנתיכם תרימו. מכל — [ואפי' הקדימו לוי לכהן חייב בתרומה גדולה] [בצה"ג ב']. מכל מתנתיכם תרימו. אף המקדים תרומה לבכורים [אינו לוקה, מאי טעמא], לאו הניתק לעשה הוא, דכתיב

בעל הטורים

יהרסנה: (כו) והרמתם ממנו. קרי ביה ממינו שאין תורמין ממין על שאינו מינו ולא מחדש על הישן:

רשב"ם

(כז) כדגן מן הגרן. שהוא בלאו וכל זר לא יאכל קודש. באמור אל הכהנים:

ספורנו

(כז) ונחשב לכם תרומתכם. "להניח ברכה אל ביהקם", זו חפלת שא' (תענית ת. ב), מכל מקום תרומת מעשר אף על פי שנגמרה, ואמרו מיד ואחר כך ברה, הרי תפתן ברכת טוב בשאר המעשר, שהוא חולין כפי הלוי

אור החיים

הלויים זככים בחלק ה', ולזה גם הם נותנים חלק ה' תרומה מעשר מן המעשר. והם ומעשרם אינו אלא כשכירות הדיוטות לשרת הקדוש שהוא הפהין ואהל מועד:

יְהוָה מִכָּל־חֶלְבּוֹ אֶת־מִקְדָּשׁוֹ מִמֶּנּוּ׃
 מִפְטִיר (ל) וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם בְּהַרְיִמְכֶם אֶת־
 חֶלְבּוֹ מִמֶּנּוּ וּנְחָשׁ לְלוֹיִם כְּתַבּוּאת
 גִּרְזָן וּכְתַבּוּאת יָקֵב׃ (לא) וְאִכְלֹתֶם אֹתוֹ
 בְּכָל־מָקוֹם אֲתֶם וּבֵיתְכֶם כִּי־שָׁכַר
 הוּא לָכֶם חֶלֶף עֲבַדְתֶּם בְּאֶהֱל
 מוֹעֵד׃ (לב) וְלֹא־תִשְׂאוּ עָלָיו חֲטָא
 בְּהַרְיִמְכֶם אֶת־חֶלְבּוֹ מִמֶּנּוּ וְאֶת־
 קִדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא תַחֲלִלוּ וְלֹא
 תָמוּתוּ׃ פ פ פ

שׁוֹפְרִיָה יֵת מִקְדָּשִׁיהָ
 מִנִּיהָ׃ ל וְתִימַר לְהוֹן
 בְּאֶפְרָשׁוּתְכֹן יֵת שׁוֹפְרִיָה
 מִנִּיהָ וְיִתְחַשֵּׁב לְלוֹאִי
 כְּעַלְלַת אֲדָרָא וְכַעַלְלַת
 מַעְצָרְתָּא׃ לא וְתִיכְלוּן
 יֵתִיה פְּכַל אֶתְר אֲתוּן וְאַנְשׁ
 בְּתִיכּוֹן אַרְי אַגְרָא הוּא
 לְכוּן חֶלֶף פְּלַחְנֹכוֹן
 בְּמִשְׁפַּן זְמָנָא׃ לב וְלֹא
 תַקְפְּלוּן עַל־וּהִי חוּכָא
 בְּאֶפְרָשׁוּתְכֹן יֵת שׁוֹפְרִיָה
 מִנִּיהָ וְיֵת קִדְשֵׁיא דְבְנֵי
 יִשְׂרָאֵל לֹא תַחֲלִלוּן וְלֹא
 תָמוּתוּן׃ פפפ

תויא מכל חלבו תמורה ה. ולא תשא
 יבמות פט: מצינא נו.

צ"ה. דניאל סימן. ומפטירין ויאמר שמואל בשמואל ארסימן י"א
 תורת השו"ת

תורה תמימה

מכל מתנותיכם תרימו [תמורה ר' ב]. מכל חלבו. חלבו אין גירועין לא, [מלמד שאין תורמין מן הרעה על היפה] [שם ה' א]. מכל חלבו וגו'. [תרומת מעשר] נטלת מן הטהור על הטמא מניין, כהנא אמר מכל חלבו את מקדשו ממנו — טול מן המקודש שבו [יהושלמי תרומות פ"ב ה"א]. מכל חלבו וגו'. אמר ר' שמעון בן לקיש, מעשר ראשון שהקדימו בשבילים פטור מתרומה גדולה, מאי טעמא, א"ר יוסי, דאמר קרא את כל חלבו את מקדשו ממנו, מכל חלבו ולא חלבו וחלב חבירו [שם שם]. את מקדשו ממנו. למד על תרומה גדולה שאינה נטלת אלא מן המוקף [שם שם]. את מקדשו ממנו. תניא, מניין שאין [התרומה עולה אלא באחד ומאה], א"ר יונה דכתיב מכל חלבו את מקדשו ממנו, דבר שאתה מרים ממנו אם יפול לתוכו מקדשו, וכמה הוא — אחד ממאה [יהושלמי תרומות פ"ד ה"ו]. [ל בהרימכם את חלבו. הרי זה אזהרה ללוים שלא יהיו תורמין אלא מן המובחר [ספרי].] (לא) ואכלתם אתו בכל מקום. רבי עקיבא אומר, תרומה לכהן, מעשר ראשון ללוי, דכתיב ואכלתם אותו בכל מקום, מי שיכול לאכלו בכל מקום, יצא כהן שאינו יכול לאכלו בבית הקברות [יהושלמי מעש"ש פ"ה ה"ג]. אתם וביתכם. לימד על נשואה בת ישראל שנותנת רשות לתרום [יבמות פ"ו א']. כי שכר הוא לכם. מלמד שאם עבד יטול ואם לא עבד לא יטול, מכאן אמרו, בן לוי שקיבל עליו כל עבודת הלוים

רש"י

נרין להפריש הלוי מן המעשר חתלה אחד מתמשים לתרומה גדולה, ויחזור ויפריש תרומת מעשר: (ל) בהרימכם את חלבו ממנו. לאחר שתרמנו תרומת מעשר ממנו: ונחשב, המותר ללוים, חולין גמורין: כתבואת גרין. לשראל, שלא תאמר הוואיל וקראו הכמוז תרומה, שנאמר * כי את מעשר בני ישראל אשר ירמנו לה' תרומה, יכול יהא כולו אסור, תלמוד לומר ונחשב ללוים ככתובת גרין, מה של ישראל חולין אף של לוי חולין: (לא) בכ"ז מקום. אפילו צניח הקברות (יעמות פ"ו): (לב) ולא תשא ע"יו חטא וגו'. ה"א לא תרמנו, תשאו חטא: ולא תמותו. ה"א חטא תמולו תמותו (נצרות טו): חפלת פרשת קרח

עיקר שפתי חכמים

ו' צי"ת בהרימכם כמו בעצור ור"ל אחר: * לפטור המרימם ממיטה אין נרין קרא דמאיכי מימי לתיב. רק אמי לדיוקא: חפלת פרשת קרח